

Vejen til Psykiatrien

- Et Kvalitativt Interviewstudie

Christian Barckmann, Studienummer:
20134299

10. Semester, Kandidatspeciale
Aalborg Universitet
31. Maj 2018

Rapportens samlede antal tegn
(med mellemrum & fodnoter): 191764
Svarende til antal normalsider: 79,9
Vejleder: Anne Engholm Hedegaard

Abstract

In this master's thesis I ask what characterizes adolescent's movement from first having experienced life as troublesome, to seeking ambulatory psychiatry treatment. Although current knowledge in the field is more than plentiful, it often contains only snapshots and statistics of the richness and varieties of adolescent's lives. In effect we know very little of what lies in-between the outbreak of specific issues (depression, anxiety), how one thing led to another, and most of all how the adolescent person has experienced the painful road on which he or she has travelled. Therefore, this is also an attempt to accept the complexity, and to try understand better why we're currently witnessing a significant increase in psychiatric treatment of adolescents.

To investigate this, I interviewed four adolescents at a psychiatric ambulatory (aged 14 to 16). This was done using a semi-structured interview method, which allowed me to maintain a scientific focus, while also keeping a phenomenological openness to what the participants might deem more important topics during the interview. I then analyzed the collected interviews using an interpretative phenomenological analysis. This helped me mark out specific themes among each participant that I could later assemble to broader ones. Besides (first and foremost) presenting the themes and the stories of the participants, I also draw on Paul Ricoeur and his hermeneutics of suspicion to try to understand better, what lies behind the adolescents' narratives. In order to do this, to try and understand their view and world, I use relevant psychological theory.

There were several conclusions. The most important conclusions of the thesis being that solitude and loneliness turned out to be key issues, with several of the interviewees. That their movement towards psychiatry seemed, above all, to be a movement away from others and towards themselves as separate individuals. Next, that in the adolescent's view there is a clear connection between diagnostic categorization and the ability to understand and overcome their difficulties. The movement towards psychiatry seems to be due to the fact that their difficult emotional life is not understood to be a complicated, multicolored and fluid size, but as something much simpler that can be handled specifically well by professionals. Lastly, that the participants were still able to be hopeful for their own future, and happily enrolled themselves in normal sociocultural scripts without giving an impression of considering themselves as having been beaten off the track.

Indholdsfortegnelse

Indledning	1
Problemformulering	4
Begrebsafklaring	5
Metode	6
Fænomenologien, der blev til en mistankens hermeneutik	6
Det kvalitative studie	9
Det semi-strukturerede interview	10
<i>Interviewguide</i>	13
<i>Erhvervelse af informanter</i>	13
<i>Interviewsituationens forløb</i>	14
Den analytiske tilgang	15
<i>Fænomenologisk fortolkningsanalyse</i>	15
Etiske Betragtninger	18
Teori	23
De unges, deres tid og liv	23
<i>Relationer</i>	25
<i>Fra den enkelte til de andre, og tilbage igen</i>	26
<i>Proportionalitet og nuancering i ungdomsbilledet</i>	28
Det danske sundhedsvæsen og psykiatrien	29
<i>Kort om det danske sundhedsvæsen</i>	29
<i>Psykiatriens organisering</i>	30
<i>Udfordringer i dansk psykiatri</i>	31
Den udviklingspsykologiske tankegang	33
<i>Den biologiske modning, tilknytning og selvregulering</i>	34
<i>Udviklingen af sociale relationer – Fra tilknytning til kammeratskab</i>	36
Den Narrative Bevidsthed	38
<i>Den narrative selvdannelse og det gode liv</i>	38
<i>Narrativ, konflikt og tab</i>	41
Analyse	44
Interviewpersonerne	44
<i>Laura</i>	44
<i>Thomas</i>	44
<i>Sasja</i>	45
<i>Emma</i>	45
De første problemer	46
Selvfølger man ender man med at blive sig selv	46
<i>At passe ind</i>	47
<i>At kende og være sig selv</i>	51
<i>De diagnostiske begreber som udgangspunkt for forståelsen</i>	52
Relationer	55
Fordybelse og selvforglemmelse	57
Fremtiden som noget nær det modsatte af fortiden	60

Vejen til psykiatrien.....	62
<i>Familien som et team</i>	63
<i>Hvorfor psykiatrien?</i>	64
Diskussion	66
Psyken som en å, og ikke mange bækkesmå.....	66
Det som specialet ikke fandt, men som jeg troede at specialet ville finde.....	68
Ensomheden	69
Lykken som en mulighed	71
Det fuldstændig åbenlyse, i det ret komplekse.....	73
Konklusion.....	75
Referenceliste.....	78

Bilag 1: Samtykkeerklæring

Bilag 2: Semi-struktureret interviewguide

Bilag 3: Interviewtransskriptioner

*“In a mechanical system the parts shaped the whole,
while in an organic system the whole shaped the parts.”*

- Andrea Wulf, *The Invention of Nature:
Alexander von Humboldts New World* (2015), p. 32.

Indledning

Det hele startede i virkeligheden *før*. Før jeg overhovedet var sikker på, om jeg ville få muligheden for at interviewe unge der kommer i kontakt med psykiatrien. Jeg havde længe interesseret mig for ungdomslivet. For de vanskeligheder ungdommen ofte indebærer, for når det besværlige bliver for svært, og for muligheden for at det kan gå hen og blive meget værre endnu. At det kan blive uoverkommeligt. Helt ud til der hvor fornuften virker fjern, hvor man måske glemmer alt det man endnu er, alt det man godt kan lide at beskæftige sig med til daglig og dem man stadig kender så godt. Ja, dertil hvor man har gjort sit ubetingede bedste, men alligevel har brug for hjælp til at bevæge sig videre i det liv, man befinder sig så forbandet ufravigeligt i midten af. For sådan er det. Når man er ung, føles alting helt tæt på. Alt er vigtigt. Og man gør det, så godt man kan.

Det var ved første indtryk anderledes i psykiatriens venteværelse, end de jeg før havde siddet i hos lægen eller tandlægen. Alting var mere afdæmpet. De eneste lyde der var kom fra dørene, fra en der hostede og satte sig til rette og fra alle vinterjakkerne, der gang på gang gled ned på stolene, blot for at blive samlet op igen et øjeblik efter. På de hvide vægge i det lille rum hang der malede billeder i stærke gule, røde og grønne farver. Alle sammen afbildninger af nogle af H.C Andersens mest kendte eventyrer. Skorstensfejeren, Prinsessen på Ærten, Tinsoldaten og Den Grimme Ælling. Jeg var kommet for at få lov til at interviewe de 14 til 18-årige der kommer ind til de afklarende samtaler. De samtaler der leder til et diagnostisk udredningsforløb eller tilbage igen. Tilbage til egen læge eller psykolog. Gennem de sidste par måneder, var jeg blevet stadig mere interesseret i at forstå, hvorfor flere og flere unge nåede helt til psykiatrien. Jeg havde derfor tilbage i begyndelsen af januar 2018 kontaktet en ungdomspsykiatrisk afdeling på mail og vedhæftet et dokument der beskrev mit speciale. Herefter var jeg blevet indbudt til et møde. Afdelingens psykologkoordinator Pernille ville hente mig i venteværelset og dukkede op, allerede et par minutter før det aftalte tidspunkt.

–Det er dig, der er Christian?

Jeg stak hånden frem og nikkede. Fulgte efter hende ned ad gangen, forbi hvide døre med røde lamper ind til alle samtalerummene og ind på hendes kontor.

Hun pegede på en af de tre stole, der stod i hjørnet. – Tag du bare plads. Vil du have kaffe?

Fra sit skrivebord tog hun et par kopper.

- Ja tak, svarede jeg og tog jakken af. Lagde den henover stoleryggen.

Hun placerede den ene foran mig og den anden foran sig selv. Hældte sort kaffe op i dem begge og satte kanden til side igen.

- Nå, men skal jeg starte med at fortælle lidt om, hvad det er jeg gerne vil lave? Spurgte jeg.

- Ja, det må du egentlig gerne.

Hun placerede armene over maven.

- Jamen det jeg egentlig godt kunne tænkte mig at forstå lidt bedre, er hvorfor flere og flere unge kommer til jer her i psykiatrien. Jeg har hørt fra flere andre, både psykologer og sygeplejersker, at noget af det i ser, er at der kommer flere og flere som har det enormt svært, men som ikke altid er specifikt ramt af angst, svær depression eller skizofreni. Det er bl.a. dem jeg gerne vil have fat i. Jeg tror at man, hvis man lytter og forstår deres historie, vil kunne opdage noget. Hvad det så lige bliver, ved jeg dog ikke endnu! Jeg smilede. - På den måde er det i virkeligheden ret eksplorativt. Men det som også helt grundlæggende undrer mig, er at de ikke har fået hjælp før. Der må være noget i deres historie, som vi ikke ser i de øjebliksbilleder vi får efterhånden som de bliver ældre.

- Men de fleste der kommer her, har fået hjælp rigtig mange steder før.

- Okay, svarede jeg og mærkede straks et sug af dårlig samvittighed over hvor jeg lidt endnu vidste om psykiatrien – Det giver selvfølgelig mening. De bliver henvist fra egen læge eller PPR?

- Ja, sådan er det som regel. Eller nogle gange privatpraktiserende psykologer eller psykiater. Jeg tog en slurk kaffe.

- Vil du høre lidt om hvordan samtalerne foregår, spurgte hun. – Når nu de unge kommer ind. Jeg nikkede.

- For det er de afklarende, du gerne vil være med til ikke?

- Jo, det tænkte jeg, svarede jeg. – Og så vil jeg jo gerne spørge dem bagefter, om de har mod på at være med i et interview.

For første gang siden jeg var kommet, så hun et øjeblik på mig med større bekymring end interesse.

– Det kan godt blive svært.

– Det ved jeg, svarede jeg.

- Det er godt.

Nu var det hende der smilede. – Men nu skal du høre, fortsatte hun. - Det foregår gerne på den måde, at vi henter dem ind og så bombarderer vi dem jo altså ellers med spørgsmål i ca. 45 minutter. Nogle gange tager det lidt længere tid, nogle gange lidt mindre. Så går vi ned til konference ved lægen og snakker om hvad der skal ske. Det tager gerne en 10 minutters tid, men kan også tage lidt længere, hvis der er flere der skal tale med lægen. Derefter går vi så tilbage og

giver en tilbagemelding på om de får tilbudt udredning eller skal afsluttes her hos os. Ja, og så fortæller vi dem også om hvad vi vil anbefale i stedet for, hvis ikke det lige er her de skal være. Og så er det altså at du vil spørge dem?

- Ja, det tænkte jeg. Og altså så må vi se om de overhovedet vil være med.

- Ja, det kan godt blive spændende.

Sådan var mit første møde med psykiatrien og den samme interesse er her stadig. Jeg er med specialet interesseret i forstå den bevægelse, der til stadighed sender flere og flere unge frem til psykiatrien. For, dét, at ungdomslivet er en tid præget af både fysiske og psykiske forandringer, sociale udfordringer (Crone & Dahl, 2012, pp. 636-637) og en langsomt tiltagende, vel næsten tinitusagtig summen af forventninger og identitetsdannelse (Jørgensen, 2008, pp. 136-137), er ikke noget nyt. Men at et hidtil uset antal kommer i psykiatrien, *er*. Ifølge Danske Regioner (2016), på baggrund af data fra Landspatientregisteret (LPR), Sundhedsdatastyrelsen (SDS), Landspatientundersøgelsen (LUP), Sygesikringen samt indberetninger fra regionerne, har der længe været markante stigninger på henvendelser og behandlinger indenfor både voksenpsykiatrien og børne- og ungdomspsykiatrien (0 – 19 år) (Danske Regioner, 2016). I sidst nævnte kategori var der i 2011 138.988 ambulante besøg og 24.137 ambulante patienter i Danmark, mens der i 2016 var hele 185.065 ambulante besøg (33,15% stigning) og 30.152 ambulante patienter (24,9% stigning). I 2012 var 24.218 børn og unge i psykiatrisk behandling, mens der i 2016 var 30.199 (24,7% stigning). Disse stigninger er dog ikke nye. I en rapport, udarbejdet af regeringens udvalg om psykiatri, var der helt tilbage i 2001 57.110 ambulante besøg i børne- og ungdomspsykiatrien, mens der 10 år efter, i 2011, var 115.613 antal ambulante besøg (102,4% stigning) (Regeringens udvalg om psykiatri, 2013, p. 188). Denne udvikling er selvfølgelig ikke udelukkende en dårlig tendens, men burde måske nærmere betegnes som en slags *bittersød bevægelse*. For det som tallene også fortæller er, at flere får hjælp. At psykiske sygdomme ikke længere ligger under for den samme tabuisering som tidligere og at vi i tiltagende grad bliver bedre og bedre til at hjælpe flere og flere, med flere og flere symptomer. Det vanskelige er dog, at en kvantitativ forøgelse af tilbud og tilgængelighed ikke nødvendigvis hjælper kvalitativt mere.

Vi ved allerede meget om det væld af faktorer, der medvirker til at flere og flere unge kommer i kontakt med psykiatrien, hvorfor hver eneste sætning i nærværende speciale burde følges af utallige fodnoter: Vi ved, at mange unge er stressede (Due et al., 2014, p. 12; Den Nationale

Sundhedsprofil, 2017, p. 27), vi ved at der er kommet stadig flere diagnoser til end tidligere (Brinkmann & Petersen, 2015, p. 8), vi ved at der ved modernitetens frembrud er sket en individualisering og frisættelse der pålægger den enkelte et endnu større ansvar for egen identitetsdannelse end tidligere (Beck & Beck-Gernsheim, 2002, pp. 2-3; Taylor, 2002, pp. 61-62), at folkeskolen har bevæget sig fra en lærerstyret skolegang til en mere dynamisk og selvforvaltende struktur (Brinkmann & Petersen, 2015, pp. 130-131), at unge i dag oplever et stort ansvar for egen succes og fiasko (Nielsen, Sørensen, Katznelson & Lindstrøm, 2010, p. 176), at deres genetiske baggrund kan være medvirkende til en øget sårbarhed (Rosenberg, 2010, p. 85; Nestler, 2012) og selvfølgelig, at *intet* af dette gør sig gældende for alle unge. At vi måske endda fejlagtigt tillægger en specifik aldersgruppe karakteristika, der i ligeså høj grad ville kunne forefindes i andre grupper. Derfor er dette speciale også et forsøg på at acceptere kompleksiteten som et grundvilkår. At se efter forankringen og blandingen af de mange faktorer der bidrager til, at stadig flere unge henvender sig til psykiatrien. Dette ved at søge indsigt i de unges hele fortælling.

I dag er meget af det vi ved om unge, der kommer i kontakt med psykiatrien, blevet formidlet som forskning *om* de unge (Waadegaard & Petersen, 2002; Crone & Dahl, 2012). Dette har også sin åbenlyse berettigelse. Men hvad om de der befinder sig midt i den, denne ungdom, fik deres stemmer *lidt mere* tilbage. At der opstod et større rum til at forstå sammenhængen mellem øjebliksbillederne og helheden i de unges egne fortællinger før ungdomspsykiatrien. Det er målet med dette speciale. At komme tættere på de unges forståelse af tilværelsen før mødet med ungdomspsykiatrien. At få originaludgaven fra de unge selv og at forbinde fortællinger til de samfundsmæssige betingelser de er opstået i. Håbet er at dette viser os noget andet, end det vi så ofte kun har undersøgt i øjebliksbilleder – ikke sjældent med et normativt og standardiseret ”voksen” blik på ungdommen (Møhl & Bang, 2010, p. 6), der ofte har hældt mod det ene oplevende individ, eller mod samfundet som lucus for det meste. Problemstillingen for nærværende speciale er som følger:

Problemformulering

Hvad karakteriserer unge menneskers bevægelse fra at de første gang oplevede at have det svært, til at de kommer i kontakt med psykiatrien?

Begrebsafklaring

Jeg vil her klarificere og uddybe de begreber, der indgår i problemformuleringen. Med ”karakteriserer” forstår jeg først og fremmest det at beskrive karakteristika. Da specialet anvender interviews som empiri, skal det dette på den ene side forstås som *hvad karakteriserer den enkelte unges bevægelse*, og dernæst (sekundært, men ikke mindre vigtigt), *hvad karakteriserer på baggrund af de samlede interviews*, de unges bevægelse mod psykiatrien. Mens førstnævnte har et idiosynkratisk udgangspunkt, er idéen med sidstnævnte i højere grad at inddrage teori, samt se på det større billede af den indsamlede viden - at se på, og beskrive fænomenernes almene væsen (Jacobsen, Tanggaard & Brinkmann, 2015, p. 221). Hvad der intuitivt må fremstå mere uklart, er hvad der menes med ”bevægelse”. Dette muligvis fordi ordet er bredt nok, til at favne det at fysisk bevæge sig fra et sted til et andet, det at blive bevæget af noget, det at bevæge sig gennem livet osv. Dette er helt bevidst og skulle som udgangspunkt gerne demonstrerer en åbenhed overfor de mange måder, de unge kan vise sig at have bevæget sig på. Det vigtige her værende hvad de har været optaget af og hvad der ændret sig i tilværelsen før ungdomspsykiatrien.

Beskrivelsen, ”første gang at have haft det svært”, har specialet valgt for at fastholde et fænomenologisk epicenter. Ønsket har været at få de unges egen udlægning af vanskelighedernes umiddelbare opståen og efterfølgende udfoldelse frem til psykiatrien. Håbet var, ved ikke på forhånd at indikere eller definere hvad dette ”svære” var, at skabe en åbenhed allerede i begyndelsen af interviewet. Derfor blev de unge også opfordret til at tænke på lige det der faldt dem ind, så snart dette emne blev introduceret i starten af hvert interview.

De unge som selvstændig gruppe, defineres ud fra to perspektiver: På den ene side den rent formelle, med ungdomsårene som det primære omdrejningspunkt, og på den anden side, ungdomslivet som forankret i en række mere eller mindre afgrænsede karakteristika. Hvor den første gruppe er behageligt let at håndtere, er den anden det i midlertid ikke. Jeg vil allerede her gøre det klart, at min beskrivelse trækker på begge klassificeringsprincipper. At jeg har fokus på aldersgruppen 14 til 17 år (som var ungdomspsykiatrisk ambulatoriums målgruppe) og denne gruppes karakteristika, selvom det beskrevne naturligvis også kan flyde ud og have sit ekko i både yngre og ældre grupper.

Metode

Der redegøres i dette afsnit for specialets metodiske valg via en nedadgående indkredsning. Der bliver indledningsvist redegjort for fænomenologien, herefter Paul Ricoeurs udlægning af mistankens hermeneutik, det kvalitative studie som metode, og valget af det semi-strukturerede interview som specialets empiriske værktøj. Herefter beskrives analysemetoden, der tager udgangspunkt i en symbiose mellem *interpretative phenomenological analysis* (fænomenologisk fortolkningsanalyse) og indsigter fra Steiner Kvale og Svend Brinkmanns *Interview* (2009).

Fænomenologien, der blev til en mistankens hermeneutik

Der er de her to unge fisk, der kommer svømmende og tilfældigvis møder en ældre fisk på vej i den modsatte retning, og den nikker og siger: "Godmorgen, venner. Hvordan er vandet?". Og de to unge fisk svømmer lidt videre, og den ene vender sig og ser på den anden og siger: "Hvad pokker er vand?". (Wallace, 2014, p. 15).

Den fænomenologiske filosofi begyndte med Edmund Husserls *Logische Untersuchungen* fra 1900 og kan måske bedst beskrives som såvel et perspektiv, som en tanke(til)gang og en metode (Jacobsen, Tanggaard & Brinkmann, 2010, pp. 185-186). Som udtrykt af Husserl, er fænomenologien interesseret i "things in their appearing", hvori det ligger at mennesket aldrig helt kan skelne mellem genstanden som den fremtræder, og genstanden som den *virkelig* er (genstanden i sig selv). Vi kan med andre ord aldrig helt erfare virkeligheden, uden samtidigt at skue gennem den viden, erfaring og historie vi er blevet født ind i. På denne måde afviser fænomenologien kategorisk en skelnen mellem verden som den er for os (subjektiv) og verden som den er i sig selv (objektiv) (Zahavi & Grünbaum, 2011, p. 89). Den eneste verden der er, er netop den som fremtræder. Det er dette forhold vi må undersøge. Subjektiviteten stillet overfor fænomenet, men på samme tid også fænomenet stillet overfor subjektiviteten. Det må nemlig tilføjes, at den reflektive undersøgelse uundgåeligt også afleder, at fænomenet altid optræder for et bestemt og afgrænset nogen (ibid., pp. 89-90). Oplevelsen tager altid form efter den som oplever. Det er på dette dualistiske grundlag fænomenologien lever og ånder. I et forsøg på at komme udover dette, og forsøge at tage højde for egne forudindtagelser og præfabrikerede ideer, introducerede Husserl begrebet *epoché* (Langdridge, 2007, p. 17). Ved denne teknik måtte beskueren eller videnskabsmanden forsøge at sætte sin automatiske indstilling til et fænomen i parentes, i det

øjeblik der blev fokuseret på fænomenet (ibid., p. 17). Kernen var her på mange måder *tvivlen*. Evnen til at erkende ens egen og til at lade dette komme fortolkningen af et givent fænomen til gode. Dette kunne ifølge Husserl lade sig gøre via en reduktionsproces (beskrivelse, horisontalisering og verifikation) (ibid., p. 18). Her måtte videnskabsmanden først og fremmest beskrive fænomenet så nøgternt som muligt, insistere på vigtigheden af selv det mest mondæne (at intet er mere centralt end andet), for herefter gå tilbage til fænomenet og søge efter en mere endegyldig verifikation af det beskrevne. På denne måde, mente Husserl, kunne individet undersøge mulighederne for erkendelse og se fænomenet med nye øjne. Dette ideal blev dog naturligvis kritiseret. Eksistentialister som Heidegger, Sartre og Merleau-Ponty, pointerede at mennesket aldrig helt kan lægge dets forudindtagelser til side i mødet med et fænomen (ibid., p. 18). At vi altid vil være forankret i vores krop, de normer og den virkelighed vi allerede lever i. Aldrig kan vi andet, end at nærme os denne betydningens ”dividering” eller ”udfladigelse”. At være sig dette grundvilkår så bevidst som muligt, er som vi skal se nedenfor, af stor værdi for ikke bare det kvalitative studies udfærdigelse, men også for forskeren som åben opdager af undersøgelsens objekt.

Vedrørende den menneskelige bevidstheds natur talte Husserl om *intentionalitet* (Berg-Sørensen, 2012, p. 235). Det centrale var her, at bevidstheden ikke sker uden en målrettethed. Den er altid rettet mod noget. Det værende et andet menneske, et objekt eller en specifik tanke. På denne måde fremstår nogle objekter ganske enkelt vigtigere end andre i vores automatiske møde med verden. Ud fra dette fænomenologiske perspektiv, kan man argumentere for at man som forsker bør acceptere subjektiviteten, i stedet for at kalde den usand, som eks. det positivistiske videnskabsideal fastholder (Boolsen & Jacobsen, 2012, pp. 99-100). Når den fænomenologiske filosofi således anvendes indenfor psykologisk forskning, er fokus på menneskets perception og forståelse af den verden det lever i (den levede oplevelse) (ibid., p. 4). Vi eksisterer, som de to unge fisk i begyndelsen af afsnittet - altid i vandet. Det interessante efter denne erkendelse er, hvad der sker med undersøgelsens objekt, når subjektiviteten accepteres og bliver en bevidst del af forskningen. I det følgende bevæger vi os nu fra fænomenologien (måden fænomener fremtræder for vores bevidsthed) og til hermeneutikken (fortolkningen af det som fremtræder eller fremtrådte). Hvordan får vi vreden viden ud af det som *er* blevet oplevet?

Hermeneutikken går helt tilbage til den græske og romerske mytefortolkning og udviklede sig op gennem renæssancen, sideløbende med reformationen og frem til det 20. århundredes (ny)grundlæggelse ved Martin Heidegger (Berg-Sørensen, 2012, p. 218). For første gang bliver hermeneutikken her til mere end blot en metode. Ifølge Heidegger skal begrebet nu forstås som en gennemgribende ontologi (ibid.): Mennesket er slynget ind i en væren, der grundlæggende er forankret i det fortolkende. Denne hermeneutik kom til at præge det 20. århundrede, og ikke mindst Hans-Georg Gadamer og Wilhelm Diltheys forsøg på at løse de problemer, der ledsagede denne fortolkningsteori (Rendtorff, 1998, p. 14). Her, specielt problemet om forholdet mellem forklaring og forståelse indenfor humanvidenskaberne. Spørgsmålet om hvordan man skal bære sig ad med at udlede en objektiv forståelse af menneskelivet ud fra fortællinger og tekster. Mens Dilthey forsøger at afklare dette ved at gøre indføling i forfatterens ånd og subjektivitet til det essentielle for forståelsen, prøver Heidegger med *Væren og tid* (1927) at give en ahistorisk beskrivelse af menneskets historiske eksistens, ved at beskrive det som et endeligt (døende) væsen, der aktivt skaber mening i verden og fortolker egen eksistens (ibid., p. 15). På trods af disse sympatiske bud, er der dog også her kritikere. En af disse er Paul Ricoeur. På trods af stor respekt for Heideggers ontologiske udlægning, er han skeptisk overfor det ahistoriske forsøg på endeligt og udtømmende at beskrive menneskets eksistens én gang for alle (ibid.). I stedet må man ifølge Ricoeur lade hermeneutikken tage en omvej og trave over menneskets selvobjektivering (litteratur, film, fortællinger) og symbolske ytringer for at nå til selvforståelsen (ibid.). Distanceforholdet mellem tekst og læser er altså ikke at betragte som en hindring. Tværtimod. Det er en betingelse for en vellykket fortolkningsproces. Det er en vej via hvilken subjektet kan genfinde sig selv i det tabte – i handlingerne, værkerne og institutionerne, der har objektiviseret dét til at begynde med (Hermansen & Rendtorff, 2002, p. 17). Dette er for Ricoeur (om)vejen til det egentlige. Man må tage de filosofiske mistænkeres (Freud, Marx & Nietzsche) kritik om forestillingen om det alvidende subjekt alvorligt (Rendtorff, 1998, p. 13). Individets erkendelse afhænger af andet og mere end fornuften, men i særdeleshed også socialøkonomiske betingelser, magtvilje og seksuel drift. Heri er og var *mistankens hermeneutik*. Man må tolke for også at forstå. De to er ikke, som Heidegger udlagde det, adskilte. Det er dette blik, der nedenfor danner grundlag for specialets grundlæggende lyst til også at forstå det bagvedliggende i de indsamlede interviews.

Det kvalitative studie

I dette afsnit bevæger vi os nu over i en fokusering på specialets valg af metode. Denne ligger her bevidst i forlængelse af fænomenologien og Ricoeurs ”mistankens hermeneutik”, om end der også kunne have været andre måder at iscenesætte det kvalitative studies ophav på. Disse kunne, udover den ovenstående (interne) fremmarch via filosofien også have været historien, om den marginaliserede metode (om det kvalitative studie, som en sekundær metode til det naturalistiske ideal), den teknologiske historie (som indirekte produkt af båndoptageren, computeren og videokameraet) eller det kvalitative som begreb (begrebsdannelsen og opblomstringen i 1960’erne) (Brinkmann & Tanggaard, 2015, pp. 17-18). Det centrale er dog uagtet heraf, hvad metoden bidrager med som videnskabelig linse. Hvorfor er den fordelagtig at anvende i forsøget på at besvare specialets problemformulering så rigt og fyldestgørende som muligt?

”Den kvalitative forskningsmetode” er i virkeligheden ”de kvalitative forskningsmetoder” (interview, feltarbejde, deltagerobservation), og anvendes ikke bare indenfor humaniora, men også indenfor naturvidenskab og sundhedsvidenskab (ibid., p. 13). Det som ønskes forstået handler sjældent om antal eller mængde, men i stedet om oplevelser, holdninger eller livshistorier. Som ny studerende var jeg meget optaget af dette. Og særligt af hvordan enkeltstående historier eller oplevelser kunne blive til viden. Et eksempel blev dog skildret for mig, der helt konkret afslørede værdien af den kvalitative indsigt. Eksemplet handlede om danske sygeplejersker (og skildres her hypotetisk). I studiet ønskede man at forstå sygeplejerskernes arbejdsgang. Dette kunne man undersøge ved at se på antallet af patienter sygeplejerskerne tilså i timen, på hvordan deres samarbejde med hinanden og lægerne fungerede, på deres pauser og på hvordan de helt konkret udførte deres arbejde. Dette ville give en udgave. Hvad den kvalitative metode kunne bidrage med var her at opnå indsigt i, hvordan det er at være sygeplejerske. Sygeplejerspersonalet blev derfor bedt om at bære kamera om hovedet, således at man kunne medopleve de hastige skift i deres blik, deres bevægelser på de hvide gange og farten på deres samtaler. Hvad dette afslørede var ikke bare hvor travlt, men også *hvordan* travlt. Af samme grund har nærværende speciale valgt den kvalitative metode. Flere har lavet standardiserede spørgeskemaundersøgelser (Waaddegaard, Davidsen & Kjølner, 2009; Psykiatrifonden, 2015), set på diagnosernes udvikling (Brinkmann & Petersen, 2015) og tiden, mens de unge opholder sig i psykiatrien (Børnerådet, 2014). Ud fra dette, som i høj grad også kan anvendes og besidder en enorm egenverdi, forstår vi meget om noget, men ikke meget om den bevægelse der helt konkret er blevet gennemlevet. Om hvordan det har været, fra det ene

øjeblik til det næste. Specialet her, kan som al anden videnskab kun nærme sig udefra. Det vil aldrig lykkedes at komme helt tæt på. Der vil altid være en afstand mellem forskeren og interviewdeltagerne. Dette kan aldrig helt overskrides, men jo bedre overensstemmelse der er mellem undersøgelsesmetode og undersøgelsesspørgsmål jo bedre vil det lykkedes.

I nærværende speciale, er en kvalitativ tilgang derfor at foretrække. Der ønskes en forståelse for, hvordan de unge selv fortæller og fortolker deres historie før og ved mødet med psykiatrien. Hvordan en hændelse kom til at pege frem mod den næste eller ikke gjorde. De større sociologiske strømninger, statistikker og forklaringer på de psykiatriske stigninger, der indledningsvist blev beskrevet, eksisterer allerede i rigt mål og negligeres heller ikke helt i dette speciale, der hele vejen igennem forsøger at lade sig dale fra et holistisk perspektiv og ned mod en ideografisk forankring.

Den kvalitative forskning har selvfølgelig også sine udfordringer. Der findes, som indenfor alle videnskaber (og kunst), et spørgsmål om kvalitet og om hvordan man sikrer denne. I opgøret med naturalismen lå en kritik af, at en problemstilling kan afføde flere former for svar og at der kan være divergerende kriterier for det, der anses som videnskabeligt troværdigt (Riis, 2012, p. 345). Dette er ikke som sådan en hul kritik, om end den hviler på antagelser om en sikker og generaliserbar vidensforståelse, den måske kun i lavere grad deler med den kvalitative tankegang, hvor sandhedsidealet er bredere og mere flydende og hvor der derfor også accepteres en højere grad af tidslig "snæverhed". Dette fordi det erkendes, at den enkeltes historie altid er bundet til denne *selv*. Her vender vi tilbage til fænomenologien, hvorfra vi ved, at undersøgelsesobjektet påvirkes af og tolkes i mødet med forskerens sind. Var denne en anden og foregik dataindsamlingen på en anden dag, ville det også være en anden virkelighed der manifisterede sig. Spørgsmålet bliver derfor: Hvilken viden kan udvindes af en individuel udlægning i én specifik tid? Det korte svar ville her være: *viden om et individ der levede i en specifik tid*. Og dette er i virkeligheden idealet for nærværende speciale. Målet er ikke til alle tider at kunne replicere det observerede, men derimod at leve op til et udstrakt *lige nu*, og at kunne replicere observationen indenfor samme type case (ibid., pp. 352-354). Heri er en viden der måske er mere snæver, men ikke mindre informerende. Og lykkedes dette, at være præcis i det små, så kan en større virkelighed også afsløre sig selv.

Det semi-strukturerede interview

Det kvalitative forskningsinterview har samtalen som omdrejningspunkt. Gennem spørgsmål og svar med fokus på interviewpersonens verden, kommer dele af en livsverden til syne (Kvale &

Brinkmann, 2009, p. 17). Det er imidlertid sådan, at forskellige typer af interview tjener forskellige formål. I dette speciale anvendes et semi-struktureret forskningsinterview. Der er her tale om en professionel samtale, hvor viden konstrueres i samspil mellem interviewer og den der interviewes (ibid., p. 18). Det semi-strukturerede interview kan defineres som: ”*Et interview, der har til formål at indhente beskrivelser af den interviewedes livsverden med henblik på at fortolke betydningen af de beskrevne fænomener*” (ibid., p. 19.). Bemærk her specielt benævnelsen af (den hermeneutiske) fortolkning, som blev omtalt ovenfor i forbindelse med Paul Ricoeurs mistankens hermeneutik. At udføre dette, og sikre sig et så berigende interview som muligt, beror primært på to gensidige kvalitetsparametre: det metodiske grundarbejde og forskeren som interviewer. Først nævnte handler her specielt om en skarp specificitet mellem opgavens tilsigtede videnstilegnelse og det anvendte interviewværktøjs udfærdigelse. Dvs. at opstillingen af problemstilling, til udformningen af interviewguide og til måden der transskriberes på, falder i en mere eller mindre lige linje, og at dette bliver præsenteret med fuld gennemsigtighed for læseren (Tanggaard & Brinkmann, 2015, pp. 523-524). Ved ”forskeren som interviewer”, påpeges det derimod at den gode interviewer, ikke nødvendigvis også er en dygtig forsker, eller omvendt. I stedet handler denne del om at kombinere de to kvaliteter. At have forskerens indgående viden om emnet, men også at besidde en sensitivitet med hensyn til den måde, spørgsmålene stilles på i selve interviewsituationen (ibid., p. 100). Der eksisterer på den måde både en ”vidensfordring” (for at kunne stille gode og relevante spørgsmål interviewpersonen ikke ryster på hovedet af), men også en af mere erfaringsmæssig karakter (selve det at være aktiv og nærværende i en interviewsituation). Disse idealer er begge forsøgt opfyldt i nærværende speciale.

I perioden op til problemformuleringens udfærdigelse, besøgte jeg psykiatriske ungdomsambulatorier to steder i Danmark. Mit ønske med disse besøg som bestod af (på forhånd aftalte) møder med sygeplejersker, psykiatere og psykologer, var at få indblik i hvad der optog dem – hvad de undrede sig over, mente kunne være bedre, eller så som nye tendenser i ungdomslivet. Dette gjorde det i høj grad muligt bedre at forstå psykiatriens helt konkrete opbygning, men også at finde en problemformulering der blev mødt med reel interesse fra de der arbejdede i psykiatrien. Ideen var allerede her at søge mod en aktuel problematik, hvis besvarelse ikke bare var interessant, men også potentielt kunne gøre godt.

Den indgående viden om emnet er gennem fire år blevet til, ved at være frivillig i et rådgivningscenter for unge i aldersgruppen mellem tolv til femogtyve år, mens relevante tematikker

også sideløbende er blevet studeret i både fag- og skønlitteratur, samt oplæg og mindre kurser. Da arbejdet samme sted var samtalebaseret (ofte af en times varighed) og rettet mod en grundlæggende nysgerrighed frem for behandling, er der også her indhentet nogen erfaring med interviewsituationen (selvom der her, måske er tale om en mere terapeutisk interviewtilgang (Kvale & Brinkmann, 2009, pp. 57-58)). Forhåbningen var ud fra disse erfaringer at kunne udføre et interview der kom så tæt på en almindelig samtale som overhovedet muligt, uden ved samme bevægelse, at miste den fortløbende tilbagevenden til specialets forskningsspørgsmål. Intentionen var indenfor de klarlagte og rollemæssigt asymmetriske rammer at skabe tryghed og en lyst til også at fortælle de mindre historier.

Hvad der ydermere må beskrives i dette afsnit er integreringen af det narrative element, der også er en vigtig del af specialets interviewguide. Det narrative skal her forstås som et fokus på de historier interviewpersonerne fortæller, på handlingerne i og opbygningen af deres fortællinger (ibid., p. 173). I mange år anså man ikke disse som havende egentlig videnskabelig værdi, men dette begyndte at ændre sig i 1980'erne (McAdams, 2001, p. 100; Fireman, McVay & Flanagan, 2003, p. 4). Man begyndte her at se ud over det positivistisk set flydende og foranderlige individ, og fik i stedet fokus på vægten af og betydningen af livshistorien for den enkeltes liv og identitetsdannelse (McAdams, 2001, p. 101). At dette inddrages for at kunne besvare problemformuleringen, skyldes at fortalte historier siger meget om primært tre ting: hvem personen der fortæller er (Ricoeur, 1991, p. 73; Bruner, 2004, p. 691)¹, dennes værdier i tilværelsen (Freeman & Brockmeier, 2001, pp. 75-76) og af og til også noget om opfattelsen af levetid (Antalíková, Hansen, Guldbrandsen, Benitez & Santamaria, 2011). Da specialet har fokus på at undersøge den bevægelse hvorfra de unge første gang oplevede at have det svært og frem til mødet med psykiatrien, har det været oplagt at inddrage dette perspektiv som gennemgående pejlemærke i interviewsituationen (sideløbende med undersøgelsen af hvordan de unge, forholder sig til de udfordringerne de har mødt). Dette blev gjort ved løbende at veksle mellem mere uddybende spørgsmål ("Hvordan havde du det efter det?") og spørgsmål der skubbede narrativet frem mod det aktuelle møde med psykiatrien ("Hvad skete der i perioden efter det?"). Dette blev i øvrigt gjort nemmere ved at jeg forud for interviewet, havde deltaget i de unges afklarende samtale med en psykolog, hvor deres overordnede forløb ofte blev gennemgået. Dette gav et slags narrativt førstehåndsindtryk, der *også* muliggjorde spørgsmål som:"

¹ Hvad der her må understreges, er naturligvis at det vi *ikke* siger (eller måske ikke er i stand til at formidle), også siger noget om hvem vi er. Dette er måske kun endnu et argument, for at godtage en grundlæggende mistankens hermeneutik i mødet med det indsamlede materiale.

I den tidligere samtale nævnte du X, hvordan var tiden før og efter X?”. Det meget vigtige var dog i denne sammenhæng, ikke at lade dette element være ledende. Men at først og fremmest lade interviewpersonen afgøre, hvilke livsområder og narrative trin der skulle tillægges størst vægt efterhånden som interviewet progrederede.

Endeligt, vil jeg her være helt konkret og beskrive udarbejdelsen af specialets interviewguide (bilag 2), erhvervelsen af interviewpersoner og interviewsituations forløb.

Interviewguide

Specialets interviewguide blev udarbejdet inden for en narrativ rammesætning. Dette vil sige at en række af de angivne spørgsmål, blev anvendt til at bære de unges fortællinger frem (“Hvad skete der i tiden efter du havde oplevet det?”) og tilbage (“Hvornår husker du første gang, at noget begyndte at være svært for dig?”) i tid. Indenfor denne tidslige dimension lå fokus på tre overordnede forskningstematikker: Den unges fortolkning og evne til inkorporering af svære begivenheder og perioder i livshistorien, reaktionen på- og håndteringen af de følelser begivenhederne udløste og til slut, tid, dvs. hvordan den unge oplevede det som havde været, ift. der hvor de var og det som var i vente. Disse blev alle valgt på baggrund af problemformuleringen, erfaringer fra ovennævnte arbejde som ungdomsrådgiver og forskellige udtalelser fra personale ved de to besøgte psykiatriske ambulatorier. På baggrund af disse blev der udarbejdet temaer, forskningsspørgsmål og på baggrund heraf, de konkrete interviewspørgsmål. Disse tre elementer blev til sidst sat i et internt kritisk krydsforhør, for på den måde at opnå en så stor intern overensstemmelse som muligt mellem problemformulering, tematisk fokus, forskningsspørgsmål og interviewspørgsmål. Herefter var det centralt også at sikre at interviewguiden var i overensstemmelse med fænomenologiens filosofi. Altså, at spørgsmålene der blev stillet satte specialets forudgående viden i parentes (epoché), for derved at fordre en ”svarenes åbenhed” i interviewet.

Erhvervelse af informanter

Efter aftale med et psykiatrisk ungdomsambulatorie, fik jeg lov at følge de ansatte psykologer (ca. 7-10 ansatte) til afklarende samlere. Samtalerne faldt altid på tre tider af dagen. Det var således muligt i løbet af dagen at gå rundt og spørge de ansatte psykologer, om jeg måtte følge dem til de afklarende samtaler. Såfremt dette var muligt sikrede jeg mig altid, at de forstod min fulde hensigt med at deltage. At mit primære mål (udover ved min deltagelse også at få indsigt i deres

arbejdsgang), til slut ville være at spørge de unge, om de havde tid og mod på at deltage i et interview af ca. 45 minutters varighed. Hvilken psykolog jeg spurgte, foregik ganske tilfældigt da det fra dag til dag var forskelligt, hvem der havde afklarende samtaler i sin arbejdskalender. Det skal her også understreges at det i enkelte tilfælde blev vurderet af den ansatte psykolog, at den unge efter al sandsynlighed ikke ville have interesse i at deltage i et interview eller at andre praktiske årsager gjorde det umuligt (ikke dansktalende).

Det forløb herefter således, at jeg sammen med den ansvarshavende psykolog tog imod de unge i venteværelset, for herefter også at deltage i den afklarende samtale. Som beskrevet allerede i indledningen, bestod de afklarende samtaler i høj grad af en systematisk anamnese af den unges sygehistorie og aktuelle vanskeligheder. Der blev ved alle samtaler jeg deltog i (i alt 13 afklarende samtaler) over 3 uger, altid spurgt ind til selvmordstanker, alkohol og stofmisbrug, kriminalitet, hverdagsliv, illusorisk stemmehøring og hallucinationer, samt spørgsmål til forældrene omkring den unges barndom og flere andre områder. Naturligvis *altid* med en større vægtning af det samtalen, journalen eller henvendelsen indikerede som væsentligst. Efter disse afklarende samtaler som varede ca. 45 min til 1 time fulgte jeg psykologen ned til konference. Ved konferencen som gerne varede ca. 10 min blev samtalen med den unge diskuteret med ambulatoriets speciallæge. På baggrund heraf vendte vi tilbage til den unge og dennes forældre for at give en tilbagemelding. Herefter forklarede den ansvarshavende psykolog, at jeg i forbindelse med at følge dem også arbejdede på et speciale, og at jeg i den forbindelse, gerne ville spørge dem om noget. Jeg præsenterede herefter mit speciale, dets forskningsmål, den unge og dennes forældres rettigheder og naturligvis den intenderede længde af interviewet.

Interviewsituationens forløb

Alle afklarende samtaler og interviews blev udført i et lyst samtalelokale med vinduer ud mod en mindre gårdhave. Kun ved ca. hver 5. afklarende samtale, ønskede den unge også efterfølgende at medvirke i et interview. Dette takkede jeg alle gange ja til, gennemgik samtykkeerklæringen og modtog i hvert eneste interview både forældrene og den unges skriftlige samtykke. Slutteligt introducerede jeg den digitale optager og hvorfor jeg ønskede at anvende denne. Dette syntes i intet tilfælde at være problematisk for den unge. En metodisk overvejelse i denne proces er naturligvis at bemærke, at de unge der sagde ja muligvis var forskellige fra den større gruppe der takkede nej. De unge der sagde ja til deltagelse, var måske dem der besad det største overskud, trods deres umiddelbare livssituation. Dette har betydning ud fra et ønske om generaliserbarhed, om end de

interviewede sjældent udtrykte nogen særligt åbenlys lyst til at fortælle om deres tilværelse. Efter interviewets afslutning fik alle parter mulighed for at stille tilbageholdte spørgsmål både til mig som interviewer og til specialet mere generelt. De som deltog, blev desuden endnu engang gjort opmærksom på min kontaktinformation, såfremt de skulle fortryde deres deltagelse. Efter at have sagt farvel havde jeg altid en halv til en hel time, til at nedskrive mine indtryk og forberede mig på den næste samtale.

Den analytiske tilgang

Specialets analytiske tilgang kan betegnes som en sammenkobling af fænomenologisk fortolkningsanalyse (Langdridge, 2007, p. 111), Kvale og Brinkmanns (2009) beskrivelse af den meningsfortolkende tilgang (at fortolkeren i analysen også bevæger sig udover det manifeste sagte), og en "Ricoeursk" mistænksomhed funderet i relevant teori. De to sidstnævnte tilgange er ikke langt fra hinanden i deres analytiske filosofi, men kan som de gør i det følgende væves ind i hinanden, og hver især fremhæve vigtige elementer i analyseudførelsen. Ved ønsket om at opnå så stor videnskabelig gennemsigtighed som muligt, beskrives der ved hvert stadie helt konkret hvordan gennemarbejdningen af det indsamlede materiale er foretaget. Der inddrages her enkelte eksempler fra analysearbejdet.

Fænomenologisk fortolkningsanalyse

Det altoverskyggende fokus ved en fænomenologisk fortolkningsanalyse, handler om hvordan den enkelte oplever en oplevelse (Langdridge, 2007, p. 107). Dvs. hvilken mening den enkelte tillægger selve oplevelsen. Heri består det fænomenologiske udgangspunkt. Der er fokus på livsverdenen. Målet er en detaljeret beskrivelse af interviewpersonens forståelse af det overordnede emne (ibid.), hvorfor tilgangen ofte er induktiv, snarere end bygget på allerede eksisterende teori. Bemærk, at dette også er udgangspunktet i nærværende speciale: At løfte og fremhæve informanternes fortællinger, *men også* efterfølgende, at holde udtalelserne op i lyset ved at meningsfortolke (Kvale & Brinkmann, 2009, p. 230) med afsæt i specialets teoretiske fundering. Som det vil fremgå af analysen, vil sidstnævnte dog altid først indledes efter førstnævnte.

Den mest udbredte tilgang ved fænomenologisk fortolkningsanalyse er en tematisk analyse (Langdridge, 2007, p. 110). Gennem en fortløbende meningskodensering, bliver de righoldige beskrivelser fra livsverdenen omdannet til bredere og særligt fremtrædende temaer (Kvale & Brinkmann, 2009, p. 227). Analysanten er mest af alt interesseret i at forstå og få mest mulig

mening ud af interviewpersonens verden, og bruger derfor lang tid på at trække et interview ad gangen gennem de fire stadier (Langdridge, 2007, pp. 110-111), før der fortsættes til det næste.

Stadie 1

Det transskriberede materiale læses og genlæses, idet at der tilføjes kommentarer i marginen til venstre. Kommentarerne er her af overordnet karakter og der er i al simpelhed fokus på at fremhæve den mening, der findes i det interviewpersonen har fortalt. Der laves altså en løbende meningskondensering gennem hele det transskriberede materiale (Kvale & Brinkmann, 2009, p. 227). Kommentarerne kan være små opsamlinger eller associationer. Målet er samlet set at få overblik over hvad der sker i teksten som tekst og for nu at undgå (fristende) akademiske fortolkninger (ibid., p. 111). Målet er i stedet være opmærksom på og få overblik over det som optræder lige foran én. På denne måde blev hvert interview læst og genlæst og kommentarer blev skrevet til. Eks. udtalte Laura i begyndelsen af sit interview: ”*Jeg begyndte at blive rigtig ensom og... og det var også der, hvor mine selvmordstanker virkelig trådte i kraft*” (Laura, p. 1, 01:47). Hertil blev ”ensomhed og selvmordstanker” noteret i marginen.

Stadie 2

I dette stadie bliver vægtige temaer skrevet ind i marginen til højre (ibid.). De indledende noter der blev skrevet til venstre transformeres ind til mere meningsfulde beskrivelser og temaer, der afspejler den bredere mening i et større stykke af det transskriberede. For første gang inddrages også de mere åbenlyse teoretiske tanker (ibid.). Temaerne er dog ikke fastlagte og rigide i dette stadie, men kan derimod skifte betegnelse i det næste stadie, hvor de interne temaer sammenholdes på tværs af interviewets tidslige dimension. I dette speciale blev det lidt længere tema ’At være den man er’, eks. noteret ud for følgende ordveksling med Sasja:

Interviewer: ” Men kunne du alligevel godt holde fast i hvem du var?

Sasja: ” Nej... Jeg ændrede mig faktisk på det tidspunkt, bare for at kunne passe ind. Det gik ikke så godt. ” (Sasja, p. 2, 03:06)

Interviewer: ” Må jeg prøve at spørge, hvordan du prøvede at ændre dig der? ”

Sasja: ” Jeg forsøgte at klæde mig som dem, opføre mig som dem. Prøvede at være lidt mere social [ja]. Jeg prøvede bare at være én, jeg ikke var. ” (Sasja, p. 2, 03:17)

Stadie 3

I dette stadie listes temaerne separat på papir i deres oprindelige og interview-kronologiske orden (ibid.). Analysanten forsøger nu at identificere tematiske ligheder, for herved at danne tematiske fællesskaber. Nogle temaer vil uden større vanskeligheder kunne falde under det samme begreb, mens andre i stedet må placeres for sig selv. Imens denne proces står på, er det vigtig fortløbende at vende tilbage til teksten, for at sikre sig at de dannede temaer ikke stiller sig uden for det ”faktisk sagte”. Dvs. at temaerne fortsat kan føres tilbage til den oprindelige mening og intention, uden at fremstå unødvendigt overakademiserede eller uden egentligt belæg. For blot at give et eksempel på dette, blev de noterede temaer ”venskab” og ”familie” samlet under temaet ”Relationer”.

Stadie 4

I det fjerde og sidste stadie, producerer analysanten nu en liste over de fra stadie 3 sammensatte temaer (ibid.). Temaerne tildeles en passende betegnelse og forbindes helt konkret med specifikke referencer fra det transskriberede materiale (ved at angive navnet på interviewpersonen, sidetal og tidspunkt for udtalelsen i interviewet). I dette stadie falder enkelte temaer også fra, da de ift. andre kun bidrager meget lidt til at forøge indsigten. Bemærk dog, at nærværende speciale har valgt også at inddrage interessante udtalelser fra det transskriberede materiale, trods udtalelsen umiddelbare tematiske ensomhed.

Disse fire stadier udgør grundlaget for analysen af hvert enkelt interview. Herefter er tematiske skæringspunkter på tværs af de fire interviews blevet udvalgt. Temaerne der blev udvalgt i denne proces, udgør overskrifterne i analysen der kan findes nedenfor og repræsenterer måden hvorpå jeg som analysant, har arbejdet mod en stadig større forståelse af de emner, tematikker og små fortællinger, der har udgjort den enkeltes vej – fra forskellige steder – og frem til psykiatrien. Som det fremgik af specialets indledning og som vil være evident i analysen, er det at præsentere disse fund på deres eget grundlag, en helt central del af specialets mål. Derfor redegøres der først og fremmest for interviewpersonernes beskrivelse af de enkelte temaer, før en mere teoretisk og kritisk funderet læsning sættes i spil og det vand som ”dét sagte blev sagt *i*” også inddrages (læseren husker forhåbentlig endnu fiskelignelsen, ved begyndelsen af dette metodeafsnit). Det er her Ricoeurs helt grundlæggende idé om en mistankens hermeneutik som en naturlig forudsætning for en dybere forståelse aktualiseres (Hermansen & Rendtorff, 2002, p. 17) og her selve fortolkningen af meningsindholdet i det transskriberede materiale, løftes ud over det manifeste meningsindhold i

det berettede, og en dybere kritisk fortolkning af teksten præsenteres (Kvale & Brinkmann, 2009, p. 230). Analysen har med sin bearbejdning af de indsamlede interviews, stillet skarpt på materialet og derved også skabt en afstand, der nu gøres aktivt brug af. Der kastes et teoretisk funderet blik på de indsamlede interviews overordnede temaer og der fremsættes nye fortolkninger (ibid., p. 265). Opsummerende, er hvert interview således blev analyseret gennem de ovenstående stadier, før det samme stykke arbejde er foretaget forfra med det næste interview. Herefter er tematiske skæringspunkter på tværs af de fire interviews blevet udvalgt. Som det vil fremgå i analysen nedenfor, præsenteres temaerne enkeltvis, således at hvert tema først og fremmest står frem som det blev beskrevet af de unge. Først herefter belyses temaet også ud fra relevant teori.

Etiske Betragtninger

I dette afsnit diskuterer jeg de mest essentielle etiske overvejelser, jeg har gjort i forbindelse med specialets udførelse. Med fortløbende forankring i K.E. Løgstrup, forholder jeg mig til de etiske overvejelser der er opstået undervejs i arbejdsprocessen og inddrager samtidig etiske problematikker som fremhæves i Anne Lindhardts *Etik og værdier i psykiatrien* (2011) og Steiner Kvale og Svend Brinkmanns *Interview* (2009).

Nogle valg er lettere at træffe end andre. Det kan være fordi konsekvensen ikke vejer meget eller fordi det slet og ret er åbenlyst for os, hvad der er rigtigt at gøre. I andre tilfælde er det sværere. Etik omhandler dette, men har i virkeligheden ikke så meget at gøre med rigtig eller forkert, som det at finde ud af netop hvad der *er* rigtigt eller forkert (Lindhardt, 2011, p. 13). Altså, handlingerne og tænkningens ”børhed”. Dette er som sådan aldrig et anliggende, der kan betragtes som overstået eller afklaret til fulde (som vi eks. ser, med den igangværende debat vedrørende tvang i psykiatrien). Det er fortsat vigtigt for etikken at mennesket kan blive bedre til at rejse principelle spørgsmål og (gen)overveje konsekvensen og baggrunden for egne handlingsveje (ibid.). I den sammenhæng er en tydelig og gennemskuelig opstilling af etiske grundværdier vigtigt, omend det også fortsat er centralt at have tillid til den enkeltes idiosynkratiske flet af etos, patos og logos. At have tiltro til at den som træffer valget, faktisk *kan* træffe dét. Evner vi ikke dette kan kontrollen være lammende i et hverdagens nu. Etik bør således også altid opleves som:” *Impossible to fact-check, but knowable as true.*” (McDonell, 2016, p. 368).

I dansk sammenhæng har særligt teologen K.E. Løgstrup haft stor betydning inden for sundhedsvidenskaberne (Lindhardt, 2011, p. 20). Løgstrup tager udgangspunkt i menneskets naturlige stræben mod det rigtige og det gode, med tillid, kærlighed og oprigtighed som de grundlæggende værdier (ibid.). Der hersker her af princip ingen kontraktforhold. Man giver for det at give og det er måske netop dette, der er faldet så fint ind i sygevæsenets naturlige rollefordeling: Patient modtager hjælp, sygeplejeren giver den. I mit speciales tilfælde gør denne mere eller mindre fastlagte forståelse sig dog ikke automatisk gældende. Sygeplejeren beder ikke patienten om hjælp, men det gør jeg. Selvfølgelig ikke som behandler, men som interviewer. Jeg beder interviewpersonerne om at vise mig tillid. Om at fortælle mig deres historie. Hvad der er i denne sammenhæng har været centralt for mig som interviewer, er Løgstrups mere altomfavnende bud om at: ” *Den enkelte aldrig [har] med et andet menneske at gøre uden at han holder noget af dets liv i sin hånd.* ” (Løgstrup, 1956, p. 17). Tillid, i sin elementære form, udgjorde på den måde begyndelsen på hver eneste interviewsituation. At de som skulle deltage havde tillid til mig og til de spørgsmål jeg havde i sinde at stille dem. Dette forsøgte jeg at komme i møde ved først og fremmest at præsentere specialets mål og interessefelt, åbent og klart formidlet, og ved at gennemgå interviewpersonens rettigheder under og efter interviewet ved samtykkeerklæring (bilag 1) og ved at lade dem vide, at situation i og ved sig selv var *mit* ansvar. At hvis spørgsmålene jeg stillede var svære eller dårlige, at så var det mig der skulle have lavet dem lidt bedre. Målet var på den måde at vise, at jeg kunne håndtere det der skulle ske. At de som havde modet til at deltage, med tillid kunne lægge lidt af deres liv i min båndoptager og at de stod uden ansvar, hvis interviewsituation ikke skulle vise sig at forløbe problemfrit.

Brinkmann og Kvale fremhæver i *Interview* (2009) en række etiske spørgsmål i forbindelse med de forskellige forskningsfaser. To af disse forekommer at være af større vigtighed i forbindelse med mit speciale. Dette fordi de repræsenterer valg der har en vægt, hvor hverken det ene eller det andet valg står tilbage, som værende helt uden risici. Det første spørgsmål omhandler verifikation: Hvor kritiske spørgsmål kan der stilles til interviewpersonen? Det andet, selve interviewsituationen: Kan der opstå stress under interviewet og forandringer i selvopfattelsen? (Kvale & Brinkmann, 2009, p. 81). Det første spørgsmål har et pragmatisk svar. Gennem de optagede interviews søgte jeg verifikation af fortællingerne, og den tolkning interviewpersonen fremlagde. Jeg var her særligt opmærksom på ikke at presse deltagerne, udover det jeg i den enkelte interviewsituation vurderede, de kunne holde til. Denne vurdering var unik og konstant i alle de indsamlede interviews, om end

jeg naturligvis aldrig til fulde kunne verificere, om mine spørgsmål forekom dem at være for kritiske. Der blev for at imødekomme dette, anvendt en direkte opfordring til interviewpersonen: *Hvis jeg spørger om noget du ikke har lyst til at fortælle mig om, så lader du være og så finder jeg et andet spørgsmål.* Således var der altså også en solidaritetsetik. Det at forsøge at sætte i mig den unges sted. At huske på, at jeg måske ikke er så god som jeg selv tror, til at aflæse den unges følelsesmæssige reaktion på de stillede spørgsmål (Kahneman, 2014, p. 290).

Det andet spørgsmål, om der kunne opstå stress og forandringer i selvopfattelsen, var også vigtigt at vurdere forud for interviewindsamlingen i den ambulante ungdomspsykiatri. Det korte svar var her naturligvis: Ja. Der kunne godt opstå stress og forandringer i selvopfattelsen under og efter et afsluttet interview. Det vigtige var ikke at forsøge at udelukke det, men i stedet at håndtere det på så hensigtsmæssig en måde som muligt. Dette blev gjort ved bl.a. at afsætte tid til grundning debriefing: At jeg forhørte mig om interviewpersonens oplevelse af egen deltagelse, foreslog at tale om oplevelsen hjemme og opfordrede til at stille udeladte eller nysgerrige spørgsmål. Prisen var her selvfølgelig, at der kunne forekomme både positive og negative efterdønninger, efter den unge først havde forladt psykiatriens matrikel. Dette var uundgåeligt og mit udgangspunkt var her ganske enkelt at tro på, at de faktisk havde haft en god oplevelse af deres medvirken, når de igen var på vej væk.

Som sidste led i mine etiske overvejelser, vil jeg gerne introducere en del af etikken som er ligeså central som etikken selv. Nemlig, at det er *mennesket* der træffer valget. Som beskrevet i begyndelsen af afsnittet omhandler etikken det at finde ud af, eller forsøge at bestemme, hvad der er rigtigt og forkert (Lindhardt, 2011, p. 13). I forsøget på at gøre dette og handle derefter, er det ikke uden vigtighed at forstå noget om vores uundvigelige fejlbarlighed som vurderingsinstrument. Hvordan vi faktisk vælger det ene frem for det andet, og at gøre os dette bevidst. Vi syntes eks. altid at have en naturlig regresson mod at noget *er*, frem for det som *ikke er*. Det er ud fra min (indrømmeligt) begrænsede viden eks. ekstremt sjældent, at en specialestuderende faktisk tilbagetrækker sin initiale projektidé, efter erkendelsen af at følgerne af undersøgelsen, ville kunne få en negativ indvirkning på forsøgsdeltageren eller den interviewedes liv. Et andet meget alment-menneskeligt fænomen viser det samme: At hvis vi får berettet noget ("De to gik hjem fra festen og sov sammen), og derefter får fortalt at det ikke var sandt ("De siger der ikke skete noget"), fortsat tror at der nok skete et eller andet ("Mon ikke de faktisk var sammen?"). Vi tror hellere på at noget *er*, fordi det er mere spændende, end at acceptere den mere kedelige virkelighed, at intet i

virkeligheden var. Dette foranledige mig til at overveje hvorvidt det spændende ved at lave interviews i ungdomspsykiatrien, overskyggede muligheden for at lade være og i stedet vælge en anden gruppe hvor risikoen var mindre. At dette ikke blev tilfældet, skyldes at det så ofte også er tilfældet, at de som har det svært gerne vil tale om det, samt at jeg efter fire år i et rådgivningscenter, faktisk mente at jeg besad evnerne til at få lavet en række gode interviews, der tog ordenligt vare på interviewpersonen og dennes fortællinger. Og så er vi måske igen, ved det afgørende i dette speciales etiske overvejelser. Løgstrups etiske fordring indebærer et krav om at man tager vare på den selvudlevering den anden udviser i interaktionen og handler på en måde, der tjener den anden bedst muligt. Der opstår en fordring til den person man sætter sin tillid til. Denne fordring er dog uudtalt og udtrykkes i det øjeblik et menneske går ud af sig selv, for at indgå og sameksistere i talens forhold til den anden person (Løgstrup, 1954, p. 24.). Der må altså godt være noget på spil, hvis den der leverer liv til samtalen, kan nære tillid til personen der sidder overfor. Når det kommer til det at handle etisk i et interviewets ”nu”, er et kærligt hjerte måske, som Dickens skrev, stærkere end visdom (Dickens, 2012, p. 157).

*”Det er let at se, at det altid er et samfunds kulturelle
selyforståelse, der fastsætter de kriterier, hvorefter
den sociale værdsættelse af personerne orienterer sig.”*

- Axel Honneth,
Behovet for anerkendelse (2003), p. 147.

Teori

I nærværende afsnit redegøres der for specialets teoretiske fundament. Hensigten med de udvalgte teorier, har på en og samme tid været at åbne og beskrive den verden de unge færdes i, uden ved samme færd at miste nærheden til de temaer, som interviewpersonerne omtalte i de indsamlede interviews. Som det første beskriver jeg gruppen ”de unge” og den tid de lever i², herefter det danske sundhedsvæsen med fokus på psykiatrien, et udviklingspsykologisk perspektiv på de unge og til slut menneskets narrative bevidsthed.

De unges, deres tid og liv

De fire unge der samtykkede og deltog i dette speciale, var alle mellem 14 og 16 år og udgjorde således det primære alderskontinuum. Men ungdommen som vi forstår den i dag er ofte bredere (Jørgensen, 2008, p. 136; Thomsen, 2015, p. 130) og en klokkeklar definition er ikke bare uhyre vanskelig, men kan hurtigt også fremstå for stringent eller simplificeret (Bang & Møhl, 2010, pp. 5-6). I dette afsnit, vil jeg dog alligevel forsøge at beskrive gruppen ”de unge” og de dele af deres liv, der er relevante som bagtæppe for specialets udfærdigelse. Det centrale i denne forbindelse er samfundets fortløbende forandring, der af og til afsløre sig selv og andre gange ikke. ” [...] *we may imagine that history will be revealed as a continuum, an advance, like Darwins tree of life. What one often finds, however, [...] is very far from being a continuum in any sense.*” skriver Oliver Sacks i et essay om videnskabens glemsomhed (Sacks, 2017, p. 185). Og han har efter al sandsynlighed ret. Men de unges mistrivselstudtryk, er alligevel ikke helt de samme som tidligere (Koch, 2010, p. 20; Due, et al., 2014, pp. 11- 15). Så meget ved vi. Tilbage står blot spørgsmålet om, hvad vi faktisk kan se i dag?

Med moderniteten blev ungdommen gradvist hugget ud af livet som en selvstændig livsfase (Jørgensen, 2008, p. 135). Der eksisterede og kom i denne periode stadig flere og flere muligheder til, for at skabe sit eget liv og en særegen identitet. Dette har som sådan ikke ændret sig, men i senmoderniteten er endnu flere bånd til det givne blevet klippet, mens de få tilbageværende er blevet revet til næsten usynlige tråde. Tilværelsen er blevet mere ”u-givet”, løsthængende og dermed uundgåeligt også stærkt svar-befordrende (Brinkmann, 2008, p. 94; Inglis & Thorpe, 2012, p. 191). Det forventes eks. ikke at den unge indgår i langsigtede forpligtelser, *men* dog at denne

² (Bemærk her, at denne øvelse i nogen grad centraliserer sig om at sige noget generelt om en gruppe, hvor undtagelsen kan forekomme at være reglen, når først den enkelte træder helt og fuldt frem).

forbereder sig til voksenlivet; at den unge lever ungdomslivet med et vis mål af ubekymrethed, *men* stadig arbejder sig frem mod et solidt fundament for egne talenter og potentialer (Jørgensen, 2008, pp. 135-136). Buddet er med andre ord, at man stort set kan gøre som man vil, så længe man gør det der forventes. Det er også hertil ansvarsfordelingen har taget en drejning. For med senmoderniteten, bliver det også den unges eget ansvar når det går skidt (Koch, 2010, p. 23). Der er opstået et fravær af den kollektive bevidsthed, der især gjorde sig gældende i 60'erne, 70'erne og 80'erne (ibid.). Den enkelte er blevet enebærer af sit *hele* liv.

Et spørgsmål der i denne sammenhæng er særligt presserende, omhandler imidlertid hvorfor dette pres på den enkeltes livseksekvering, tilsyneladende tynger de unge mere (eller i hvert fald på en anden måde) end tidligere, hvor kravene i visse henseender kunne være mindst lige så tunge og måske endda følte mere ufravigelige? Det er specialets overbevisning at svaret på dette spørgsmål ligger i et af de mest åbenlyse træk ved ungdommen: At evnen til at placere sig selv i andres blik, ikke dykker på noget tidspunkt i ungdommen, men derimod er steget gradvist fra barndom til voksenalder (Poulsen, 2010, p. 48). At der i denne periode ikke eksisterer en kraft, så altafgørende som den sociale. I *Min Kamp* (2015), beskriver den norske forfatter Karl Ove Knausgård, det sociale således:

Det sociale er det der holder os på plads, som gør det muligt at leve sammen, det individuelle er det der gør, at vi ikke forsvinder ind i hinanden. [...] Det sociale er også baseret på at vi viser noget, og skjuler noget andet. Hvad der skal vises, og hvad der skal skjules, hersker der enighed om fordi det er forbundet med vi'et. (Knausgård, 2011, p. 1121).

Citatet er her taget med fordi det illustrerer en socialitet hvori der eksisterer faste normer, og hvor vi holdes på plads ved at være forbundet i et "vi". Dette accepteres uden forbehold. Men som jeg gerne vil foreslå er dette "vi" blevet tiltagende større og fragmenteret gennem globalisering og sociale medier, samtidig med at vi stadig er ubetinget og alment menneskeligt forankret i dét. Det lokale vi er med andre ord, eksploderet i antropocentriske stykker for at nå lykken (Taylor, 2002, p. pp. 22-23; Jørgensen, 2002, p. 120), men det er behovet for fællesskab og accept fra samme sted ikke. Dette skaber et spøjst modsætningsforhold: For mens senmoderniteten har bredt verden ud, bliver det sociale mekanismer (som tilhører alle), fortsat oplevet af den *enkelte*. Dette bliver problematisk, når de sociale medier trækker olympen af skønhed, viden og kærlighed ned til et sted,

hvorfra alle kan se med og op. Den sociale trang mod det at vælge ”rigtigt” består, mens mulighederne er blevet uendelig mangeartede, hvilket uundgåeligt leder til mere tvivl og forøget risiko for at ramme ved siden af. Det bydes med andre ord den unge at læne sig op af et potentielt uoverskueligt og mangeartet ”vi” når der skal findes vej i tilværelsen, mens mulighedernes skydeskive kun er blevet ekspotentielt større (og skiftende) gennem de sidste 20 år (Jørgensen, 2008, p. 103). At fejle, er blevet nemmere. Lettere tilgængeligt. For mens skydeskiven er blevet større, sørger vi’et for, at målet i midten forbliver nøjagtigt ligeså småt som altid. Dette ses bl.a. afspejlet i rapporten *Uddannelsesmobilitet i Danmark* (2016) udgivet af det Det Nationale Forskningscenter For Velfærd, hvor hovedkonklusionen er: ”*Den sociale ulighed i forhold til hvem der kommer på universitetet er ikke mindsket, og børn af de kortest uddannede forældre – dem der ofte ender i restgruppen – har fået sværere ved at få en uddannelse.*” (Thomsen & Andrade, 2016, p. 1). Vi bevæger os altså endnu ikke uden for den socialitet vi er forankring i, trods vores tilsyneladende mulighed for det. At være ung er således at have utallige af muligheder, og at gå disse i møde fra det punkt hvor alle forventningerne kondenserer – fra det nære til det makrosociale ”vi” – i en eneste mavefornemmelse. Dette er bare et af senmodernitetens tilsyneladende paradokser. I det følgende bevæger vi os i stedet videre, og fremhæver tre tendenser i ungdomslivet der kan forstås som reaktioner eller genspejlinger af ovenstående udlægning af senmoderniteten.

Relationer

Med kvindernes indtog på arbejdsmarkedet, løbende institutionalisering af omsorgsarbejdet og den generelt stigende levestandard, er familiemedlemmer i tiltagende grad ikke længere økonomisk eller praktisk afhængige af hinanden (Jørgensen, 2002, p. 131). De forhold der indgås fastholdes kun så længe de involverede parter, oplever det som tilfredsstillende (Giddens, 1992, p. 68). Dette har i princippet bevirket, at den enkelte har fået mulighed for i højere grad at vælge (og fravælge) sine relationer. Noget der uden tvivl har betydet et enormt fremskridt, for det enkelte menneskes mulighed for selvbestemte målsætninger og interesser (Taylor, 2002, p. 26), men som også har haft betydning for børnene og de unges hverdagsliv (Jørgensen, 2005, pp. 92-93). Familiestrukturen er ofte en anden end tidligere. Der er i mange familier løsere rammer, færre strukturer og traditioner at forholde sig til, hvilket, som også beskrevet ovenfor, kan medføre en øget fordring mod at den unge egenhændigt må give tilværelsen fylde (Thomsen, 2015, p. 131). Samtidig med dette, har skolen og dens læringsstile forandret sig. Børnene og de unge skal allerede i en tidlig alder indgå i gruppearbejde, deltage i diskussioner (ibid.) og håndtere sig selv som objekt for selve læringen. Det

er altså i dag påkrævet, at unge besidder en vifte af sociale kompetencer, vel at mærke indlejret i en stærkt individualiseret ramme. ”Individually, Together”, som sociologen Zygmunt Bauman (2002, p. xvi) har formuleret det, eller hvis også de sociale medier og computerspil inddrages (og en mere vidtgående udlægning fremføres): Alone, Together. Alt dette antager specialet for så vidt er virkelige tendenser og realiteter som de unge aktivt opholder sig i, men om det, som det udlægges her, medvirker til at vi ser stadig flere angste og deprimerede unge (Sundhedsdatastyrelsen, 2018, p. 7), er sværere helt at fastslå. Det kan nemlig også være værd at overveje, hvordan opvæksten og opdragelsen af børnene og unge foregår i dag. I mine dage på ungdomspsykiatrisk ambulatorium hvor jeg fulgte psykologerne og søgte efter interviewpersoner, oplevede jeg flere gange til de afklarende samtaler, at en velmenende forælder sagde: *Vi vil jo bare gerne have en dreng/pige, der er glad hver dag*. At dette ikke er muligt ved forældrene naturligvis godt. Men diskursen i udtalelsen er alligevel interessant. For det er udelukkende det at barnet er glad og trives, der vurderes som det sunde og gode. Under et interview i radioprogrammet *Far, der er noget vi skal tale om* (2018) på DR P1, udtalte filosof og erhvervsmand Morten Albæk sig således:

De unge mennesker har aldrig nogensinde været mere ensomme, mere stressede, mere angst og mere deprimerede og vi kan ikke give skylden til samfundet, til staten, til pædagogerne. [...] Det eksistentielle immunforsvar handler om at give barnet - ikke selvtillid - men selvværd. Det handler ikke om at stortrives som barn og som ung, det handler om at ankomme til voksenlivet i en forfatning, og med en værktøjskasse, der gør at du kan komme til at leve et godt og meningsfuldt liv. (Albæk, 2018).

Albæk henviser med udtalelsen her, ikke bare tilbage til den løsere samfundsstruktur, men på den anden side også til den senmoderne forælder, som en der ikke træder tilstrækkeligt i karakter (Thomsen, 2015, p. 131). Pointen er blot her, at børnene og de unge måske vokser op uden den modstand der også er påkrævet (og som kræver et nærvær), for at styrke det Albæk betegner som ”det eksistentielle immunforsvar”.

Fra den enkelte til de andre, og tilbage igen

I dag håndterer unge i højere grad end tidligere deres vanskeligheder på en indadrettet måde (Koch, 2010, pp. 20–21). Dette muligvis som produkt af den moderne idiosynkratiske psykologisering, hvor der opfordres til at agere i henhold til egne følelser og præferencer, i stedet for at følge

udefrakommende regler, idealer og forbilleder (Brinkmann, 2008, p. 170; Ehrenberg, 2010, p. 276). En fokusering på individets eget forsøg på at forstå sig selv som raket for fremgang og udvikling, kan imidlertid også betyde en værditillæggelse af det modsatte. At individet, og i dette tilfælde den unge, først og fremmest må lære sig selv at kende for derved også at kunne overkomme sine vanskeligheder. Dette kan også blive forældrene og de professionelles fokus. At den unge må arbejde med sig selv for at få det bedre, frem for at man også fokuserer på det der gestalter den unges hverdag (Hertz, 2017, pp. 53-54). Idealet bliver, for at omformulere et gammelt kinesisk ordsprog³: Giv den unge omsorg og han har det godt resten af dagen. Lær den unge hvem han er og han har det godt resten af livet. Hvor det første kræver en andens fortløbende tilstedeværelse, er sidstnævnte i højere grad et selvprojekt. Kun personen selv kan til fulde lære, hvem han eller hun er. Ifølge ungdomspsykolog Ida Koch lever vi således i et "hver for sig-fund" (Koch, 2010, p. 23). Dette kan imidlertid også udfordres. For aldrig har vi heller været så tilgængelige for hinanden. Og er der noget der alt andet lige har ændret sig markant, er det brugen af sociale medier. I en rapport om befolkningens brug af sociale medier fra 2016 viste det sig at:

Underholdning og socialt samvær er de to vigtigste formål med internetbrug hos danske unge. Hele 97 pct. af unge danskere mellem 15 og 18 år anvender sociale netværkstjenester. Tre ud af fem har en profil på mindst fire sociale medier og 35 pct. bruger mindst fem. Godt fire ud af fem spiller ofte online spil sammen med andre.
(Danmarks Statistik, 2016).

De unge er hele tiden, hvis ikke i forbindelse med, så potentielt i forbindelse med andre. Men hvad betyder dette for de unges liv? I artiklen *Internet Use and Its Relationship to Loneliness* (2001) målte man på ensomhed ud fra Robert Weiss' to begreber social loneliness og emotional loneliness (Moody, 2001). Ved *social loneliness* forstås: " [...] the feeling of boredom and marginality due to the lack of meaningful friendships or a sense of belonging to a community" (Moody, 2001, p. 394), og ved *emotional loneliness* forstås: " [...] a feeling of emptiness and restlessness due to the lack of intimate relationships" (ibid., p. 394). Der skelnedes altså, lidt forsimplet mellem det at have andre omkring en, og oplevelsen, følelsen, af andres tilstedeværelse. Artiklen fandt på baggrund af undersøgelsen at: " *Low levels of social and emotional loneliness were both associated with high*

³ "Giv en mand en fisk og han har mad nok til hele dagen. Giv en mand en fiskestang og lær' ham at fiske og han har mad nok til hele livet"

degrees of face-to-face networks of friends, while high levels of Internet use were associated with low levels of social loneliness and high levels of emotional loneliness” (Ibid., p. 393). Her er det især værd at gøre opmærksom på den sidste del: Hvor et højt forbrug af internet blev sat i forbindelse med en lav grad af social ensomhed, men høj grad af emotionel ensomhed. Der syntes altså at være et skel, eller en uoverensstemmelse, mellem et højt niveau af online social kontakt på den ene side, og følelsen af ensomhed på den anden (Moody, 2001; Lasgaard, 2010, p. 44). Dette er interessant fordi kommunikation bliver en slags Coca-Cola Light: Vi tror vi får sukker indenbords, men gør det ikke. Tværtimod bliver faren at vi skaber et for den enkelte selv, uforklarligt underskud når online og offline smelter sammen (Larsen, 2009, pp. 45-46). Og her ender vi ved det centrale. For vi er som mennesker helt grundlæggende sociale (Tomasello, 2009, pp. 54f, 59; Lieberman, 2015, p. 19). Det problematiske er at den samhørighed der følger med det sociale på nettet, ikke nødvendigvis er den vi har brug for (Moody, 2001, p. 393), efterhånden som også det familiære baglands vigtighed mindskes gennem ungdommen (Antalíková et al., 2011).

Proportionalitet og nuancering i ungdomsbilledet

Til trods for ovenstående belysning af ungdommens udfordringer, har mange unge det godt. Med dette sidste, korte afsnit, ønskes det at fastholde (den ofte manglende) proportionalitet, ved at folde en større del af billedet ud. I rapporten *Børn og Unges Mentale Helbred* (2014), viste det sig eks. også at: ”Langt de fleste børn og unge⁴ vurderer deres eget helbred som godt eller meget godt (77-95%), og kun meget få (<3%) oplever at have dårligt helbred.” (Due et al., 2014, p. 44). I samme rapport spurgte man også ind til de unges livstilfredshed, og derved altså til mere end mental sundhed som værende betinget af et fravær af symptomer og sygdom. Her viste det sig, at der ikke var ændringer i forekomsten af lav livstilfredshed i perioden 2002 til 2010, om end høj livstilfredshed var faldende i samme periode (ibid., p. 48). Hvad der ydermere syntes at være væsentligt er at den moderne psykologi, igen er begyndt at stille spørgsmålstejn ved tidligere grundantagelser (Open Science Collaboration, 2015) og måske, efterhånden som mere viden kommer til, bliver bedre til at forstå hvornår der kan generaliseres og hvornår der ved denne bevægelse tabes mere end der vindes. Eks. gennemgik professor i udviklingspsykologi Arne Poulsen i *Psyke og Logos* (2010) nr. 31 med ungdommen som tema, begreberne ungdomsegocentri (som overbegreb for begreberne ”imaginært publikum” og ”personlig fortælling”), risikoadfærd, hjerneudvikling, begrebet ”storm og stress”, kognitiv udvikling og identitet (Poulsen, 2010). Alle

⁴ Aldersgruppe: 10-24 år (Due et al., 2014, p. 26).

med baggrund i international empirisk forskning. Poulsen fandt her, hvis man skulle pege på et gennemgående tema, at der ofte blev trukket for brede og gennemgående konklusioner der negligerede den egentlige virkelighed. I Poulsens artikel blev det eks. konkluderet at ungdomsegocentrien, ikke som sådan er et sammenhængende fænomen, men i mere udpræget grad afhænger af situation, personlighed og alder (ibid., p. 59) og at reel risikoadfærd er mere karakteristisk for de 20 til 25-årige end for teenagegruppen (ibid., p. 45). Det er også her fænomenologien med udgangspunkt i det enkeltstående oplevede, søger hen. Ikke i det brede, almene, men i det altid menneskelige små. Det er forhåbningen at dette speciale bidrager til lige netop dette - at nuancere det billede vi allerede har de unge, som bliver henvist til psykiatrien.

Det danske sundhedsvæsen og psykiatrien

Det kan ved første øjekast virke lidt fjernt fra specialets interessefelt at beskrive det danske sundhedsvæsen og psykiatriens organisering. Men den vej de unge har bevæget sig ad, de tilbud de har kunne få og haft mulighed for at gøre brug af, er ikke organiseret af de unge. De er kommet til op gennem historien og har hele tiden ændret sig gennem nye opdagelser og politiske reformer. I dette afsnit bliver hovedspørgsmålet derfor lidt et andet: Hvilket system har de unge indgået i siden de første gang søgte hjælp og kan systemet i sig selv have været medvirkende til at de (og andre unge) i højere grad end tidligere, retter henvendelse til psykiatrien? Dette diskuteres særligt i afsnittets sidste del, hvor også forholdet mellem tilværelsens uundgåelige usikkerhed og sundhedsvæsenets tilbud om netop sikkerhed inddrages.

Kort om det danske sundhedsvæsen

Det danske sundhedsvæsen er opdelt i en primær- og sekundærsektor (Lindhardt, 2017, p. 953). Mens førstnævnte udgøres af almenpraktiserende læger, praktiserende speciallæger og psykologer, udgør sidstnævnte sygehus- og hospitalssektoren og rummer således også ambulante funktioner som distriktpsychiatri og sengeafdelinger. Hertil eksistere også de kommunale sundhedsordninger, der indbefatter plejehjem, sundhedspleje, skolesundhedspersonale og hjemmesygepleje (Vallgård, 2016, p. 163). Da det grundlæggende organisatoriske princip er nytteetikken – handlingens rigtighed afgøres af dens nytteværdi (Lindhardt, 2011, p. 24) - tager selve organiseringen udgangspunkt i en trinvis model, hvor alle kan modtage den behandling der ideelt svarer til behovet. Ved siden af dette system findes også private udbydere, der primært finansieres ved brugerbetaling og i voksende omfang af private sygeforsikringer (Vallgård, 2016, p. 163). Overordnet står

regionerne for sygehusene og den behandlende psykiatri, kommunerne for omsorgsarbejdet og den private sektor for både autoriserede og ikke-autoriserede behandlere (ibid., pp. 163-164). For slutteligt at konkretisere systemet ift. de unge i ungdomspsykiatrien, beskrev en af psykologerne jeg fulgte ved de afklarende samtaler altid en tretrinsraket for den unge og dennes forældre.

- Når i er kommet her i dag, så er det fordi vi skal finde ud af, hvordan vi bedst kan hjælpe jer. Der plejer jeg gerne lige at starte med at præsentere min tretrinsraket, hvor vi øverst oppe har psykiatrien, lige nedenunder privatpraktiserende psykologer og psykiatere, og længere nede PPR og egen læge. Det vi skal finde ud af, det er hvor i skal være. Derfor må i heller ikke blive skuffede, hvis det vi finder frem til, at det ikke er her i skal have hjælp. Lyder det okay?

Psykiatriens organisering

I løbet af 1980'erne skete der grundlæggende ændringer indenfor psykiatrien i Danmark (Kragh, Simonsen & Møhl, 2017, p. 915). En række behandlingsopgaver blev flyttet til hospitalernes ambulatorier, de nyere distriktspsykiatriske centre, samt til praktiserende psykiatere og almenpraktiserende læger (ibid.). Særligt ambulante tilbud steg, mens antallet af sengepladser på de psykiatriske hospitaler faldt. Det forhenværende system med en række større psykiatriske hospitaler der skulle placeres afsides, blev gradvist afløst af en strøm af mindre og mere specialiserede afdelinger: distriktspsykiatriske centre, bosteder, aktivitetscentre, opsøgende teams, væresteder og børne- ungdomspsykiatriske enheder (ibid., p. 919). På denne måde blev psykiatrien stadig mere forankret i lokalmiljøet, og kom derved også til at afspejle ”bredderne” i det kontinuum de psykiske lidelser bevæger sig ad. Ganske forsimplet og ganske overordnet, må dette være en af hovedændringerne fra 1900-tallet og frem til i dag. At der er sket en større grad af specialisering, baseret på det diagnostiske system. At vi i dag mere end nogensinde før søger mod at favne psykens egentlige bredde.

Den 1. januar 2007 trådte strukturreformen i kraft (Lindhardt, 2017, p. 954). Amterne forsvandt og de 258 kommuner blev reduceret til 98. Derved blev den regionale indflydelse mindre, mens den centraliserede beslutningstagen voksede (ibid.). Dette betød bl.a. at sproget blev mere administrativt: Man talte nu i højere grad om CPR-numre i stedet for patienter og produktivitet blev i højere grad sidestillet med behandlinger (ibid.). I 2014, efter rapporter kunne dokumentere den betydelige samfundsbyrde psykiske lidelser medfører, præsenterede regeringen en handleplan for psykiatrien. I forbindelse hermed har der gennem de sidste år været indført en række tiltag der

skulle sikre 1) tidligere behandlingsindsats, 2) større gennemskuelighed i tilrettelæggelse og 3) større ensartethed i behandlingstilbuddene (ibid.). Et eksempel på at imødekomme punkt 1, finder man ved indførelsen af behandlingsgarantier pr. 1. september 2015. Patienter der herefter er blevet henvist til udredning, må ikke vente længere end 30 dage fra afdelingen har modtaget lægens henvisning, til behandlingen er sat i gang. Med denne prioritering sker der også en anderledes samfundsmæssig prioritering. Fokus flyttes fra et sted til et andet (ibid., p. 969). Dette har for behandlingsgarantiens overholdelse, betydet at man har måtte flyttes ressourcer fra andre områder. Ser man eks. på udskrivninger og gennemsnittet af indlæggelsestid i ungdomspsykiatrien i perioden 2012 - 2016, er det tydeligt at udskrivningerne pr. indlagt patient er stigende og at indlæggelsestiden er faldende (Benchmarking af Psykiatrien, 2016), samtidig med at flere søger (og skal) tilbydes udredning.

Sammen med behandlingsrettens indførelse kom også mere stringente kliniske retningslinjer. Behandlingspakker blev indført i psykiatrien der kunne regulere ikke bare behandlingernes varighed, men også indholdet. Dette har også haft betydning for måden behandlingen tilrettelægges på. Som led i forsøget på at komme de uensrettede arbejdsformer til livs, dels at nå flere patienter og samtidig få en bedre ledelsesmæssig styring på den enkeltes behandlingsforløb, udarbejdede regionerne i fællesskab behandlingspakkeforløbene baseret på enkeltdiagnoser (Lindhardt, 2017, p. 963). Dette var også tydeligt ved det ungdomspsykiatriske ambulatorium jeg søgte mine interviewpersoner hos. Den unge fik enten tildelt en pakke eller ikke, og modtog herefter sammen med familien retningslinjer for hvad der nu skulle ske. Mens flere blev tilbudt et udredningsforløb, blev andre sendt tilbage til egen læge, der fungere som en slags ”gatekeeper” indenfor sundhedssystemet (ibid., p. 955). Det er altså først og fremmest denne, der skal identificere den psykiske sygdom og træffe valg om behandlingssted. Altså er det også det lægelige blik, der dominerer henvisningen af de unge.

Udfordringer i dansk psykiatri

Det er på baggrund af min teoretiske indsigt, interviews med psykiatrisk personale og deltagelse i afklarende samtaler med de unge og deres forældre min påstand, at der ved stadig større psykiatrisk specialisering, også opstår en angst hos forældrene og derved også den unge. Ved at stadig flere behandlingsmuligheder er kommet til, er der også stadig større mulighed for ikke at være det *helt* rigtige sted. Jeg taler ikke her om virkningen af specialbehandling. Dette er vigtigt. Nej, jeg taler om dens eksistens som havende en påvirkning på den enhed (forældrene og den unge) der til daglig

bakser med de psykiske vanskeligheder. Ifølge Kirkegaard gælder det at når en mulighed opstår, opstår også angsten for ikke at gribe den (Sløk, 1993, p. 159). Spørgsmålet bliver altså hvad en forælder gør når denne oplever 1) at denne ikke længere selv er kvalificeret til at hjælpe og 2) har fået indtryk af (delvist med afsæt i ”folkeifiseringen” af diagnosesproget) at der findes en kvalificeret og konkret løsning? At der endda eksisterer en lovning på en løsning inden for 30 dage, hvorfor også angsten har en tidsramme for sin egen forsvinden. Jeg er ikke selv forælder, men forestiller mig ikke andet end at alle de som er, vil det bedste for deres barn eller deres unge menneske. Men at systemet bliver godt (og bedre), fratager måske også den almindelige familie muligheden for tanken om selv at kunne være det. Med fremkosten af diagnoser – ved kategorisering og derved også behandling – eksisterer der altid præsent og kontant løsning (Petersen, 2015). Rumlen bliver: Hvis vi ved hvad det er, kan vi også behandle det. Men også: Hvis vi ikke ved hvad det er, kan vi intet gøre. Løsningen er ligetil og fjerner angsten: At vide hvad der er galt. Her byder sundhedsvæsenet sig naturligt til. Ikke at sige ja til denne mulighed, at udholde angsten ved uvidenhed, er selvsagt ikke behageligt og fremstår måske endda dumt i socialt øjemed. Dette kan være medvirkede til, at stadig flere søger mod psykiatrien. En angst for ikke at få den mulige hjælp. Og ikke bare den, men også muligheden for den bedste hjælp. Spørgsmålet er imidlertid om en middelgod psykolog, ikke kan være god nok?

” Doctors will sometimes admit their mistakes and ‘complications’ to each other but are reluctant to do so in public [...]” (Marsh, 2015, p. x).

Citatet der indleder her, stammer fra *Do No Harm – Stories of Life, Death and Brain Surgery* (2015) af den britiske neurokirurg Henry Marsh og er med fordi fejlbarligheden placeres i et sundhedsspeciale (neurokirurgi) hvor fejl ikke må ske, men naturligvis alligevel sker. Det interessante ved selvsamme citat er imidlertid at netop fejlbarligheden, ikke videreformidles til offentligheden. At man, selvom man ved at fejl opstår, ikke åbent gør opmærksom på det som et naturligt grundvilkår for al behandling. Både af psykologisk⁵ og lægelig karakter. Dette vender vi straks tilbage til.

Det er dette afsnits sidste påstand at flere også kommer i kontakt med psykiatrien, fordi det at ”være i det åbne”, at accepterer den psykiske virkelighed man oplever, er blevet erstattet af muligheden

⁵ Jeg erindrer ikke én gang på det psykologiske studie at have hørt forelæsere eller klinikere, tale om de fejl de har begået.

for et væld af forskellige behandlinger. Vi reagerer med andre ord, i stedet for ”at leve med”. Dette er naturligvis på godt og ondt. Mange ting bør man reagere på. Men hvad der skal udholdes og ikke skal, hvad der er eksistentielle grundoplevelser og hvad der bør behandles, er blevet vanskeligere at vurdere – særligt efter diagnoserne er begyndt at optræde i hverdags sproget (Johnsen & Christiansen, 2015, p. 272). Flere af de psykologer jeg i forbindelse med specialet talte med bemærkede en klar tendens: At negative følelser i højere grad end tidligere, er noget man for alt i verden skal af med. Noget der skal ordnes. Det var eks. ikke sjældent, at de oplevede patienter der bad om *værktøjer* til at overkomme psykiske problemer. Dette er netop udtryk for at psykiatrien har trukket sig i retning af en mere traditionel naturvidenskabelig tankegang og at omkostningen har været at psykoterapi og den psykosociale forståelse af patienten og det psykiske som netop psyke, i nogen grad er bortfaldet fra lægens blik (Kragh, Simonsen & Møhl, 2017, p. 919). Dette kan betyde at lægerne som lige nu dominerer psykiatriens personale (Lindhardt, 2017, p. 968), uden aktivt at ville det, ikke gør psyken til den foranderlige, mærkelige og fejlbarlige størrelse den faktisk er, men i stedet gør psyken til et primært somatisk og simpelt anliggende.

Vi vender nu tilbage til citatet som eksempel på den ikke offentligt delte fejlbarlighed i sundhedsvæsenet. For at være helt konkret i forvirringen, mener jeg følgende kan gøre sig gældende: Hvis måden hvorpå man har det, tilhører en selv og familien, søges løsningen også her, men hvis måden hvorpå man har det tilhører lægelige kategorier, søges løsningen i stedet her. Hvis man i psykiatrien vil se færre patienter, må opgaven derfor være at vise det man *ikke* forstår, det som *ikke* er ideelt, for derved at overdrage håndteringen af det psykiske liv tilbage til verden igen. Hvis ikke der fortælles om de fejl og mangler der er i psykiatrien (hvis ikke det bliver videreformidlet), hvorfor skulle man så handle selv?

Den udviklingspsykologiske tankegang

I dette afsnit beskrives de dele af udviklingspsykologien, der er relevante for nærværende speciale. Afsnittets overordnede idé er teoretisk at beskrive de vigtigste dele af den sociale udvikling den unge har været igennem eller befinder sig i, før mødet med psykiatrien. At beskrive og bedre forstå, hvordan barnet og sidenhen den unge socialt har måtte gennemløbe forskellige veje, for at komme ud i den nuværende position.

Den biologiske modning, tilknytning og selvregulering

Hjernen vejer ved fødslen ca. 350 gram, hvilket udgør mindre end en tredjedel af hjernens vægt hos en voksen (Bjarkam, 2015, p. 121). Vores biologiske modning (i samspil med det som omgiver os) danner grundlaget for vores udvikling (Rutter & Rutter, 1997, p. 24). Denne modning indebærer ikke bare den mere åbenlyse forandring af kroppen, men også immunsystemet (Bock & Whelan, 1991) og naturligvis hjernen (Van Den Bos, Duijvenvoorde & Westenberg, 2016). Med den fortløbende udvikling af højre hjernehalvdels reguleringssystem, bliver symbiose efterhånden til selvstændighed (ibid.). I takt med barnets udvikling, ændrer også de voksne adfærd, hvilket løbende bidrager til at hjernestrukturerne reorganiseres (Mathiesen & Rosenbaum, 2010, p. 131). Det voksne menneske påvirker barnet og dets hjerne ved at trøste det, opmuntre det til social kontakt og til at udforske verden. Det er i denne løbende vekselvirkning mellem socialt samvær og modning af barnets hjerne og psyke, at der dannes og forandres adskillige psykiske strukturer (ibid., pp. 131–132). Basale emotioner som eks. aggression og had bliver i tiltagende grad holdt tilbage ved at den socialt tilrettede og kortikalt udviklede kontrol giver barnet evnen til at inhibere sig selv (ibid.). At det sociale nærvær er helt centralt for den tilstrækkeligt gode udvikling, tager vi på denne måde nærmest for givet i dag (Ruppenthal, Arling, Harlow, Sackett & Suomi, 1976; Bowlby, 2008, p. 10). Der findes imidlertid flere tilfælde hvor den sociale orientering er vanskelig. Et eksempel er ved autismespektrumsforstyrrelser, hvor barnet har problemer i det gensidige sociale sammenspil (Broberg, Mothander, Grandqvist & Ivarsson, 2010, p. 218). Dette viser sig eks. ved at man ikke bryder sig om fysisk nærkontakt, at man undgår øjenkontakt og at man generelt udviser en lav grad af social adfærd (ibid., pp. 218-219). Det vigtige her er dog at huske, at børn med autisme har tilknytningsrelaterede behov som andre børn. Den sociale støtte fra forældre og gode kammarater bliver kun endnu vigtigere, for at undgå at det autistiske barn eller unge bliver ensom (Lasgaard, Nielsen, Eriksen & Goossens, 2010).

Forskning i asociale adfærdsvanskeligheder har vist, at forekomsten er størst hos de hvis adfærd er præget af hyperaktivitet, impulsivitet, opmærksomhedsvanskeligheder, dårlige kammeratrelationer og indlæringsvanskeligheder (Rutter & Rutter, 1997, p. 181). Det interessante ved denne opremsning værende at alle de nævnte elementer, er særdeles vigtige for succesfuld deltagelse i folkeskolen og frem og om end de kun indirekte, kan forbindes med egentlig asocial adfærd. Bemærk desuden, at begrebet asocial adfærd peger mod individet og ikke de som omgiver det. De individuelle træk følger ikke sjældent af et belastet opvækstmiljø (ibid., pp. 181-182), hvor specielt

fire aspekter kan have betydning: Manglende husregler (altså klare grænser for hvad børnene må og ikke må), at forældrene er fraværende (Bowlby, 1970) og ved for lidt om børnenes handlinger og følelsesliv, at forældrene mangler gode og konstruktive interventionsstrategier og at der er manglende teknikker til håndtering af kriser eller problemer i familien, der fører til spændinger uden nogen egentlig problemløsning (ibid., p. 182-183). Disse fire elementer er alle interessante ift. ovenstående afsnit omhandlende de unge, deres liv og tid, hvor relationerne blev beskrevet som til stadighed mere løsthængende og fraværende, og hvor det også blev påpeget at en vis grænsesætning, en vis velovervejede modstand, kan være central for senere at kunne tackle livet hensigtsmæssigt. Sammenlagt bliver spørgsmålet om vi ser flere og flere unge i psykiatrien, fordi deres opvækst i højere grad end tidligere, er karakteriseret af en mangel på faste rammer, mangel på ordentlig opmærksomhed fra forældrene og interne spændinger i familien der ingen forløsning finder? Det er måske en del af helheden. Men alle disse faktorer indikerer også en forandring ift. tilknytningen. At barnet oplever en mere utryk (og forhastet) tilknytning og at hverdagen er præget af et mere ustabil og ”gyngende” sammenspil, således at der kun sjældent er tid til at tænke over tænkningen. For hvor en konstatering (”Jeg er et dårligt menneske”) ikke tager hverken tid eller umiddelbart kræver noget fra andre, påkalder metakognitionen (”Jeg tænker over, at jeg tænker på, at jeg er et dårligt menneske) ofte på en mere direkte henvendelse eller fordring fra omgivelserne (Broberg, et al., 2010, p. 216). Et simpelt eksempel hvis vi træder ind i hverdagens sfære, er at sandheden ofte tager markant længere tid, end fjøeligheden⁶. Bliver barnet eller den unge eks. spurgt om sin dag, er det nærliggende blot at svare ”fint”, beder vores partner os om at forholde os til en problematik på deres arbejdsplads, er det nærliggende at give dem ret i deres umiddelbare udlægning og spørger vi om et stykke tøj klæder os godt, går det som oftest både bedst og hurtigst, hvis den anden straks smiler og svarer ja. Disse er naturligvis blot eksempler. Men vi gør dette, ofte ubevidst, selvom vi ved at et centralt led i selvreguleringen, er evnen til at håndtere ubehagelige, svære og negative følelser, i stedet for hurtigst muligt at komme af med dem igen (Fonagy & Target, 2002). Noget der som jeg beskrev, også blev peget på som en nutidig tendens af både psykiatere og psykologer, de steder jeg besøgte under udarbejdelsen af specialet. Denne evne lærer børn som oftest i det trygge samspil, hvor besværlige og vanskelige følelser bliver tilladt en plads (Broberg et al., 2010, p. 216), fremfor at blive udsat eller tilsidesat. På denne måde hænger

⁶ En tendens der også kan finde sit grundlag i den stadig stigende grad af oplevet stress i den danske befolkning (Christensen, Ekholm, Davidsen & Juel, 2012; Den Nationale Sundhedsprofil, 2017, p. 27).

tilknytningen ikke bare sammen med individets sociale evner, men også med udviklingen af evnen til at håndtere de følelser og problemer et socialt liv uundgåeligt indebærer.

Udviklingen af sociale relationer – Fra tilknytning til kammeratskab

Som det ganske kort blev skitseret ovenfor, er tilknytningen uhyre vigtig for barnets lyst og evne til at udforske sin omverden. Denne erkendelse skyldes mere end nogen anden den engelske psykiater og psykoanalytiker John Bowlby (Riis-Hansen, 2007, p. 34). Det er Bowlbys grundidé, at vores første tilknytning intuitivt sker for at sikre os mod farer og altså ikke som Freud udlagde det, fordi vi er styret af behov for oral tilfredsstillelse (ibid.). At have en personlig base hos en omsorgsperson er helt afgørende for forståelsen af, hvordan en følelsesmæssigt stabil person udvikler sig og fungerer sammen med andre livet igennem (Bowlby, 1954, pp. 122-123). Det første tilknytningsforhold bringes videre til nye relationer (Riis-Hansen, 2007, p. 47). At dette er tilfældet, skyldes ifølge Bowlby nogle mentale strukturer, der kan betegnes som ”indre arbejdsmodeller” (ibid., p. 53). Disse består af nogle forventninger til hvorledes mødet med andre efter al sandsynlighed vil udvikle sig, baseret på tidligere erfaringer. Op gennem barndom, ungdom og voksenliv ses der en positiv tendens, hos de som har oplevet en sikker tilknytning. De er i stand til at knytte følelsesmæssige bånd og til at have tillidsfulde forhold, hvor de tør stole på at andre vil komme dem til hjælp, når de møder modstand i tilværelsen (ibid.). I modsætning hertil er de som er usikkert tilknyttede og som i stedet nærer en grundlæggende mistillid til andre og derfor ikke tør overgive sig til andres velvilje. Det kan i barndommen betyde at forholdet til jævnaldrende vil være præget af utilfredshed og ensomhed, som sætter barnet i yderligere risiko for et negativt udviklingsforløb (ibid.). Dette også op igennem voksenlivet, hvor den desorganiserede socialitet kan vanskeliggøre forhold til venner, partneren og egne børn (ibid.). Dette er en del af tilknytningsteorien, og der er siden Bowlbys værker, blevet forsket endnu mere i tilknytningens betydning for menneskets videre livsvirke. Sammenfattende, på tværs af lande og i mange forskellige sammenhæng, viser det sig at ideen om den trygge tilknytning, måske bedst beskrives som ”indre ressource”, som kan hjælpe den enkelte i sin håndtering af livet (Riis-Hansen, 2007, pp. 54-55; Wright, Clark, Rock & Coventry, 2016). Det er imidlertid også vigtigt at forstå, at teorien ikke er så deterministisk som den kan fremstå. Oplever barnet at have gode tilknytningsrelationer til lærere, engagerede pædagoger, gode venner eller bedsteforældre, kan dette have en positiv modificerende effekt på efterfølgende tilknytningsrelationer (Riis-Hansen, 2007, p. 55).

Opfattelsen af venskab gennemløber en udvikling, hvor interrelationelle værdier som intimitet og loyalitet til stadighed bliver vigtigere (Rutter & Rutter, 1997, p. 157). Dette specielt i ungdomsårene, hvor det at dele en bekymring med en anden, kan være medvirkende til at klare de belastninger der kommer og opstår (Stephensen, 2005, p. 13). At have kammeratrelationer er dog ikke alle forundt. Nogen er upopulære og er tilbøjelige til at være dårligere til at tyde sociale koder, er forudindtagne i deres sociale attribueringer og tilbøjelige til at bruge klodsede sociale problemløsningsstrategier (Lasgaard & Elklit, 2009). Dette gør det ydermere besværligt at blive del af en gruppe. I børns sociale grupper viser der sig hurtigt dominanshierarkier. Hvor det blandt de yngre handler om at have bestemte ejendele for at få magt, skifter dette til at kunne føre an i lege og spil, og i ungdomsårene at have både sociale færdigheder, sportslig formåen (Rutter & Rutter, 1997, p. 156) (herunder muligvis computerspil), samt modebevidsthed (Jørgensen, 2008, 101) og udseende (Johansson, 2010, p. 94-95). Adolescensen er for alvor begyndt. Kammeratskabsgrupper begynder her at udvide sig fra kun at bestå af enkelte personer, til at bestå af mere løst sammenhængende grupper (Erwin, 2000, p. 86). Disse grupper består ofte af ligesindede eller beundrede individer, der kommer til at udgøre et centrum for de sociale aktiviteter. Samtidig bliver det stadig vigtigere for den enkelte at blive accepteret og positivt bedømt af de større grupper (ibid.). Det bliver derfor nødvendigt at erhverve sig nye sociale færdigheder, for at kunne mestre det større venskab, der ikke bare er rettet mod én eller to, men pludselig flere og også typisk forløber på de sociale medier (Danmarks Statistik, 2016). Her er dog gradforskelle hos kønnene. Teenagepigerne er sammenlignet med drengene, mere optaget af at danne emotionelle, intime relationer med enkelte andre, fremfor større grupper (Erwin, 2000, p. 90). De vender sig ganske vist mod den store gruppe for at få støtte, men har i modsætning til drengene generelt ingen oplevelse af at det større gruppetilhørsforhold, indebærer et regelsæt der skal overholdes. Om pigerne lykkedes med at skabe populære sociale identiteter, afhænger i højere grad af deres succes med at overbevise andre om deres autenticitet, som tilhørende en særlig udgave af ungdommelighed (Winther-Lindqvist, 2010, p. 147). De fordele det medfører at være med i en gruppe, kan derfor også være forbundet med et stærkt pres mod at tilpasse sig gruppens normer (ibid., p. 87). Spørgsmålet kan for den unge blive, om man skal holde fast på sig selv og sine interesser eller forsøge at ændre adfærd, i forsøget på at fastholde sine relationer. Der er ikke noget simpelt svar. For lykkedes det ikke at være en del af gruppen, kan den unge blive isoleret og ensom. Dette er problematisk, naturligvis for den unges livsverden, men også fordi at det er veldokumenteret at problemer vedrørende kammeratskabsrelationer er forbundet med en væsentlig forhøjet risiko ved en række psykiatriske

forstyrrelser (Rutter & Rutter, 1997, p. 160). Om end, man også bør huske på, at det omvendte kan gøre sig gældende. Altså at individet har ringe kammeratskabsrelationer og føler sig ensom, fordi vedkommende har en psykiatrisk lidelse (Lasgaard, Friis & Shevlin, 2016).

Den Narrative Bevidsthed

I dette afsnit, beskrives og diskuteres menneskets selvdannelse som en fortløbende narrativ proces. Herunder inkluderes relaterede emner som forståelsen af det gode liv, langtidshukommelsen og narrativitetens måde at skabe mening og sammenhæng ved konflikt og tab. Dette er centralt at inddrage, da specielt arbejder med de unges fortællinger og også er interesseret i at forstå, hvordan de unge skaber mening og sammenhæng i deres tilværelse nu og før mødet med psykiatrien.

Den narrative selvdannelse og det gode liv

Menneskets tilegnelse af selvet er et refleksionsprojekt (Hermansen, 1998, p. 31). Vi reflekterer over hvem vi er, og vi gør det ved at fortælle os selv historier - selvet skaber historier, som skaber selvet, som skaber historier (McLean, Pasupathi & Pals, 2007). En evne der særligt viser sig i adolescensen (Habermas & Bluck, 2000). Vi gør dette ikke bare i vores eget sind, men også i et kontinuerligt samspil med de mennesker, der befolker og har indflydelse på vores tilværelse (Neimeyer & Tschudi, 2003, p. 167). For at dette kan lade sig gøre er adskillige kognitive systemer med overlappende neurale komponenter i spil (Rubin & Greenberg, 2003, p. 54). Fortællingerne og minderne som nærværende speciale har søgt indsigt i, er de som generelt forbindes med langtidshukommelsen. Disse kommer fra specifikke sensoriske lokationer i cortex og de sub-kortikale områder der understøtter følelserne (ibid.). Genkaldelse involverer herefter frontallapperne, idet dette område fungerer som mediator for genkaldelsesprocessen, dvs. at det eksplicite hukommelsessystem kan producere og sammensætte et minde der er lokaliseret i tid og distribueret i perceptuelle områder af hjernen. Når dette sker og et autobiografisk minde genkaldes, bliver den relevante og spredte information altså exciteret i synkroni, lignende dengang de var aktive ved indkodningen (Rubin & Greenberg, 2003, p. 54; Breedlove & Watson, 2013, pp. 533-534). Det er i denne proces, mellem at mindes og at begive sig videre med andre tanker, at vi kan etablere et sammenhængende narrativ. Det er her vi kan ændre minderne ved genkaldelsen, og i den proces skabe mening (Schiller, Monfils, Raio, Johnson, Joseph, LeDoux & Phelps, 2010; Albirini & LeDoux, 2013). Dette er vigtigt. Ikke bare som udtryk for at det vi husker er foranderligt, men også til påmindelse om at specialets interviewpersoner fortolker det tidligere i lyset af nuet. At minderne

er konstruerede og rekonstruerede (Sacks, 2017, p. 98). At det vanskelige kan tillægges og udvandes for mening. Der er altså en mulighed, et vindue, hvorigennem selv de sværeste af vores oplevelser, kan blive en del af vores livshistorie. Måske endda på en måde, så intet egentlig ønskes ændret. Men hvad betyder dette for os? Hvilken funktion har narrativerne for udfærdigelsen af selvet og hvad påvirker formen på vores narrativer?

Hverdagens narrativer kan med fordel opdeles i to. Inter- og intrapersonelle narrativer. I et intrapersonelt perspektiv overskygger et motiv tilsyneladende alle andre: At skabe kontinuitet og mening i tilværelsen (Neimeyer & Tschudi, 2003, p. 168). I en undersøgelse foretaget af Annette Bohn og Dorthe Berntsen fra Aarhus Universitet, bad man fire grupper af børn i alderen fra 9 til 15 år, om at forestille sig deres fremtidige liv, producere historier fra deres tidligere liv og dele kulturelle "life scripts" (kulturelt delte forestillinger om hvornår og i hvilken rækkefølge vigtige livsbegivenheder finder sted) (Bohn & Berntsen, 2013, p. 1232). De fandt her at: "*Life script abilities might be a major factor in the development of past and prospective life story coherences but not for the development of single event story coherences.*" (ibid.). Altså tyder det på, at det netop er i livet *som helhed*, at vi søger at skabe kontinuitet og mening. Når vi ser på tilværelsens gang, værdien af det allerede levede, tyder det altså på, at vi gør det ikke i det små, men i det store. I samme studie fandt de også, at de unges prospektive livshistorier omhandlede det at finde en unik identitet, men på samme tid også på et tidspunkt i tilværelsen, at blive et typisk medlem af samfundet (ibid., p. 1239). Hvad der her kommer i spil, er navnligt også at kulturen er helt central for vores opfattelse af narrativer (Skowronski & Walker, 2004), både når det kommer til fortællinger fra tidligere, men i høj grad også når vi ser fremad. Dette understregedes også i ovenstående afsnit omhandlede de unge og deres tid, hvor de mange muligheder i senmoderniteten, kom til at stå i kontrast til en vedholdende sociokulturel idé om, hvad det gode liv indebærer. Det som i denne sammenhæng er særligt værd at pointere, er som Jerome Bruner har påpeget, at lige såvel som kunsten (eks. fiktionen vi læser) påvirker vores livsanskuelse, i lige så høj grad påvirker livet også kunsten (Bruner, 2004, p. 691). Trækkes der her en parallel til undersøgelsen foretaget af Bohn og Berntsen, syntes konklusionen at være, at vi også søger at udleve livet i et narrativ. Altså således, at de unge beskrevet ovenfor, ikke blot beskrive det de forestiller sig vil ske, men faktisk også beskriver det de regner med at agere efter og søge mod. I denne optik spiller narrativerne vi omgives af, en helt konkret rolle ift. hvordan vi søger at leve. For at gentage en passage fra indledning til dette afsnit: Selvet skaber historier, som skaber selvet, som skaber historier. I datid og

i fremtid (McLean, Pasupathi & Pals, 2007). Mark Freeman og Jens Brockmeier foreslår endda at ens autobiografiske fortid, idet at den bundet op på narrativer, ikke kan separeres fra normative ideer om hvad livet bør være, hvis det leves godt og rigtigt (Freeman & Brockmeier, 2001, p. 75). Altså, det gode liv. Vender vi her endnu engang tilbage til Bohn og Berntsens undersøgelse, som afsluttes således: ”*Future research will have to show whether this finding also holds for children and adolescents with psychological disorders [...]*” (Bohn & Berntsen, 2013, p. 1240). Dette er interessant og tages op nedenfor, idet nærværende speciale i alle de indsamlede interviews, spurgte ind til de unges forhåbninger for fremtiden. Der særligt interessante værende om de unge til stadighed indskrev sig selv i sociokulturelle ”scripts”, eller i højere grad betragtede sig selv som uden chance for, som de unge i ovenstående undersøgelse, en dag at blive et typisk medlem af samfundet.

Udover den sociokulturelle indflydelse på vores narrativer, findes der imidlertid også flere andre elementer der yder deres indflydelse. Jeg vælger her slutteligt at påpege, at ikke bare fiktion (bøger, film, teater) påvirker os, men at vores forståelse af det gode liv også påvirkes gennem brugen af sociale medier og at vi ved at følge enkelt individers liv fra dag til dag, også her væver begivenhederne sammen til et helt (og aldrig afsluttet) narrativ. Der syntes at være opstået en ny tendens: Tendensen til at selve måden tilværelsen føres på fra dag til dag, bliver til online kapitler, der tilsammen danner en udlægning af et liv. Hvad der her er helt centralt og som dette speciale næppe er først til at påpege, er at der stadig er tale om fiktion i ordets reneste forstand. Forskellen er blot den at vi på nettet har med en fiktion at gøre, der giver sig ud for *ikke* at være det, men som giver sig ud for at være et rigtigt, levende og åndende menneskes igangværende narrativ. Tilværelsen bliver inden for denne (medie)fortællingsramme til en slags ”en-til-en-fiktion”. Med andre ord et selvmodsigende begreb, der dækker over idylliseringens rum mellem det sande og det falske. Heri opstår og ser vi imidlertid også den anden side af narrativernes eksistensgrundlag – nemlig at de narrativer der viser sig som rigtige og gode må kandidere om bekræftelse, for stadig at eksisterer. For denne gang at omskrive sætningen fra indledningen: Narrativerne vil bekræftelsen, som vil narrativerne, som vil bekræftelsen. Dette er universelt. Vi vil vide, at måden vi lever på accepteres af relevante andre. Sker dette ikke og står vi pludselig uden for fællesskabet, er det som oftest ganske forfærdeligt. Dette kan illustreres med næsten utallige eksempler fra litteraturen (Charlotte Brontë’s *Jane Eyre* (1847), Jakob Ejersbos *Afrika Triologi* (2009)), filmenes verden (*To verdener* (2008), *Moonlight* (2016)) og aktuelt TV (*Generation XL* (2017), *Helvedes homo – en*

muslim springer ud (2018) og *De perfekte piger* (2018)). Der er imidlertid også et *andet* karakteristika ved narrativiteten. At det er en meget dynamisk og tilpassende størrelse, der tillader den enkelte at skabe en historie hvori forhindringerne også overkommes.

Narrativ, konflikt og tab

Ved narrativ terapi opfordres klienten eller patienten til at eksternaliserer det dominerende narrativ (spiseforstyrret, socialangst) som pre-konditionerende for deres forhold til dem selv og andre (ibid.). Terapien hjælper dem med at se undtagelserne i deres tilværelse, for derved at søge mod ikke bare at modsige det dominerende narrativ, men også at åbne det allerede etablerede og vise at det kunne være anderledes. På denne måde trækker terapien også på ”rekonsolideringsvinduet” der blev beskrevet overfor (Schiller et al., 2010), hvor tidligere oplevelsers betydning kan moduleres. Ifølge Mary M. Gergen og Kenneth J. Gergen (2006), er flere elementer ved den narrative tilgang, med til at kunne skabe forsoning og opbrud i et ellers fastlåst livsnarrativ. Som det første 1) er historiefortælling ofte forbundet med fornøjelse. Historier er udgangspunkt for såvel spil, som jokes og operaer. Heri er også 2) det at fortællinger er forbundet med familiaritet. Medlemmer af en bestemt kultur, bærer alle et stort repertoire af fortællinger der er struktureret nogenlunde ens (og er genkendelige). 3) Herudover kan historiefortælleren positionere sig som et vidne (i juridisk forstand) og tillægges stor tillid. Som næstsidste pointe 4) fremhæver de narrativernes interpersonelle empatiske element. At andre, når de fortæller, kan skabe paralleller der muliggør en intimitet (selv når den måske ikke er tilsigtet). Til slut, og måske vigtigst af alle, er 5) evnen til at genskabe og omforme selvet gennem narrativer og derved overkomme tab og konflikter. Med andre ord, evnen til at skabe historien om hvordan man blev den man er ved at blive, og at kunne fortsætte med dette. På intet andet tidspunkt syntes denne proces at være så aktiv som den er i adolescensen (Habermas & Bluck, 2000, p. 753). Her kan der ifølge Tillmann Habermas og Susan Bluck (2000), skabes sammenhæng på fire forskellige måder: temporalt, biografisk, kausalt og tematisk (ibid., p. 748). *Temporalt* idet at et meningsfuldt narrativ må placeres i tid (ibid., p. 750), *biografisk* idet at selve narrativets form præsenteres ved den enkelte (ibid.), *kausalt* idet at kausale sammenhænge bruges til at forbinde enkeltepisodes i livet til livsfaser og til livshistorien i sin helhed (for derved også at forklare fortællerens personlighed, som et resultat af det denne har oplevet) og til slut *tematisk*, dvs. at der eksisterer en tematisk sammenhæng eller rød tråd i livshistorien. Hvad der i denne forbindelse er interessant at overveje, er om de disse fire måder at danne sammenhænge og

mening på, altid lader sig gøre for den enkelte. Hvad har muliggjort at et nyt narrativ kunne træde frem i de unges liv?

*Det er umuligt at komme helt tæt på virkeligheden, ansigt til ansigt.
Mellem virkeligheden og os står vores følelser. Jeg ved godt, at jeg har
at gøre med forskellige versioner, at hvert menneske har sin egen version,
men af disse versioner [og af] deres skæringspunkter, opstår
et billede af tiden og af de mennesker der levede i den.*

*- Svetlana Aleksijevitj,
Krigen har ikke et kvindeligt ansigt (2016), p. 15.*

Analyse

Som det første i analysen præsenteres de fire interviewpersoner der indvilligede i at deltage. Dernæst følger selve analysen. Heri præsenteres de mest vægtige og mest overraskende temaer, startende med de mest betydningsfulde og udbredte først. Ved denne fremgangsmåde er de sidste temaer altså ikke at finde så meget hos alle interviewpersonerne, som blot hos de(n) enkelte. De seks hovedtemaer har fået betegnelserne: ”De første problemer”, ”Selvfølgelig ender man med at blive sig selv”, ”Relationer”, ”Fordybelse og selvforglemmelse”, ”Fremtiden som noget nær det modsatte af fortiden” og ”Vejen til psykiatrien”. Under flere af disse (men ikke alle) fremhæves mindre temaer. Først når hvert tema er blevet fortalt (så nær de unges egen beskrivelse som muligt), inddrager jeg også et teoretisk og ”mistænksomt” blik på de aktuelle beskrivelser og problematikker.

Interviewpersonerne

Laura

Laura er femten år og har gennem en årrække været udsat for hvad hun selv betegner som ekstrem mobning – både fysisk i skolen og på internettet (med beskeder på Facebook om at hun ikke fortjener at leve). Laura er kommet til psykiatrien fordi hun kæmper med depression, men giver alligevel udtryk for at hun efter at være begyndt på efterskole, har fået det bedre. Hvor Laura er blevet henvist fra er uvist. Under interviewet fik jeg løbende indtryk af at hun i sin barndom og helt tidligere ungdom, havde oplevet nogle ekstremt svære ting (eks. starter Laura sit interview med at bemærke at hendes mor jo har været i psykiatrien før). Disse tidlige oplevelser kommer vi ikke synderligt ind på i interviewet, da Laura selv fortæller at det svære begyndte i femte klasse med mobningen. Laura er meget imødekommende, kan godt lide at høre og spille musik og virker til trods for hendes depression glad under hele interviewet. Lauras havde sin mor med ind til interviewet.

Thomas

Thomas er ligesom Laura femten år og er kommet fordi hans mor har rettet henvendelse til egen læge, efter at Thomas en sen aften har givet udtryk for, at han ikke har lyst til at leve længere. Thomas er derfor blevet henvist til psykiatrien og er mødt op for at få hjælp til en depression. Thomas er allerede forud for dette møde med psykiatrien blevet diagnosticeret med autisme. Dette er tydeligt under hele interviewet, hvor øjenkontakten er ekstremt vedholdende og hvor det gennem fortællingerne bliver tydeligt at han er meget optaget af nørderier med damplokomotiver og

relativitetsteori, samt har utrolig svært ved at sætte sig i andres sted. Thomas er meget fortælleglad og ærlig når han fortæller – også, og dette fortjener nogen beundring – når det han fortæller, ikke sætter ham selv i et særligt sympatisk lys. Thomas havde begge sine forældre med til interviewet.

Sasja

Sasja er seksten år og er blevet henvist fra egen læge. Hun fortæller allerede i begyndelsen af interviewet, at hun er kommet på grund af en mulig depression. Det er tydeligt at Sasja i nogen grad er deprimeret. Hun taler stille og med en meget monoton og ”død” stemme (som skal hvert ord hejses op nede fra maven). Hun giver flere gange udtryk for hvor svært hun har det og hvor alene hun føler sig i verden. At Sasja indvilliger i at lade sig interviewe, overrasker ikke bare mig som interviewer, men også psykologen der kort forinden havde ført den afklarende samtale. Sasja så lige nu frem til at begynde på en efterskole, hvor hun tidligere har været i praktik. Hun har på efterskolen for første gang længe oplevet, at nogen vil tale med hende. At nogen var interesseret i hende. Sasja var ligesom Laura optaget af musik og havde sin mor med til interviewet.

Emma

Emma er fjorten år og det fremgår af den afklarende samtale med psykolog, at Emma har problemer med angst, tics og tourettes syndrom. Det har i stadig større grad gjort Emma angst når forældrene ikke er hjemme. Det er særligt ved Emma, at hun taler med en ældre persons stemme hun endnu ikke syntes at mestre til fulde (man kan forestille sig en ung pige der prøver at bevæge sig i stiletter for første gang). Emma har før mødet med psykiatrien fået hjælp hos en privat praktiserende psykiater og Cool Kids⁷, som hun gerne lægger sammen og refererer til som et samlet forløb. Emma holder af at læse og tegne og giver ofte udtryk for et forøget kendskab til sig selv og sine grænser, sammenlignet med andre på hendes egen alder. Emma havde ligesom Thomas begge sine forældre med inde til interviewet. Emmas forældre havde valgt dette ungdomspsykiatriske ambulatorium, frem for det der lå under deres egen kommune. Præcis hvor hun er blevet henvist fra er uvist.

⁷ Cool Kids er et gruppebaseret behandlingsprogram, for børn og unge med angst.

De første problemer

Det var fælles for interviewpersonerne, at de besvarede det indledende spørgsmål ("Hvornår husker du første gang at opleve at noget begyndte at være svært for dig?") med at nævne femte- eller sjetteklasse.

"Altså... det var nok i femte klasse, da jeg begyndte at blive mobbet." (Laura, p. 1, 01:14).

"Det var faktisk i femte klasse [femte klasse, ja]. Ja. Hvor jeg i hvert fald begyndte at få det helt vildt skidt og de værste ting." (Sasja, p. 1, 01:36).

"Altså det jeg kan huske, var nok lige omkring sjette klasse, hvor jeg kunne mærke at det var svært at overskue hele dagen i skolen." (Emma, p. 1, 01:02).

Kun Thomas præciserede ikke i sin beskrivelse et klassetrin, men svarede meget lig de andre:

"[...] det er jo også det her med det sociale... At der bliver stillet mange sociale krav til folk der går i folkeskolen [ja], og at det ikke er alle der kan opfylde dem." (Thomas, p. 1, 01:17).

Det var altså for alle interviewpersonerne omkring femte- og sjetteklasse at de oplevede livet blev mere end almindeligt vanskeligt – at bevægelsen mod deres nuværende liv startede. Det er tydeligt ved Thomas udtalelse at selve presset ikke så meget er fagligt, som socialt betinget. Dette blev kun endnu mere klart efterhånden som interviewet skred frem. Jeg inddrager undtagelsesvist ikke yderligere teori, men går i stedet videre til det sociale betydning for de unge.

Selvfølgelig ender man med at blive sig selv

Tematitlen er her lånt og oversat fra David Lipskys bog *Although of course you end up becoming yourself: A road trip with David Foster Wallace* (2010) og henviser til det forholdsvis banale faktum, at vi aldrig rigtig kan blive andet end os selv. Dette gjorde sig også gældende for interviewpersonerne – på godt og ondt. For som det vil fremgå nedenfor er det at passe ind afgørende for at have det godt, samtidig med at det at forandre sig fra den man er, ikke nødvendigvis kan lade sig gøre. Ensomhed viste sig at være et centralt problem hos flere af

interviewpersonerne. De unges bevægelse ind mod psykiatrien syntes først og fremmest, at være en bevægelse væk fra andre og ind mod sig selv.

At passe ind

Der var flere bud på hvad det ville sige at være almindelig, dvs. svarende til den lidt flygtige jævnaldrende gruppe. Om hvad det ville sige at være en almindelig teenagepige, fortalte Emma:

[...] at man ikke tænker så meget over, hvad der nu vil ske i fremtiden, men at man bare er der. Det der med at være et barn [ja]. At man ligesom... man har ligesom den der tillid til at folk de leder en den vej man skal. Men det at have de her problemer, der skal man også selv sørge for... man ligesom også... får fortalt hvordan det er man har det.

(Emma, p. 5, 12:09).

At være en almindelig teenagepige hang altså ifølge Emma sammen med en ubekymrethed, hun selv syntes at være foruden. Sammenlignet med andre, måtte hun i højere grad tage eksplicit ansvar for sit eget liv og aktivt gøre andre opmærksomme på hendes vanskeligheder. Den samme afstand til den "egentlige" ungdom oplevede også den to år ældre Sasja, som ønskede sig en ven hun måske kunne: " [...] gå i byen en gang i mellem sammen med. Og sådan noget. Du ved sådan det som unge gør [ja]. Til dags." (Sasja, p. 6, 13:05). Dette, at opleve en afstand til jævnaldrende, var helt grundlæggende i alle interviewpersonernes fortællinger og er måske ikke så overraskende. Mange unge og voksne der kommer i psykiatrien, har en åbenlys mangel på relationer for relationernes skyld (Rutter & Rutter, 1997, p. 160). Allerede i begyndelsen af interviewet med Thomas, var det tydeligt at hans største vanskelighed bestod i at deltage i fællesskabet på hans skole. Som det fremgik ovenfor, eksisterede der ifølge Thomas mange sociale krav til de som går i folkeskolen, som han ikke selv evnede at imødekomme. Han specificerede eks. sine vanskeligheder ved kammeratskab, således:

Ja, det kan være svært i et kammeratskab, at... hvordan man skal... bære sig ad nogle gange. Der kan være nogen ting hvor man ikke ved hvordan man skal reagere på det [ja]. Og hvor man er i tvivl om... nogen almindelige ting. Så det... det er nemmere hvis man har fokus på noget, man selv har stor erfaring med. (Thomas, p. 5, 10:53).

Jeg spurgte herefter ind til hvad det var, der gjorde det svært at være i et kammeratskab. Til dette svarede han:

Det kan i hvert fald være en gruppe [ja]. Primært. Fordi der er flere der har muligheden for at lave en form for situation. Hvis jeg snakkede med én, så var chancen relativt mindre for at der skulle opstå en helt anden situation, men når der er flere, så er der flere mennesker til at skabe den nye situation. (Thomas, p. 5, 11:44).

Citat her bringer os videre til en af de mulige grunde til, at det sociale for flere af interviewpersonerne blev vanskeligt omkring femte- og sjetteklasse. Der syntes her at opstå gruppedannelser og en lukning omkring visse interesser frem for andre. Interesser, som interviewpersonerne ikke uden videre kunne følge. Disse betegnede Thomas meget fint, da jeg spurgte ham hvad der kunne gøre det sociale nemmere for ham.

[...] så skulle jeg befinde mig i en gruppe med ligesindede, og folk der interesserer sig for det samme. Altså, folk i dag de interesserer sig for fodbold, mode og damer og sådan nogen ting. Men det ikke... det er ikke det jeg går og interesserer mig for. (Thomas, p. 7, 15:18).

Dette var en af Thomas helt store vanskeligheder: At kunne begribe hvorfor andre gik op i det de gjorde. De andre fremstod for Thomas: ”*Som kopier af hinanden. [...]*” (Thomas, p. 18, 47:52). Det var imidlertid ikke ligegyldigt for Thomas at have nogen at være sammen med (bemærk at han også i citatet ovenfor giver udtryk for, at han faktisk gerne ville indgå i en gruppe). Men for nu, fortalte ham resigneret: ”*[...] holder jeg mig ude af de her grupper. Øh... Fordi det har jeg det ikke særlig fedt i. Og desuden, er jeg jo heller en... en del af det som sådan*” (Thomas, p. 6, 14:54). Han syntes altså ikke at forsøge at ændre sig for at komme de andre i møde, men trak sig hellere væk og indad. Dette var imidlertid anderledes for Sasja, der oplevede det samme som Thomas og beskrev de andre i klassen på næsten samme måde: ”*[...] de virker lidt ens i det. Jeg har svært ved at kende forskel på dem, både med interesser og diverse ting og sager [ja].*” (Sasja, p. 2, 02:26). I modsætning til Thomas prøvede Sasja dog aktivt at ændre sig. Dette gennem flere forskellige tiltag. Da jeg spurgte om hun godt kunne holde fast i hvem hun var, da de andre begyndte at ændre sig i klassen, svarede hun: ”*Nej... [nej] jeg ændrede mig faktisk på et tidspunkt, bare for at kunne passe ind. Det gik ikke*

så godt." (Sasja, p. 2, 03:06). Jeg spurgte herefter ind til hvordan hun prøvede at ændre sig, hvortil hun svarede: *"Jeg forsøgte at klæde mig som dem, opføre mig som dem... prøvede at være lidt mere social [ja]. Jeg prøvede bare at være én, jeg ikke var"* (Sasja, p. 2, 03:17). Denne afstand til fællesskabet var uhyre vanskelig for Sasja. Da jeg efter lidt flere interviewspørgsmål spurgte hende, hvordan hun havde reageret på det dengang, svarede hun: *"Jeg begyndte at... blive rigtig ensom og... og det var også der hvor mine selvmordstanker virkelig trådte i kraft."* (Sasja, p.1, 01:47). Som det sidste inden vi bevægede os videre til andre interviewspørgsmål, spurgte jeg igen hvad det var der havde gjort hende så ensom. Til det svarede hun: *"Det ved jeg ikke... Jeg tror jeg voksede fra de andre. Jeg plejede at svinge godt med dem [ja], men det gjorde jeg så ikke længere. Overhovedet."* (Sasja, p. 1, 02:05). Det er her værd at bemærke at Sasja faktisk giver udtryk for tidligere, at have haft det godt med de andre. At der skete et skift i femte klasse.

For Laura der var blevet mobbet, havde hendes sociale liv i skolen båret præg af en tilskuerrolle. *"Jeg havde to stykker som jeg var sådan nogenlunde tæt med [ja]. Ikke rigtig sagde så meget om mig, men mere lyttede til deres"*⁸ (Laura, p. 3, 05:09) og tilføjede lidt efter: *"Det var mere sådan, jeg var bare den rolle som øhh... var der når de havde brug for mig"* (Laura, p. 3, 05:30).

Også Emma nævnte de andre i klassen, da jeg spurgte hende hvad der gjorde det svært i lige præcis sjette klasse: *"Mmm, det var at kunne være på [ja]. Og skulle arbejde og også være omgivet af mennesker, som man også skulle tage hensyn til [ja]. Det var svært."* (Emma, p. 1, 01:20).

Det er bemærkelsesværdigt, både kvantitativt og kvalitativt, at alle interviewpersonerne oplever et skift i femte- og sjette klasse der syntes at have med udelukkelse eller eksplicitering af det sociale at gøre. Naturligvis på forskellige måder. Men dette syntes altså at have karakteriseret deres oplevelse af de midterste og sidste år af folkeskolen: gruppedannelser, en lukkethed omkring enkelte interesser og en manglende deltagelse i fællesskabet for fællesskabets skyld.

Med et teoretisk blik

Trods Thomas vanskeligheder med det sociale i klassen, opsummerer han med et nøgternt blik interesserne de andre beskæftiger sig med som værende fodbold, damer og mode. Hvad der i et teoretisk perspektiv er interessant at inddrage, er at det sociale "vi" (klassens ligesindede eller beundrede individer) syntes at løfte og fastholde enkelte interesser over andre (Erwin, 2000, pp. 86-

⁸ Betydningen kan fremstå lidt uklar på skrift. Fra interviewoptagelsen er det dog tydeligt at Laura mener, at hun ikke fortalte så meget om sig selv, men mere lyttede til det de andre havde at sige.

87) trods de mange interessemuligheder der eksisterer overalt. Det er altså stadig majoriteten der udpeger de interesser der tillægges social værdi. Dette var tydeligt ikke bare i Thomas udtalelser, men også hos Sasja. De beskriver og sidestiller hele tiden to ting – interesser og muligheden for social deltagelse. Det første som en vej ind til det andet. Eks. beskrev Sasja, hvordan hun for ikke at blive ensom, først og fremmest forsøgte at klæde sig som de andre, mens Thomas gav udtryk for godt at kunne indgå i en gruppe, hvis han kunne forstå interesserne. Den lidt kritiske læser vil sige, at denne udelukkelse i Thomas tilfælde udelukkende skyldes hans autisme (Broberg et al., 2010, p. 218). Dette er et legitimt perspektiv, men det er værd at bemærke at hvis såfremt vi i stadig større grad ser en lukkethed omkring visse interesser eller idealer, så vil det også blive stadig sværere ikke bare for Thomas og Sasja, men også for andre at få legitimeret deres interesser og blive en del af fællesskabet. De bliver rebeller, sære i de andres øjne, uden selv at intendere det. Og dette er problematisk når det gennem ungdommen bliver stadig vigtigere at etablere venskabelige relationer, mens familien naturligt falder lidt i baggrunden (Antalíková et al., 2011). Dette kan i øvrigt i sig selv være en af grundene til, at Thomas kommer i kontakt med psykiatrien netop nu. At han er ved at blive voksen og langsomt skal til at lære, at stå på egne ben i mødet med andre. At Sasja direkte forbinder hendes gryende ensomhed i femte klasse med selvmordstanker, indikerer præcis hvor vigtigt det er at passe ind – selv når man har andre interesser end de fleste. Og bemærk her, som vi også senere vil se, at både Thomas og Sasja er rige på interesser, men altså hverken besidder sportslig formåen (Rutter & Rutter, 1997, p. 156), modebevidsthed (Jørgensen, 2008, 101) eller i heltaget magter at påtage sig det øgede fokus på udseende (Johansson, 2010, p. 94-95) der syntes påkrævet. Dette gør det vanskeligt at etablere nye tilknytninger der ellers kunne udfordre ældre mønstre (Riis-Hansen, 2007, p. 55).

Evnen til at placere sig selv i andres blik dykker ikke på noget tidspunkt i ungdommen, men stiger gradvist fra barndom til voksenalder (Poulsen, 2010, p. 48), skrev jeg i teori afsnittet. Lad mig slutteligt blot påpege et centralt (og lidt paradoksalt) element hos Sasja og Thomas. At de trods deres idiosynkratiske vanskeligheder ved at komme ind i det sociale, godt forstår deres egen akavethed når de ikke lykkedes. Som Thomas på et tidspunkt forklarede ganske detaljerigt:

Enten så kan man stå og konfrontere folk, [ja] på den måde man normalt ville gøre, hvis man havde meget erfaring med den sociale del. Men, jeg ville nok bare vælge den smalle udgang der er [ja], og så er jeg nødt bare at kæmpe mig igennem dem... På en...

På sådan en ikke yndefuld måde. Det bliver meget akavet, den måde man går ud af en gruppesamtale på. [...] (Thomas, p. 6, 13:45).

Det som altså karakteriserer de unges bevægelse mod psykiatrien, er måske først og fremmest et ikke succesfuldt forsøg på at indgå i fællesskaber. Og for den unge, at vide og mærke hvad det vil sige når det ikke lykkedes. Den tunge del. At fastholde dette sidste element er ikke fænomenologisk set uvigtigt.

At kende og være sig selv

Det var en væsentlig del af de unges fortællinger, at de med alderen var blevet bedre til at kende sig selv og ”hvordan tingene” ville være bedst for dem. For Thomas handlede det særligt om, hvordan han indgik i fællesskaber med andre. I midten af en fortælling sagde han således:

Jamen det er jo meget normalt, og det burde være sjovt at man inviterer folk forbi, men det er det måske ikke. Og det jeg har prøvet en del gange, før jeg har fundet ud af, at det er bare ikke sådan man skal køber det for mit vedkommende. (Thomas, p. 8, 19:15).

Da jeg spurgte (og delvist foreslog) ham, om han opsøgte fællesskaber på internettet, svarede han tilmed:” *Jeg gør det slet ikke [nej, okay]. Det der med at opsøge fællesskaber. Jeg har det fint med bare at gøre tingene alene.*” (Thomas, p. 6, 15:41). Thomas havde altså prøvet, men syntes lidt resignerende at have konstateret, at det ikke fungerede uden videre at invitere folk hjem. For Emma havde det samlede forløb (både hos privatpraktiserende psykiater, Cool Kids og nu psykiatrien) medvirket til at hun var blevet bedre til at kende sig selv, og vide hvad der ”virker på hende”.

Ja. Jeg tror jeg er blevet meget klogere på mig selv i løbet af det her forløb... altså [ja]. Jeg ved... ja, jeg ved... ja klogere på mig selv og ved hvem jeg er, og hvad der vil virke på mig [ja]. Man kan vist sige jeg er kommet tættere på mig selv, end hvad man nu ville være. (Emma, p. 4, 07:58).

Jeg spurgte i samme tråd Laura, Emma og Sasja om hvordan det ville være, hvis de ting de kæmpede med, slet ikke havde eksisteret i deres liv. Dette for at få indblik i hvordan de bandt

tidligere erfaringer sammen med deres nutidige selv og deres aktuelle situation. At de alle tre havde svært ved at forestille sig et andet liv end det de faktisk havde levet, var ikke så underligt. Men at de ikke på nogen måde gav udtryk for, at det gerne måtte have udformet sig anderledes, var alligevel overraskende. Laura fortalte eks. hvordan de svære ting i skolen, havde gjort hende til den hun var i dag. ” *Jeg ville ikke være den samme person, som jeg er i dag [nej]. Fordi nogen af tingene fra skolen, de har været sådan meget svære. Men de har jo også lært mig noget, og gjort mig til den person jeg er i dag.* ” (Laura, p. 8, 14:25). Emma havde en lignende oplevelse, men syntes dog at opstille mere specifikke mål for det hun havde lært (viljestyrke, selvkendskab, styrke):

Jamen, jeg tror... altså... jeg tror jeg ville... på en måde have det nemmere, men også, altså... jeg ville jo ikke kende mig selv så godt [nej]. Fordi at man får jo styrke, ved at... have det sådan her. Man får også en viljestyrke. Så jeg tror ikke jeg ville kunne kende mig selv, og have sådan en stor viljestyrke, hvis jeg ikke havde det sådan her. Men jeg ville selvfølgelig også... være glad. For ikke at have det. (Emma, p. 8, 19:51).

Både Emma og Laura syntes altså at fremlægge deres tidligere forløb, som havende givet dem karakter og selvindsigt. Kun Sasja syntes endnu ikke at være nået til samme sted som de andre, og virkede stadig forvirret over sin egen identitet. ” *Det ved jeg ikke... Jeg kan ikke forestille mig at være en anden [nej]. Nemlig, end den jeg er [nej]. Men på en måde ved jeg ikke rigtig selv, hvem jeg selv er. Forvirrende... alting er forvirrende.* (Sasja, p. 2, 03:57). I Lauras fortælling kom det senere også frem at det betød noget for hende, at andre var bekendt med hendes historie. Hun sagde således: ” *Mmm... Jeg lever sådan med dem nu. Sådan stadigvæk. Det påvirker lidt, men jeg har stadigvæk mine veninder som jeg kan holde mig til og de ved jo... de kender min historie derfra.* ” (Laura, p. 15, 31:53) og syntes altså at fastholde at de tidligere oplevelser, stadig var en væsentlig del af hende. At hendes historie havde så stor betydning, at de andre burde kende den.

De diagnostiske begreber som udgangspunkt for forståelsen

Hvad der var interessant i forbindelse med det at kende sig selv og at forstå hvorfor man har det som man har det, var at dette hos flere af de unge, blev sat i direkte forbindelse med diagnostiske betegnelser. Thomas svarede eks. følgende da jeg spurgte ham, om han med tiden var blevet bedre til at håndtere de svære perioder:

Ja, der var engang hvor jeg var mere bange for at... At det her ville ende i noget, noget møg. Og om det var vedvarende. Fordi dengang var jeg ikke klar over hvad depression det var... det kan selvfølgelig være noget man har i lange perioder, men jeg kan ikke vide det før jeg har prøvet det, om jeg har det, om jeg har det i en lang periode, eller om det mere er sådan en... Maniodepressiv periode, hvor man skifter mellem at være glad, og så er man depressiv, og så er man glad, og så er man depressiv. (Thomas, p. 13, 32:48).

Thomas anvender altså ikke bare depressionen for at forklare sin problematik, men beskriver den også som værende anderledes fra en maniodepressiv periode. Da jeg indledningsvist spurgte Sasja, hvordan det havde været at sidde og vente nede i venteværelset før den afklarende samtale svarede hun:

[...] jeg var nemlig lidt nervøs, også på grund af, at jeg har haft det skidt i rigtig lang tid og så også tænkt på om jeg kunne have en form for depression, eller en anden form for diagnose, på grund af... ja... på grund af at have haft det på den her måde. (Sasja, p. 1, 00:31).

Jeg spurgte hende herefter også om, hvad hun mente om diagnoser. Til det svarede hun: *"Jeg syntes det er dejligt at vide, hvad jeg kæmper med."* (Sasja, p. 1, 01:13). Sasja forsøgte altså også at forstå sine egne vanskeligheder som værende noget bestemt, som havende en forklarlig grund, og altså ikke blot som vanskelighederne i sig selv. Meget lignende fortalte også Emma om sin oplevelse af diagnosticering.

Jeg syntes det er fint, fordi så ved man hvad man skal gå efter at få hjælp til [ja]. Før... før var det jo bare... vi vidste ikke helt hvad det var vi skulle få hjælp til, men nu ved vi det. Og hvad vi skal. (Emma, p. 3, 06:48).

Der syntes altså igen at eksistere en kærkommen klarhed gennem diagnosticeringen. Bevægelsen mod psykiatrien er således også, i al simpelhed, en bevægelse mod vished. Et ønske om at få klarhed over hvorfor man har det, som man har det.

Med et teoretisk blik

Det fremstår klart at det at have en diagnose, bliver sat i forbindelse med en øget forståelse og derved også en mulighed for at modtage hjælp. Lidt mekaniseret syntes det at forholde sig således:

Psykkiske Vanskeligheder ⇒ Konkretisering ⇒ Handling ⇒ Forløsning

Det er af selvsamme citater tydeligt at denne proces ikke placeres hos de unge selv, men at den i højere grad bliver faciliteret gennem den psykiatriske kategorisering og den hjælp der findes dér. Dette er ikke så underligt. Hvad der før var diffust og uhyre vanskeligt, bliver til noget forståeligt og håndterbart. Det er som Sasja siger: ” [...] *dejligt at vide, hvad jeg kæmper med*” (Sasja, p. 1, 01:13). Noget der kan håndteres *af nogen*. Som Emma pointerede, efter jeg indledningsvist spurgte hende hvordan det havde været, at komme i psykiatrien i dag: ”*Jeg syntes det har været fint [ja]. Øhm. Også at vide, at nu bliver der gjort noget ved det, og at vi bliver sendt videre til nogen der har forstand på det.*” (Emma, p. 1, 00:15). Jeg omtalte også dette i teoriafsnittet. Psyken er ikke afhængig af en kategorisering for at eksistere, men en kategorisering virker til at være en forudsætning for at de unge (og deres forældre) kan kende den nødvendige hjælp. Bemærk, at jeg fuldt ud anerkender at de unge jeg mødte (og andre), kan have brug for psykiatrisk hjælp. Det er blot yderst interessant i hvilken grad denne forbindelse mellem muligheden for hjælp og kategorisering gør sig gældende, i de unges forståelse af deres eget følelsesliv. Det syntes i nogen grad at være tilfældet at det at ”være i det uvisse”, at accepterer den psykiske virkelighed man oplever, er blevet erstattet af muligheden for at modtage konkret hjælp (Petersen, 2015).

Det blev også i ovenstående tydeligt, hvordan narrativerne spiller en væsentlig rolle. Hvordan tidligere oplevelser syntes at være blevet så fast forankret i selvet, at det overhovedet at forestille sig en anden virkelighed bliver nærvædet umuligt. Som det fremgår af de unges udsagn ville de gerne være foruden smerten, men ikke det den har ført med sig. Det er en ligning der ikke går op. For oplevelserne der har været, har selvsagt været nødvendige for at blive den de er blevet. Ifølge Mary M. Gergen og Kenneth J. Gergen (2006) er narrativerne særligt gode til at genskabe og omforme selvet, for derved at overkomme tab og konflikter. Dette ser vi i de unges narrativer, der på samme tid også vil, som jeg beskrev, bekræftelsen: At jeg er, lige præcis som jeg er, fordi tingene har været som de har været for mig. Hvorfor oplevede jeg ellers alt det jeg gjorde? Dette *kan* narrativerne og i hvor høj grad står frem i de unges fortællinger. Kausaliteten skaber mening (Habermas & Bluck,

2000, p. 750). De unges liv nu og før psykiatrien er altså også karakteriseret af en fortløbende meningsdannelse af de vanskelige oplevelser i livshistorien. En meningsdannelse der måske skaber håb for noget andet, ved at indsnævre og omforme det som har været til et springbræt for en slags uintenderet selvudvikling. Dette blev også beskrevet af Bohn og Berntsen (2013) der i deres undersøgelse af unge folkeskoleelevers narrativer, fandt at: ”*Life script abilities might be a major factor in the development of past and prospective life story coherences but not for the development of single event story coherences.*” (Bohn & Berntsen, 2013, p. 1232). Det samme syntes tydeligt her. De unges fortællinger karakteriseres også af, at meningen opstår i det store – men kun sjældent udledes af de enkelte fortællinger. Helheden påvirker og forandrer delene, for at skabe mening. Det er en bevægelse hverken mod psykiatrien eller væk fra den, men mod at livet ikke har hidtil har været spildt.

Relationer

Det overraskede mig som interviewer hvor lille en rolle forældrene spillede i de unges udtalelser. Venner og mangel på venner var derimod altafgørende. Sasja sagde eks. således: ”*Jeg har ikke rigtig nogen ven at være sammen med. Jeg er meget alene og jeg bliver aldrig inviteret til fester og diverse ting og sager. Det er nærmest som om jeg er luft, føler jeg.*” (Sasja, p. 6, 12:04), mens Laura som beskrevet ovenfor, havde oplevet noget lignede. For dem begge skete der dog en markant ændring efter at være begyndt på efterskole. Sasja havde først været i praktik på en efterskole og skulle efter sommerferien selv begynde som elev. Hun fortalte: ”*Jeg følte mig mere velkommen der.*” (Sasja, p. 4, 08:53). Og tilføjede: ”*Folk de kom og hilste på mig, da det var jeg kom og diverse ting og sager. Folk ville gerne snakke med mig, hvilket jeg heller ikke var vant til overhovedet*” (Sasja, p. 4, 09:00). ”*Det var virkelig overvældende.*” (Sasja, p. 5, 09:12). Lauras oplevelse af at begynde på efterskole kan måske bedst beskrives som revolutionerende. Efter jeg introducerede ideen om, at det bare at have én god ven kan gøre en forskel, svarede hun med stor sikkerhed i stemmen: ”*Jeg tror det kan ændre alting.*” (Laura, p. 4, 06:27). Jeg spurgte dernæst om det var dette ”alting” hun oplevede lige nu. Til det svarede hun: ”*Mmm, jeg har specielt en god ven som har ændret det meste af mit liv, her bare på... et halvt år*” (Laura, p. 4, 06:35). Altså havde det faktisk for Laura betydet alting.

Jeg spurgte herefter Emma og Laura hvad det var ved venskaberne, der gjorde dem så vigtige. For særligt Laura, men også Emma, var det vigtigt at have en nær veninde at tale med. En der forstod en

og som man kunne have tillid til. Ligesom Laura, havde Emma også primært én ven der gjorde en stor forskel. Da jeg spurgte ind til hvordan denne ven hjalp hende, svarede hun:

De fleste forstår ikke hvordan... de kan ikke sætte sig ind i hvordan jeg har det, men de hjælper mig ved at være der. Og jeg ved at de vil være der. Og så har jeg så også en bedste veninde som har det meget på samme måde som mig, så vi har lidt hinanden at gå til [ja]. Og hinanden forstår... hvad den anden mener. (Emma, p. 4, 09:10).

Intimiteten er altså væsentlig for Emma, herunder det at veninden selv kender til at have det på samme måde. Det samme kom til udtryk da Laura og jeg taler om den veninde hun har fået på efterskolen.

[...] hun begyndte egentlig sådan lidt at åbne op til mig omkring nogen ting, som var sket i hendes liv og så begyndte jeg også helt automatisk at stole på hende, og åbne op omkring nogen ting der var sket i mit liv. (Laura, p. 14, 27:32).

Som Laura fortalte havde veninden ændret hendes liv: ” [...] bare ved at være der, hvis jeg har haft brug for hende. Så... altså, jeg kunne græde ud ved hende, hvis jeg havde et eller andet.” (Laura, p. 4, 06:50). Kun enkelte udtalelser omhandlede familiens hjælp. Af de mere overraskende udtalelser nævnte Emma i forlængelse af en samtale om angsten og de forløb hun havde været i, at hun havde lært en del af sin mormor. ”Jamen jeg har lært en del af min mormor også... af at... det der med at trække vejret og... øhm... og få styr på ens... tanker og sådan noget.” (Emma, p. 6, 15:01). Kun Laura og Sasja gav direkte udtryk for, at familien havde hjulpet dem. Laura beskrev hvordan hendes storebror havde forsøgt at hjælpe hende med det sociale i skolen: ” [...] hvis jeg sad alene i frikvarteret, så kom han [storebror] altid over og sådan lidt spurgte om jeg ikke ville spille fodbold sammen med ham og hans klasse, eller... om jeg ikke havde lyst til at være sammen med ham.” (Laura, p. 2, 01:55). Da jeg spurgte Sasja hvem der havde hjulpet hende mest, slog hun ganske kort fast: ” Det er nok mine forældre.” (Sasja, p. 6, 11:47).

Med et teoretisk blik

Jeg spurgte i teoriafsnittet hvad der kunne muliggøre, at nye narrativer kunne træde frem. Det står klart i de indsamlede interviews at nye narrativer kan opstå og gamle forandres, når det tidligere

erfarede bliver vendt på hovedet. Det var for Laura og Sasja overvældende at opleve det at blive mødt med interesse, at blive mødt med tillid og som Laura erfarede, at en anden åbnede sig op overfor hende og ville lytte til hende. Heri var det interpersonelle element i narrativerne. At der kan skabes paralleller der muliggør en intimitet (Gergen & Gergen, 2006, p. 118), der muliggør en forandring. De mentale strukturer Bowlby kalder indre arbejdsmodeller (Riis-Hansen, 2007, p. 53), som pigerne har med fra deres tidlige barndom og folkeskoletid, skaber en forventning til deres mødes med andre, der pludselig ikke bliver mødt. Det bliver som Sasja beskrev, *overvældende*. At netop intimiteten var vigtig for pigerne - det at kunne danne emotionelle relationer med enkelte andre, mere end nødvendigvis at forholde sig til en større gruppe - er helt i overensstemmelse med det teoretisk beskrevne (Erwin, 2000, p. 90). Det overraskende er blot hvor fremtrædende behovet for intimiteten iscenesættes af særligt de unge piger. I hvilken grad der lægges vægt på det at kunne dele sine vanskeligheder og at blive mødt med forståelse og accept fra en anden. For Sasja og Laura karakteriseres altså skiftet fra folkeskole til efterskole af møder med nye mennesker, der ændrer deres opfattelse af ikke bare verden som de havde forstået den, men også dem selv som værende gode og omsorgsværdige.

Fordybelse og selvforglemmelse

Som kun få ud af de seks temaer, handler dette om bevægelsen væk fra psykiatrien. Under flere af de gennemførte interviews beskrev de unge deres interesser: At lytte til og spille musik, tegne og læse. Dette fokus var ikke en integreret del af specialets interviewguide, men viste sig vanskeligt at komme udenom. Efter Sasja i begyndelsen af sit interview beskrev hendes ensomhed og selvmordtanker, spurgte jeg hende om der var noget hun kunne gøre i de år (folkeskolen) der hjalp hende. Til det svarede hun: *"Jeg hørte meget ofte musik og jeg begyndte... hvilket jeg stadig gør, det min... måde at komme væk på [ja]. Så jeg sidder næsten konstant og hører musik inde på mit værelse. Med mine høretelefoner i."* (Sasja, p. 06:41). Et par dage tidligere hvor jeg interviewede Laura havde hun givet udtryk for noget nær det samme, da jeg spurgte hende, om det havde været okay at komme ind til psykiatrien i dag: *"Jaaa. Jeg havde mine høretelefoner og noget musik så..."* (Laura, p. 9, 00:25). På samme måde havde de fire unge alle interesser der optog dem og som de gerne talte om hvis de fik muligheden. Emma fortalte således om sine interesser: *"Mmm, jeg har gået til spring og så har jeg danset på et tidspunkt [ja]. Øhm... og ellers kan jeg godt lide at være kreativ"* (Emma, p. 2, 03:35), og svarede, da jeg spurgte hende hvad det kreative indebar: *"Jamen det er at lave, altså ting med mine hænder. [...] For det meste bare at tegne."* (Emma, p. 2, 03:50).

For Sasja og Laura var det særligt musik der havde deres interesse. Sasja lyste op da jeg spurgte hende, hvilken musik hun godt kunne lide at lytte til, og svarede: ”*Jeg hører pop... og... kan godt lide... dubstep og... jeg har en meget bred musiksmag. Jeg kan også godt lide musik fra 70'erne og 80'erne og... klassisk musik kan jeg også godt lide... og jazz og blues. Så, bred musiksmag.*” (Sasja, p. 4, 07:51). Laura ikke bare lyttede til musik, men var også begyndt at spille guitar på efterskole. ”*Det er sådan vi er tre mennesker i en gruppe, og så spiller vi og lærer akkorderne og sådan.*” (Laura, p. 5, 08:21). For hende var det altså både det at lytte til musik, men også at spille sammen med andre. Også Thomas beskrev gerne sine interesser. Når disse ikke handlede om hans fascination af damplokomotiver, inddrog han ligesom Laura også en ven i sin fortælling:

[...] udover de snævre emner som damplokomotiver og sådan nogen ting, så har jeg også interesse for computer. Ikke i ligeså stor grad, men også i en grad som interesserer mig [ja, ja]. Og det er der også mange andre der har. Og det har han [min ven] jo blandt andet. Så det er jo også en af de der interessepunkter, hvor... hvor den er fælles. (Thomas, pp. 7-8, 17:20).

Det bemærkelsesværdige er imidlertid ikke så meget interesserne i sig selv, som altså var vigtigere end først antaget, men også hvordan de unge beskrev oplevelsen af at ”være i dét” – enten for sig selv, eller som i Thomas og Lauras udtalelser, når de var sammen med andre. Efter at have afklaret at det kreative primært indebar det at tegne, spurgte jeg Emma hvad det gav hende at tegne. Til det svarede hun:

Øhm, jamen det at man, at man fokuserer på den ene ting man... det er det man har fokus på og ikke alle mulige tanker, eller noget. Så glemmer man lidt at man... eller man flytter fokus fra tankerne og til at tegne og male og sådan noget. (Emma, p. 2, 04:05).

Emma nævnte herefter også hendes læselyst. Jeg spurgte om hun oplevede noget lignende det hun gjorde når hun tegnede, men også om hun oplevede hendes tics. Til det svarrede hun: ”*Neeej. [nej]. Jeg lægger heller ikke rigtig mærke til sådan alt andet. Altså jeg tror bare jeg... lever inde i den bog, imens jeg læser [ja]. Så jeg lægger ikke rigtig mærke til noget. Heller ikke tics.*” (Emma, p. 3, 05:09). Emma syntes altså at besidde en god evne til at fordybe sig og Laura nævnte noget lignende,

da vi talte om hvordan hun oplevede at spille med andre.” *Altså, så slapper jeg også bare mere af. Tømmer hovedet fuldstændigt. Ligeså snart jeg spiller så begynder alting sådan lidt at falde på plads.*” (Laura, pp. 5-6, 09:36). Jeg spurgte hende herefter hvad det betød ”at alting faldt på plads”. Hun svarede: ”*Altså, man bliver bare lidt mere klar i hovedet. Man har sådan... hvis der er et eller andet man lige går og bekymre sig om, så finder man svaret på problemet.*” (Laura, p. 6, 09:51). Bemærk altså at både Laura og Emma begge har interesser i deres liv, de kan fordybe sig i og glæde sig over. Og at Laura også beskriver, hvordan hun finder svar på sine problemer, når hun fordyber sig i samspil med de andre.

Med et teoretisk blik

Som Jerome Bruner har påpeget, er lige såvel kunsten med til at påvirke vores livsanskuelse, som livsanskuelsen er med til at påvirke kunsten (Bruner, 2004, p. 691). I lyset af ovenstående udtalelser kunne man mistænke denne beskrivelse, for at være mere vidtrækkende end som så. I et interview med musikmagasinet Gaffa udtalte Jonas Bjerre fra bandet Mew, at:

[...] når man er i et særligt humør, så har man lyst til at lytte til noget musik, der måske forstærker det humør. Også selv om det er en trist følelse, fordi så kan man mærke, at andre mennesker har haft det på samme måde – at der er nogen, der kan forstå én. (Elbech, 2009).

Det som også kan betegnes som musiks evne til ”emotional contagion” (Juslin & Västfjäll, 2008, p. 565). Hvorvidt dette gør sig gældende for interviewpersonerne spurgte jeg aldrig om. Men det virker nærliggende at kombinere disse to – Bjerre og Bruner – og spørge: Finder de unge ro ved at møde en livsanskuelse lig deres egen gennem musik? Kan deres egen verden med andre ord ”paralleliseres” gennem musik? Hvorvidt det er dette der er på spil, om det er derfor musik spiller så stor en rolle for særligt Laura og Sasja, ved jeg ikke. Men deres tilværelse har i deres tidligere ungdomsår og frem til nu også været karakteriseret af brugen af musik. Hertil er det naturligvis også nærliggende at tale om den virkelighedspause, både det at læse og lytte til musik er udtryk for. Som Sasja beskrev er det også: ”*[...] min... måde at komme væk på.*” (Sasja, p. 06:41). På denne måde kan musikken også være en sublimering (Perry, 2001). Fremtidig forskning kunne undersøge hvordan de unge anvender musik og om den selvforglemmelse de beskriver når de læser eller spiller

musik, rækker udover sig selv i tid og sted og medvirker til andet og mere i deres tilværelse. Om disse interesser er mere end blot en midlertidig bevægelse væk fra vanskelighederne.

Fremtiden som noget nær det modsatte af fortiden

Når jeg har valgt denne titel skyldes det at interviewpersonerne til trods for deres nuværende vanskeligheder, havde gode idéer og forhåbninger til både deres nære og fjerne fremtid. Disse var ofte rettet mod en slags modsætning, af de tidligere oplevelser. Laura ville gerne være tæt på sine veninder og tage en gymnasial uddannelse, Emma overvejede at blive psykolog, Thomas ville gerne have en kæreste osv. Alle kunne altså forestille sig et andet liv – en bevægelse væk fra psykiatrien igen. Da jeg spurgte Emma om hendes forhåbninger, svarede hun: ”*Jeg ved egentlig ikke. Men jeg har tit snakket om sådan noget som psykolog og... sådan noget [ja]. Arbejde med mennesket [mmm]*” (Emma, p. 7, 17:34). I sin besvarelse af samme spørgsmål svarede Laura: ”*Altså, så tænker jeg egentlig sådan, at jeg gerne vil have en uddannelse, gerne vil bo tæt ved mine veninder [...]*” (Laura, p. 10, 18:54), og uddybede herefter flere gange:

Altså, der er noget øhh... social og sundhedsskolen, hvor der er en kombination mellem det og AUX. Sådan en ny ting der er startet [ja]. Og den kunne jeg godt tænke mig at komme på, for så får jeg både social og sundhedsskolen, sådan deres grundforløb og sådan noget... og så får jeg også en gymnasial uddannelse. (Laura, p. 10, 20:35).

”[og] altså jeg vil gerne bo i USA og så arbejde med, sådan life-coach. Sådan en der guider en med hvad man skal i livet.” (Laura, p. 12, 23:44). Laura havde altså fortsat masser af planer og håb for fremtiden og var også bemærkelsesværdig specifik i sine beskrivelser. Ikke blot omkring sit fremtidige skoleforløb, men også ift. det at få børn. ”*Altså... Jeg har egentlig ikke rigtig lyst til at få børn. Så jeg syntes ikke jeg har brug for en mand så [mor sukker].*” (Laura, p. 12, 24:08). Hun ville altså stadig meget med sit liv, også selvom hun var kommet ind for at få hjælp til en depression. Mod slutningen af interviewet med Thomas blev det tydeligt, at han på den ene side var domineret af et meget nøgternt og videnskabeligt syn på tilværelsen, mens hans andet ”jeg” blev beskrevet af ham selv som det menneskelige. ”*Altså jeg kan godt lide tanken om at gå på job hver dag, og have den her faste.. øhm.. rutine som.. Som mit menneskelige jeg ville definere som godt [ja]. Men min... den anden personlighed ville definere det som neutralt*” (Thomas, p. 18, 45:44). Dette jeg, det

menneskelige, ønskede sig et ganske normalt liv og Thomas tilføjede: ” [...] Men altså jeg kan godt lide tanken om at have en kæreste, ikke nødvendigvis en kone ” (Thomas, p. 16, 41:47).

Jeg vil gerne læse medicin, efter at have taget min gymnasiale uddannelse. Nu ved jeg så ikke hvad det bliver i forhold til det her forløb [nej]. Om det bliver forværret... eller om jeg egentlig kan klare en gymnasial uddannelse, men det er i hvert fald det vi ser frem til. At... At jeg skal i gang med sådan én. Og så vil jeg tage en speciallægeuddannelse i retsmedicin. (Thomas, p. 14, 34:58).

Som nævnt var Sasja mere tvivlende omkring sin fremtid. Da jeg spurgte hende, svarede hun (ret jordnært): ” [...] Der er ikke rigtig nogen fremtidsplaner endnu. Andet end at jeg skal på efterskole og så måske HF på enkeltfag, men så har jeg ikke noget derfra. Jeg ved ikke hvad jeg vil. ” (Sasja, p. 7, 14:53). Jeg spurgte hende efterfølgende om hun kunne forestille sig noget mere, hvis hun fik hjælp i psykiatrien der faktisk hjalp hende. Hvis tingene faktisk blev bedre i hendes liv. Til dette svarede hun: ” Det ved jeg ikke, det har jeg ikke tænkt på. ” (Sasja, p. 7, 15:43). Jeg spurgte opfølgende om det var en ny oplevelse for hende, at nogen introducerede ideen om at noget kunne ske. At tingene kunne blive bedre. ”Mmm...” (Sasja, p. 7, 15:57) svarede hun.

Med et teoretisk blik

I artiklen *The Future Is Bright and Predictable: The Development of Prospective Life Stories Across Childhood and Adolescence* (2013) afsluttede Annette Bohn og Dorthe Berntsen deres artikel med at spørge om fremtiden også ser ”bright and predictable” ud for børn og unge med psykologiske lidelser. Det syntes på baggrund af ovenstående at være tilfældet⁹. Laura så frem til at tage sig en uddannelse og rejse til USA, Thomas ville gerne have en kæreste, tage en gymnasial uddannelse og blive retsmedicinere, Emma (som var den yngste) havde tænkt på at blive psykolog, mens Sasja var mere tvivlende og fåmælt. De unge indskrev sig altså til stadighed i de sociokulturelle scripts uden at give indtryk af, at betragte sig selv som slået af banen. Ingen gav udtryk for at det var ligegyldigt, at de ingen anelse havde eller at de aldrig ville blive til noget. I et mere kritisk perspektiv kan man dog overveje, om de unge for at svare mest korrekt på interviewspørgsmålene, netop gjorde brug af kulturelle normer for det almindelige voksenliv. Hvis

⁹ Om end det bør medtænkes, at jeg interviewede de unge netop den dag de kom til psykiatrien. At dette kan have bidraget til en mere håbefuldstilling til fremtiden.

man ser efter er der dog undtagelser og præciseringer: Laura ville eks. ikke være forældre, mens Thomas ikke ville have en kone og allerede havde forestillet sig vejen til at blive retsmedicinere. Måske fortællingerne altså repræsenterede mere, end ønsket om blot at svare korrekt. At flere af de unge måske kunne se deres drømme og forhåbninger blive til virkelighed en dag. At der faktisk også fandtes en bevægelse ud af psykiatrien igen.

Vejen til psykiatrien

Under dette sidste tema inddrages de udtalelser, der siger noget om det store narrativ – stederne før psykiatrien. Hvordan de unge har bevæget sig mod steder de har været og er, hvilke steder der har gjort en forskel for dem og hvilke der i mindre grad har. Som det allerede har været tydeligt, har skiftet fra folkeskole til efterskole spillet en stor rolle for både Laura og Sasja. Som det viste sig ovenfor, da jeg spurgte Sasja om hvordan det var at være i praktik på efterskole frem for den skole hun gik på nu, gav hun udtryk for at føle sig mere velkommen (Sasja, p. 4, 08:53) og fortalte også hvordan hun blev overvældet over at folk gerne ville tale med hende (Sasja, p. 4, 09:00). Det samme gjorde sig i endnu højere grad gældende for Laura. Som jeg nævnte tidligere, fremstod det at begynde på efterskole næsten revolutionerende i hendes tilværelse. Hun beskrev eks. hvordan en veninde på efterskolen havde:” [...] ændret det meste af [hendes] liv, her bare på... et halvt år.” (Laura, p. 4, 06:35) og om hvordan hendes faglige interesse først syntes at være opstået, nu hvor hun var begyndt på efterskole (Laura, p. 2, 02:35). Da jeg derfor spurgte Laura om hvilket sted hun gerne havde fået mere hjælp fra tidligere, svarede hun naturligvis:” [...] vi [har] haft meget manglende støtte fra skolen af.” (Laura, p. 12, 25:48) og fortsatte med at specificere:

[...] fagligt og socialt kunne jeg godt have brugt noget hjælp fra skolen af [ja]. Sådan... jeg kunne have fået noget hjælp, sådan at det ikke var min familie der skulle gribe ind da jeg blev mobbet, men at skolen også skulle have gjort noget. (Laura, p. 13, 26:41).

Laura oplevede således ikke at skolen hjalp hende, men at hendes familie (herunder hendes storebror) måtte træde til. Den af de unge der havde været gennem flest forløb var Emma. Jeg spurgte under interviewet ind til om hun kunne fortælle mig om den første gang hun var til psykolog (det var her endnu ikke klart, at det var en psykiater). Til det svarede Emma:” [...] *Jamen jeg tror det var da vi kom til den der børnepsykiater. Det tror jeg var den første gang, hvor jeg sådan... kunne mærke at... ja... at det var en der havde forstand på et eller andet, i hvert fald.*”

(Emma, p. 3, 06:02). Da jeg herefter spurgte hende om hvordan børnepsykiateren havde hjulpet hende, fik jeg et mere diffust svar: ” Øhm... Jamen at... sæt nogle diagnoser på. [ja]. Og eller snak. [ja]. Og find... jamen jeg tror mest det var bare diagnoser og snak. ” (Emma, p. 3, 06:26). Det virkede altså til at være Emmas oplevelse, at det primært havde handlet om at sætte diagnoser på og at samtaledelen måske endda først kom derefter. Hvad der i citatet længere oppe også syntes at komme frem, var at Emma for første gang oplevede en der ” [...] havde forstand på et eller andet, i hvert fald. ” (Emma, p. 3, 06:02). Jeg tolkede i interviewsituationen dette som positivt og spurgte senere i interviewet også indtil, hvorfor hun var kommet her i dag (til psykiatrien), når nu hun også havde fået hjælp i Cool Kids. Til dette svarede hun:

Jamen jeg tror, det er det der med at få henvist... hen til nogen som... kan hjælpe. Fordi at alle de... de forløb vi har været igennem, det var nogen gode forløb, men de har været lidt halvfærdige. Så var du færdig ved det her, og så fik du at vide at du har fået de og de diagnoser, men vi fik ikke rigtig nogen henvisning til hvor vi kunne gå hen og få hjælp. Så jeg har fået indblik af, at vi er taget herhen for at blive henvist til nogen der kan hjælpe os [ja]. Ja, det tror jeg. (Emma, p. 7, 17:00).

Bevægelsen mod psykiatrien syntes altså for Emma, at vedblive med at være en næsten uendelig bevægelse mod den tilstrækkelige hjælp.

Familien som et team

Som det fremgår af Emmas ovenstående fortælling, var det ikke sjældent hun refererede til sig selv som værende del af et ”vi” (familien som et team), når hun omtalte behandlingsforløb nu og tidligere. Dette ”vi” dukkede også op da vi talte om henholdsvis hendes besøg i psykiatrien. ” Jeg syntes det har været fint [ja]. Øhm. Også at vide, at nu bliver der gjort noget ved det, og at vi bliver sendt videre til nogen der har forstand på det ” (Emma, p. 1, 00:15). Også da jeg spurgte Thomas, om han mente at han med alderen, var blevet bedre til at tackle de ”hårde tider” i hans liv, afsluttede han sit svar således: ”Fordi nu er man også klar over, hvor vi er henne af med det. Hvilken situation vi står i, i forhold til mig ” (Thomas, p. 13, 33:33). Det samme ”vi” dukkede også op lidt senere da vi talte om uddannelse. ” [...] eller om jeg egentlig kan klare en gymnasial uddannelse, men det er i hvert fald det vi ser frem til. At... At jeg skal i gang med sådan én ” (Thomas, p. 14, 34:58). Det var markant for begge interviews at dette ”vi” dukkede op ift. behandling – i Thomas

tilfælde omkring psykiatrien og uddannelse, men i Emmas både ved omtale af forløbet hos børnepsykiateren og nu i psykiatrien. Dette syntes at være en indikation på, at forældrene spiller en afgørende rolle, ift. det at søge mod psykiatrien.

Hvorfor psykiatrien?

Særligt en udtalelse var i egen ret interessant og falder også ind under temaet Vejen til psykiatrien. Det var som bekendt Thomas mor der rettede henvendelse til familiens læge, efter Thomas en aften havde givet udtryk for, at han ikke havde lyst til at leve længere. Dette virker voldsomt, men spørgsmålet er i virkeligheden om Thomas var meget ked af det og ikke deprimeret. Da jeg spurgte Thomas om han var blevet bedre til at acceptere de depressive perioder som en del af ham selv, beskrev han sin depression således:

Og depression, det er jo nok den mest normale form for psykisk sygdom, så... [ja, det vil jeg give dig ret i]. Nu har jeg jo ikke en depression som mange andre har, vi er jo ikke ude i noget slemt tilfælde... Den kan nå et... maksimum... hvor at det er rigtig slemt, men det er... Det er også kun et par timer, det kan stå på og så falder den ned igen og så kan den falde til moderat øh... lidt under depressiv. Og så... og så dagen efter, så kan man være nogenlunde glad igen. (Thomas, p. 13, 33:49).

Måske Thomas bevægelse ind til psykiatrien, kommer af en voldsom tristhed og en handling fra Thomas' mor, mere end at bevægelsen skyldes en reel depression.

Med et teoretisk blik

Thomas havde uden tvivl sine vanskeligheder som det fremgår flere steder. Men ovenstående citat syntes også at pege på en måske lidt for bred sygdomsforståelse - at Thomas oplevede at livet var vanskeligt, at han havde det svært, men også at han netop taler om at have det svært, og altså ikke taler om en depression i diagnostisk forstand. Citatet syntes næsten på paradoksal vis at indikere, at det har hjulpet Thomas mere at forstå normaliteten i hans depressionen, end det har hjulpet at modtage hjælp. Hvad der selvfølgelig må understreges er at det ikke var Thomas selv, men hans mor der rettede henvendelse til familiens læge. Dette, at forældrene spiller en væsentlig rolle for de unges bevægelse mod psykiatrien, stod frem under det afsnit jeg kaldte *familien som et team*. Dette giver i sig selv god mening. At en forælder retter henvendelse til lægen efter at deres unge

menneske har givet udtryk for, at han ikke ønsker at leve mere. Det er som det fremgår i ovenstående bare en anden og mindre dramatisk måde, Thomas tilsyneladende selv har oplevet det på. Ikke som en langvarig eller ekstremt svær depression, men som et mørke der aftager over et døgn tid og som han har lært at kende. Jeg skrev i teori afsnittet at vi i dag reagerer, i stedet for at leve med. Spørgsmålet er om denne i nogen grad bør omformuleres til: familien reagerer i stedet for at leve med. Dette måske fordi det ikke bare er den enkelte, men at vi alle, i familier, er bundet op på hinandens narrativer, der ikke kan separeres fra familiens interne normative ideer om hvad livet er og bør være, hvis det leves godt og rigtigt (Freeman & Brockmeier, 2001, p. 75).

Hvad der indirekte fremgik af Emmas fortælling, var en bekymring for ikke at modtage den bedste hjælp. Allerede da jeg introducerede Emma i begyndelsen af analysen, gjorde jeg opmærksom på at familien havde søgt hjælp ved et andet psykiatrisk ambulatorium, end det der tilhørte deres egen kommune. Det blev gennem interviewet tydeligt at Emma og hendes familie havde været gennem adskillige forløb, og hver gang havde søgt videre for at få den helt rette hjælp. Fokus syntes i alle udsagn at være på familien som søgende efter hjælp og ikke familien som centrum for selve løsningen (dette trods Emmas positive indstilling til sine forløb). Som jeg skrev i teori afsnittet kan det at systemet bliver tiltagende bedre (og mere specialiseret), måske også fratage den almindelige familie muligheden for tanken om selv at kunne være det – og, at kunne nøjes med den middelgode hjælp. Med fremkomsten af diagnoser – ved kategorisering og derved også behandling – eksisterer der en kontant løsning (Petersen, 2015). Det syntes at være denne løsning Emma og hendes familie søgte. Det er imidlertid værd at overveje om denne fokusering på Emma, bliver et selvprojekt mere end et familieprojekt. At det er Emma der skal bevæge sig. At hun må arbejde med sig selv for at få det bedre, frem for at man også fokuserer på det der gestalter hendes hverdag (Hertz, 2017, pp. 53-54). Som det fremgik af hendes indledende samtale, handlede hendes angst om adskillelse fra forældrene. Måske hjælpen burde placeres dér, i familien, frem for at blive en del af Emma.

Diskussion

Der trækkes i nærværende diskussion på specialets forudgående materiale, idet at der også inddrages enkelte nye perspektiver. Jeg tager udgangspunkt i de resultater der har vist sig i forbindelse med besvarelsen af problemformuleringen og indsætter disse i nye kontekster. På baggrund heraf bevæger jeg mig videre og søger mod at udfordre og stille spørgsmålstejn ved det i specialet allerede etablerede. Jeg diskuterer under det sidste afsnit kort specialets metode: Hvad den kvalitative tilgang har kunne udfolde og hvad der endnu mangler, for at opnå et bedre indblik i de unges bevægelse mod psykiatrien.

Psyken som en å, og ikke mange bækkesmå

For år tilbage deltog jeg i en konference for kulturpsykologer på Aalborg Universitet. Der var forskere fra Grækenland, fra Italien, Tyskland, England og selvfølgelig Danmark. En af de som forelagde foran de grønne tavler (hvorpå der kun stod skrevet et telefonnummer og Basement Beer Bar), omtalte et forsøg: At man engang havde spurgt folk om de drømte i farve eller i sort/hvid. Som det havde vist sig, havde flertallet vurderet at de drømte i sort/hvid. Da forsøget blev gentaget 10 år efter, var det anderledes. Nu var de fleste overbeviste om at de måtte drømme i farver. Hvad der var sket i mellemtiden, var naturligvis at farvefjernsynet var blevet folkeeje. Manden ved tavlen smilede. - Do people really know what is and what is not, going on in their minds? Der brød en større diskussion ud i salen. Hænder røg i vejret én efter én efter én. Der var græsk-engelsk, britisk-engelsk og en der måtte være russisk-engelsk (som henrykt sendte hvert foneme gennem en blender med rusten klinge).

Mod slutningen af en diskussionsrunde (ca. 10 min til pause) rakte en mand der indtil nu havde lavet alt muligt andet på sin computer hånden op. Tydeligvis 50% i frustration, 30% i inspiration og 20% noget opgivende overfor den igangværende debat.

- I really like the experiment you mentioned in the beginning. The question becomes, can we ever really overcome the gab that exists between to people. If we do deconstruct psychology, is all we are really doing adding more focus to psychology? Are we making people more sick?

Han stoppede igen. Foldede hænderne. Og ventede.

Diskussion der nu brød ud, var vildere end den havde været hele den forudgående eftermiddag.

Et af de gennemgående temaer der overraskede mig hos de unge i dette speciale, var deres forståelse for og brug af diagnostiske betegnelser. Særligt, kombineret med deres søgen efter hjælp

der hjælper. Professoren der i ovennævnte skitsering spurgte om psykologien kunne være medvirkende til at gøre folk mere syge var Svend Brinkmann. Med udgangspunkt i dette speciale, tager han både fejl og har måske en anelse ret. For vi er *ikke* med til at gøre folk mere syge, men vi koloniserer måske psyken med psykologien og psykiatriens udbredelse og aftabuisering, og i den bevægelse forsimpler vi den for lægfolk, ganske uden at intendere det. Som det fremgik af analysen ovenfor havde Thomas henvendt sig med en depression. Han beskrev imidlertid ikke denne med afsæt i de konkrete diagnostiske kriterier, men gav i stedet udtryk for at være helt vildt ked af det på nogen dage. Ser vi på Thomas på lang afstand var han måske deprimeret. Men går vi i stedet helt tæt på fyldes hans liv med små og store vanskeligheder: Ensomhed, voksenlivets komme, lysten til at indgå i en gruppe, til at gå på arbejde som alle andre og få en kæreste. Alt sammen vanskeliggjort af hans autisme. Det interessante er ikke her om diagnoser er en dårlig ting eller ej - nogen *er* deprimerede i klinisk forstand – men i stedet om vi indsnævrer og indskrænker vores blik og derved vanskeliggør den åbnende bevægelse: Psyken som tusinde bækkesmå, der aldrig rigtig flyder sammen til én å. Som den kritiske læser vil bemærke, kan sådanne abstraktioner imidlertid komme langt væk fra det konkrete psykologiske arbejde. Det er jo naturligvis ikke således, at Emma der kæmper med angst og søger behandling, ikke bliver spurgt ind til kompleksiteten i hendes vanskeligheder. At angsten ikke i mødet med en psykolog eller psykiater, bliver til mere end angst som blot et begreb. Jeg taler imidlertid om det ”før” og ”efter” der findes omkring alle behandlinger og som på paradoksalvis er dér psykologarbejdet skal have sin indflydelse. Det var eks. i Emmas narrativ klart at de enkelte behandlinger hun havde fået tilbudt, ikke på noget tidspunkt havde været tilstrækkelige. At der altid var opstået et slags tomt og ufærdigt mellemrum mellem hver behandling, der ikke var til at komme af med igen. Det er en overvejelse værd om Emma måske aldrig finder *nok* hjælp. Og her vender vi tilbage til det oplevede (til fænomenologien og mistanken). For karakteriseres de unges vej til psykiatrien måske af, at de (og familien) vil helt i mål med noget man aldrig kommer helt i mål med? Skal Emma lære at leve med sin angst, skal Thomas lære at leve med sin autisme og introduceres for fællesskaber (der må findes adskillige damplokomotiv entusiaster i Danmark) og vil det i virkeligheden vise sig, at både Laura og Sasja ikke er deprimerede, men har været helt forfærdeligt ensomme? At deres tid på efterskole kan give dem noget ingen psykolog nogensinde kunne: veninder. Diagnoser rummer ikke den rige og hårde og store verden, men vores psyke forsøger. Jeg spurgte i problemformuleringen hvad der karakteriserer unge menneskers bevægelse fra første gang at have haft det svært, til at de kommer i kontakt med psykiatrien. Måske en del af svaret er, at de (de unge og deres familie) fortløbende

kommer til at krølle psykens vidder sammen til en knytnæves størrelse (Tranströmer, 2015, p. 180) og derved reducerer muligheden for at se på det hele – det som gestalter hverdagen og familien og livet som netop livet (Hertz, 2017, pp. 53-54). At bevægelsen mod psykiatrien, er en bevægelse mod at få styr på livet.

Det som specialet ikke fandt, men som jeg troede at specialet ville finde

Forud for specialets udførelse var jeg overbevist om, at flere af de som kom til ungdomspsykiatrien, ville være karakteriseret af stress og af ikke at kunne leve op til høje standarder fastsat af jævnaldrende. Jeg omtalte dette flere gange i teoriafsnittet og gjorde det indledningsvist klart:” [at] det altid er et samfunds kulturelle selvforståelse, der fastsætter de kriterier, hvorefter den sociale værdsættelse af personerne orienterer sig.” (Honneth, 2003, p. 147). Jeg var i forbindelse hermed overbevist om, at ungdommen gennem de sidste 100 år havde bevæget sig fra et slags falsificeringsprincip om det gode menneske (”Så længe han har et arbejde”, ”I det mindste drikker han ikke”), til det modsatte – at det i dag handlede om alt det *ekstra* man var og hele tiden, (altid) potentielt kunne blive. Dette kan godt gøre sig gældende, men var ikke hvad jeg oplevede gennem de indsamlede interviews. Det var ikke unge der ville have *ekstra* jeg lyttede til, men unge der ønskede sig at nærme sig det normale. Altså, ikke at være *mere*, men bare at *kunne være*. Disse var naturligvis blot få ud af mange tusinde unge. De indikerer dog med deres udsagn et perspektiv der måske alligevel favner alle. Honneth skriver, at det forholder sig således, at den sociale værdsættelse tilfalder de som lever op til de af samfundet satte kriterier. Dette er sandt, men med afsæt i nærværende speciale, forholder det sig måske i højere grad omvendt: At det er selve den sociale værdsættelse der fastholder et samfunds (en folkeskoleklasser) kulturelle selvforståelse. Med andre ord: Dette speciales interviewpersoner søgte først og fremmest anerkendelse og fællesskab og først derefter, hvis overhovedet, søgte mod at nå Honneths kriterier for anerkendelse. Jeg tror dette karakteriserer de unges liv før psykiatrien: At det sociale *skal* eksistere, før der søges mod de af samfundet satte kriterier for social værdsættelse. At grunden til at Laura pludselig ville så meget (rejse, uddanne sig, flytte hen til hendes veninder), skyldes at hun pludselig havde et socialt grundlag at stå fast på. At dette er en nødvendighed for modet til udforskning, til mere liv, ved vi fra Bowlbys tilknytningsteori. Måske den rent faktisk holder stik hele livet og måske den gør, fordi vi i al simpelhed behøver andre for at søge ud og opad.

Specialet fandt det også overraskende at de unge stadig havde forholdsvis klare forhåbninger til fremtiden. At de forhåbninger som jeg konkluderede i analysen, i kraft af deres særegenhed og de unges specifikke afvigelser fra de kulturelle scripts, syntes at få forhåbningerne til at betyde mere for interviewpersonerne end simple drømmerier. Jeg fandt med andre ord ikke det jeg havde regnet med. Livet syntes stadig (prospektivt) at rumme noget for alle interviewpersonerne. Dette kan naturligvis forklares på flere måder. Som jeg allerede nævnte i metodeafsnittet, har de unge jeg talte med sagt ja til at deltage. De har altså været del af den gruppe der kommer i psykiatrien, som besidder et overskud til trods for deres vanskeligheder eller har måske på dagen oplevet et nyt håb indfinde sig. En anden mulig årsag til at jeg overraskes, er måske at vi sjældent taler om depression og drømme i samme vending. At depression netop repræsenterer et tab af mening og håbets udebliven. Hvad gør at de unge (særligt Laura og Thomas) trods diagnoser, psykiatri og ensomhed, alligevel har tænkt over fremtiden og tør fortælle om den? Et muligt svar ligger i menneskets narrativitet. Muligheden for at bruge fremtiden til at se stedet man er nu, som det sted man en dag lykkedes med at bevæge sig væk fra. Stedet hvorfra man faktisk overkom det, som syntes uoverkommeligt. Kan det at formulere en fremtidsvision, en der måske aldrig går i opfyldelse, men som alligevel eksistere som historie skabe håb der hvor man befinder sig lige nu? Ser man på de unges fortællinger, kunne dette godt være tilfældet. Måske bliver nu'et og den nærmeste fremtid lidt mere "bright and predictable" (Bohn & Berntsen, 2013), når der venter et andet liv lige forude. Det kunne på baggrund af ovenstående godt være tilfældet.

Ensomheden

Det blev tydeligt under analysen, at flere af interviewpersonerne kæmpede med ensomhed og isolation fra andre. At deres bevægelse mod psykiatrien måske mest af alt, var en bevægelse væk fra jævnaldrende. Thomas havde uhyre vanskeligt ved at indgå i større fællesskaber med andre, men fandt det nemmere, hvis han kun skulle forholde sig til én person ad gangen. Sasja blev aldrig inviteret til fester og:” [...] *diverse ting og sager. Det er nærmest som om jeg er luft, føler jeg.*” (Sasja, p. 6, 12:04.5). Emma gav udtryk for, at det at skulle forholde sig til de andre i klassen var svært og Laura havde først nu, på efterskole, fået en veninde hun kunne tale rigtigt med. Da dette er en diskussion, er målet at afprøve det allerede etablerede mod konkurrerende perspektiver og fortolkninger. Det syntes imidlertid svært at diskutere, at det ikke at passe ind, ikke at kunne leve ubekymret og let blandt andre, karakteriserede størstedelen af de unges vej til psykiatrien. At det ikke først og fremmest handler om det tøj man bærer (Sasja prøvede ikke at

klæde sig som de andre, fordi hun syntes tøjet var smart, men fordi det måske kunne hjælpe hende til at blive en del af fællesskabet), at det ikke handler om ens faglige kunnen eller i virkeligheden ens sociale kundskaber (det der gjorde det svært for Thomas, var ikke så meget det sociale øjeblik fravær, men at han kunne mærke når det blev akavet). Tilbage er der kun det mere usympatiske perspektiv. At de unge var ensomme, fordi andre rent faktisk fandt dem mærkelige eller specielle at være sammen med. At de faktisk var så psykisk og socialt besværede, at andre ikke har søgt deres selskab. Altså, at det ikke er ensomheden der har medført deres møde med psykiatrien, men at det er deres psykiske lidelser, der gør at de er ensomme (Lasgaard, Friis & Shevlin, 2016). Dette kan på ingen måde udelukkes, men der opstår her to forskellige perspektiver: Hvis vi et øjeblik fjerner blikket fra interviewpersonerne og i stedet sætter os i klassekammeraternes sted, er spørgsmålet om det ikke er naturligt nok, at de ikke søger socialt samvær med de unge der omtales i dette speciale? Jo, måske. Omvendt, tager man interviewpersonernes udtalelser alvorligt, syntes det ikke at være de psykiske ting de kæmper med der gør dagligdagen svær, men at de er alene *i* og *med* det de kæmper med. Altså, opstår der en afstand mellem de to parter. En ikke helt unaturlig afstand taget i betragtning af at klassekammeraterne der omgiver interviewpersonerne, også selv er på vej igennem teenageårene og derfor måske ikke besidder overskuddet, til at inddrage alle i deres fællesskabsgrupper. *Bør de gøre dette?* Ja. Men hvis du kære læser, eller jeg, husker hvordan det var i folkeskolen, ville vi så selv træde til?

... Og dette bliver efter al sandsynlighed ikke nemmere eller mere ligetil i fremtiden. En stor del af vestens politiske og teknologiske udvikling, peger på et ønske om at gøre individet uafhængigt. Devisen er, at hvis folk selv kan klare deres daglige gøremål og vanskeligheder så spare vi tid, vi sparer penge og livet bliver nemmere for alle. Vi kan selv betale ved de ekspeditionsløse kasser eller bestille dagligvare på nettet (det går hurtigere og er billigere for butikkerne), vi kan bruge rejsekort (hurtigere, nemmere, buschaufføren kan nøjes med at køre) og vi får snart (dvs. allerede nu) mulighed for at komme en reel seksuel relation lidt nærmere med virtual reality (de som måske ikke klarer sig så godt socialt får det nemmere, de som måske er handicappede osv.). Alt sammen smart – og, hvad der i denne sammenhæng er centralt – gør det nemmere og nemmere, og mere og mere belejligt at sidde alene i et rum. At være ensom og tilfreds. Der er med andre ord også større socioeksistentielle spørgsmål på spil hvis først vi placerer Thomas, Sasja, Emma og Laura i en verden, hvor flere og flere *kan* eller i hvert fald tilbydes, at kunne (over)leve alene.

Lykken som en mulighed

Når vi i dag taler om ungdommen og denne lidt flydende gruppes vanskeligheder, er det gode ungdomsliv ofte godt, i sit fravær af åbenlyse vanskeligheder. Således syntes spørgsmålet om hvordan den gode ungdom ser ud, ofte at udeblive. Men findes der ikke også en lykkelig ungdom? En hvor livsglæden har en plads? Kan de unge jeg interviewede være kommet til psykiatrien, fordi det at finde livsglæde ikke er sket eller indtil nu ikke har været en mulighed?

I sin bog *Lykke* (2018) geninstallere den franske filosof Alain Badiou lykkebegrebet, som noget reelt opnåeligt. Han introducerer med at redegøre for, hvorfor netop lykken som universelt begreb, har det svært i det moderne vestlige samfund. Begæret der kræves, for at kunne nå lykken slukkes før det kan nå at opstå (Badiou, 2018, pp. 12-13). Han opstiller i sit værk fire dimensioner, der alle udøver et negativt pres på det begær, der kan blive til lykken:

- 1) For det første er vores verden uforenelig med *oprøret* (ibid.). Verden forsøger i sig selv at lærer os, at den ikke kan blive bedre end den er og at den har givet os de bedste betingelser for at kunne søge lykken. Problemet er imidlertid, at dette er falsk. I bund og grund fordi at friheden i verden, i en vis forstand, er blevet bestemt af den selvsamme verden. Friheden er altså på paradoksal vis *en bestemt frihed*.
- 2) For det andet er verden uegnet til *logikken* (ibid., p. 14). Medierne udsender en strøm af billeder, udsagn og kommentarer, hvis samlede følge medfører en mangel på tidlig sammenhæng. Dag efter dag nedbrydes et hvert bånd og princip, mens det forankrede forfalder til ligegyldige sidepositioner.
- 3) For det tredje er verden uegnet til *universalitet* (ibid., pp. 14-15), af to interagerende årsager: At penge er det eneste egentlige symbol på det som udveksles universelt og at det samtidig er en fragmenteret og specialiseret verden vi lever i. Med andre ord bliver lykken reserveret til afgrænsede grupper og konkurrenceorienterede individer.
- 4) Slutteligt er denne verden uegnet til at *satse noget* (ibid., p. 15). Vi lever i en verden, hvor sikkerheden hersker. Dette kan eksemplificeres ved måden hvorpå undervisning tilrettelægges efter arbejdsmarkedets indretning. Man lærer således tidligt at risikofyldte beslutninger bør undgås eller ændres, til fordel for den sikre tilværelse. Badiou, slutter af med at spørge:” *Hvem er det der ikke ved, at den reelle lykke er uberegnelig?*” (ibid.).

Tager vi det første punkt og holder op imod udtalelserne fra de unge, er det ikke underligt at de finder verden svær. Hvis de bliver fortalt at de er frie til at søge lykken, at verden ikke kan være gødet bedre for dette, er nederlaget måske også større. For friheden til er vælge, er ifølge Badiou en frihed valgt af verden. Dette betyder, hvis vi også inddrager diskussionen af Honneth citatet ovenfor, at det frie findes i det som allerede har manifisteret sig. Er man altså ikke i stand til at bryde fri - er det fordi der ikke er noget, udover de værdier der allerede er, at rette sin frihed mod. Lykken bliver uopnåelig fordi en bevægelse mod den reelle frihed, kun kan blive en frihed der retter sig mod et allerede etableret frihedsideal. Spørgsmålet bliver: Hvordan søger man friheden og et bedre liv, når verden tilsyneladende ikke kan blive bedre end den allerede er? Hvis verden lader en vide at man burde være glad i den, fordi den er god, er det så ens egen skyld at man ikke lykkedes? Badiou's andet princip, kan sættes i forbindelse med diskussionen af ensomhed ovenfor. Hastigheden af forandrende trends, informationer og tendenser, gør det svært at fastholde en sammenhæng fra dag til dag. Dette kan være et perspektiv, der ikke direkte fremkom i de indsamlede interviews, men som måske alligevel gjorde sig gældende i de unges liv. At det for de fire interviewpersoner var svært at følge med den hurtige og skiftende informationsstrøm. For særligt Thomas (men også Emma, der talte om det at skulle "være på" i skolen), er det måske vanskeligt at skulle være så omstillingsparat, som tiden fordrer én til at være.

Vi springer nu henover Badiou's tredje pres på begæret, for på den ene side at bryde det monotone ved en kronologisk gennemgang og på den anden at inddrage det fjerde pres, der fremstår mere aktuelt i mødet med nærværende speciale.

I dette fjerde, sidste pres, skriver Badiou at den reelle lykke altid vil være uberegnelig. Det åbner visse perspektiver i interviewpersonernes fortællinger. Oplever Laura lige nu en reel lykke, ved på uberegnelig vis at have fået en veninde? Er det selve det at opdage noget hun aldrig havde regnet med, der gør at hun beskriver mødet med den nye veninde, som havende ændret hendes liv på et halvt år? Måske. Kæmper Emma stadig med sine vanskeligheder, fordi hun med sin familie ikke efterlader plads til det uberegnelige? Er hendes vej til psykiatrien bygget på det kalkulerede forløb, og ikke muligheden for det som er helt og absolut overraskende og anderledes? Først i Thomas tilfælde bliver spørgsmålet et andet. For vil Thomas ikke netop kunne finde lykken i det strengt tilrettelæggede? Jo, måske. Men med dette fjerde pres, gør også et andet element sig gældende. Er de unges liv også karakteriseret af, at ingen tør tage chancer med dem og for dem? Jeg tænker her på at den hjælp der rettes mod dem, måske ikke søger mod det kreative, det som kan betegnes som netop en chance, men derimod, mod en mere naturvidenskabelig og evidensbaseret orientering. Er

de unges liv karakteriseret af forskellige forløb, der egentlig er ganske ens i deres opbygning og mål?

Badiou ender i sin bog ud med flere svar på lykkens mulige konstituering i tilværelsen. Af de som syntes centrale i denne sammenhæng, ender han med at fastslå følgende:

Lykken er subjektiviteten i en vanskelig opgave, der består i at håndtere konsekvenserne af en begivenhed og bag vores farveløse og dystre verden opdage de strålende muligheder, der tilbydes af det affirmative reelle (...). Men vi må betale prisen, som består i fra tid til anden at være virkelig utilfredse. (Badiou, 2018, p. 48).

Jeg afslutter her, med at lade dette stå helt for sig selv.

Det fuldstændig åbenlyse, i det ret komplekse

Dette speciale lykkedes først og fremmest, med at lade sig overraske af de unges fortællinger. At opdage ny viden, der allerede var derude. Jeg havde forud for specialet ikke troet at det sociale spillede en så markant rolle, som det syntes at gøre i de unge interviewpersoners liv. Heller ikke at de var så rige på interesser og at de stadig syntes at have mod på fremtiden. Størst syntes dog at være påmindelsen om at de unges verden (selvfølgelig lidt banalt, men ikke desto mindre uhyre vigtigt), er nøjagtig lige så nuanceret og righoldig som alle andres. Jeg taler ikke her så meget om nogen stor opdagelse, men derimod om en slags påmindelse, der bør komme igen og igen og igen: At vi ikke glemmer at de unge holder af musik, at vi ikke glemmer at de kan fascineres af damplokomotiver og relativitetsteori, at de er del af en familie med deres særegne måder at føre tilværelsen på, at de går i skole ligesom alle andre, at deres diagnoser og kampe kan beskrives som én ting men kommer af hundrede og at de gerne vil lykkedes med tilværelsen så godt som muligt. Denne erkendelse og de mere specifikke videnskabelige indsigter der kom til at underbygge den, har den kvalitative metode været med til at løfte frem. Man kan lære så meget om de unges liv ved ikke (altid) at fortabe sig i abstrakte psykologiske overvejelser, men ved at være opmærksom på det der sker lige foran én. Det fuldstændig åbenlyse, i det ellers ret komplekse. Måske det kvalitative studie og det semi-strukturerede interview, frem for alt er opmærksomhedens metoder?

Specialet lykkedes mindre godt med flere ting og bærer naturligvis også sine mangler. Først og fremmest ville det have været fordelagtigt, hvis interviewguiden havde haft et skarpere fokus end det var tilfældet, da dataindsamlingen blev påbegyndt. Indvendingen mod den indsamlede data er nemlig særligt at målet var indsigt i de unges *hele tilværelse* før psykiatrien. Bemærk, at der naturligvis blev udformet forskningsspørgsmål og temaer, men at disse sammenlagt kom til at søge mod et bredere billede, end det måske var muligt at opnå tilstrækkelig præcision igennem. Interviewtransskriptionerne bærer derfor også flere steder præg af at mangle uddybende spørgsmål fra interviewerens side. Ydermere gjorde særligt et element sig gældende. Jeg havde som interviewer prøvet at interviewe før, jeg havde indgående viden om emnet og jeg havde lavet og gennemarbejdet en interviewguide, *men* jeg havde endnu ikke prøvet at interviewe lige præcis de unge der kommer i kontakt med ungdomspsykiatrien. Eks. var flere af interviewspørgsmålene for abstrakte for Thomas, til at det altid lykkedes ham at forstå spørgsmålene. I fremtiden vil et indgående kendskab til samtale med lige præcis denne gruppe forhåbentlig kunne medføre en mere flydende og u-nervøs samtale, der også indeholder den (fulde) ønskede validering, detaljerighed og dybde. Fremtidige studier kunne fokusere på enkelte elementer af de unges liv før psykiatrien, for også her at undersøge hvordan en begivenhed forbindes til den næste og gestalter et hele. Selv ville jeg gerne have lagt væsentlig mere vægt på en karakteristik af de unges oplevelse af ensomhed og undersøgt dette område bedre.

Konklusion

For anden gang ventede jeg i psykiatriens venteværelse. Jakkerne der for flere måneder siden havde været tunge og bløde var blevet lette og sportsagtige. Nogen kom ind i shorts og andre gik ud ad døren i nederdele. Der var bare lyse ben, bare mørke ben, behårede ben, tynde ben og tykke ben. Der var sandaler, slidte tennisko og en ung fyr i klaskende klipklapper, hvis rytme stadig kunne høres selv efter hoveddøren igen var gået i. Min første indskydelse havde været at gå direkte ned til Pernilles kontor og banke på, som om intet var hændt. Vi skulle mødes da jeg havde lovet hende at komme tilbage og fortælle om, hvad jeg havde fundet ud af. Hvor jeg skulle begynde vidste jeg ikke. En ikke ubetydelig del af mig, havde lyst til at gøre opmærksom på alt det de overså i de unge – med de korte samtaler og de korte tilbagemeldinger. På den anden side var jeg måske naiv. Skulle de på kun den time de havde spørge om musik? Om venner? Om interesser? De ville ikke have en chance for at kunne gøre deres arbejde. Og måske specialet slet ikke handlede om psykiatrien som sådan, men om den tilværelse der lå forud for. Jeg lænede mig frem i stolen, stak hænderne ned og lynede min rygsæk op. Trak min notesblok op og så på det jeg havde planlagt at fortælle hende om mine resultater i specialet.

- 1) Det karakteriserer de unges bevægelse mod psykiatrien, at det ikke lykkedes dem at indgå i et større ungdomsfællesskab. Og at den unge mærker dette. At det er altafgørende at have nogen man kan henvende sig til når man har det svært. Tilsyneladende særligt for pigerne, der har brug for en nær veninde, de kan søge trøst hos. Bevægelsen mod psykiatrien, var for alle de interviewede, en bevægelse væk fra jævnaldrende andre.
- 2) At det var karakteristisk for alle interviewpersonerne, at de oplevede deres vanskeligheder som begyndende lige omkring femte- og sjetteklasse.
- 3) At de unges liv nu og før psykiatrien, er karakteriseret af en fortløbende meningsdannelse af de vanskelige oplevelser, der ligger tidligere i livshistorien. At den unge oplever at selv de sværeste oplevelser, har været med til at styrke ham/hende og at denne meningsdannelse måske ikke bare trækker på fortiden for at konstituere et stærkt selv, men måske også trækker prospektive forhåbninger ind i den præsente tilværelse, for at skabe et nu der kun er midlertidigt. Deres bevægelse mod psykiatrien, er altså ikke en bevægelse væk fra en narrativ meningsdannelse, men snarere et behov for det modsatte.

- 4) At der i de unges udtalelser er en klar forbindelse mellem diagnostisk kategorisering og muligheden for at forstå og overkomme deres vanskeligheder. At bevægelsen mod psykiatrien skyldes at følelseslivet, det som er svært, søges forstået ikke som en kompliceret, mangeartet og flydende størrelse, men som noget mere simpelt og egentligt.
- 5) At deres liv nu og i de tidligste ungdomsår, har været karakteriseret af en interesse og brug af musik (som beroligende og som en måde at komme væk på), af at tegne, at nørde med computer, at lave mad og læse. At næsten alle interviewpersonerne besad en god evne til at fordybe sig. At dette var ”hverdagens vej” væk fra psykiatrien.
- 6) For særligt de unge piger karakteriseres skiftet fra folkeskole til efterskole, af etableringen og muligheden for nye venskaber, der ændrer deres opfattelse af ikke bare verden som den er, men også dem selv som værende gode og omsorgsværdige. Hvis ensomheden for de unge har været en bevægelse mod psykiatrien, syntes et brud med ensomheden at være vejen væk.
- 7) At de unges til stadighed var håbefulde omkring deres fremtid og indskrev sig i sociokulturelle scripts, uden at give indtryk af at betragte sig selv som slået af banen. At ingen gav udtryk for at det var ligegyldigt hvad der skulle ske i fremtiden, eller at de aldrig ville blive til noget. At de ved mødet med psykiatrien, allerede kunne forestille sig vejen væk igen.
- 8) At forældrene spiller en væsentlig rolle for de unges henvendelse i psykiatrien. At den unge flere steder i forbindelse med den psykiatriske behandling, bruger betegnelsen ”vi” i sine beskrivelser. At bevægelsen mod psykiatrien også karakteriseres af den *handlende* forældre.
- 9) At de behandlingsforløb i enkelte tilfælde, kan komme til at tage form som et selvprojekt mere end et familieprojekt. At det er den unge som skal lære sig selv bedre at kende, for derved at få det bedre. At den unge må arbejde med sig selv, frem for at man også fokusere på det der gestalter den unges hverdag.

Jeg nåede ikke at læse det halve, før to fødder i et par lette mørkeblå Nike sko, havde placeret sig spejlvendt mod mine.

- Christian.

Jeg rejste mig. – Hej!

- Hej! Kom bare med. Jeg har sådan glædet mig til at høre hvad du har fundet ud af.

- Ja, lidt er der da, sagde jeg og halede efter hende ned ad gangen, til hun ved døren drejede om som en soldat og med flad hånd bød mig at gå ind som den første.

- Tak, sagde jeg.

Hendes kontor var selvfølgelig nøjagtig som sidst. Kaffekanden og kopperne også. Det runde bord.

Bag mig lukkede hun døren til.

- Det var så godt det lykkedes dig at få de fire interviews. Skal jeg være helt ærlig, var jeg slet ikke sikker på, at de overhovedet ville være med.

- Det var jeg heller ikke, svarede jeg. – Men det ville de åbenbart gerne.

Referenceliste

- Alberini, C. M., & Ledoux, J. E. (2013). *Memory reconsolidation*. *Current biology*, 23(17), R746-R750. doi: 10.1016/j.cub.2013.06.046.
- Aleksijevitj, S. (2017). *Krigen har ikke et kvindeligt ansigt*. Fredensborg: Palomar.
- Antalíková, R., Hansen, T. G. B., Gulbrandsen, K. A., De La Mata, M., & Santamaría, A. (2011). Adolescents' meaningful memories reflect a trajectory of self-development from family over school to friends. *Nordic Psychology*, 63(3), 4–24.
- Badiou, A. (2018). *Lykke*. Aarhus: Klim.
- Bang, J., & Møhl, B. (2010). Ungdom og de unges liv. *Psyke & Logos*, 31(1), 6.
- Bauman, Z. (2002). Foreword by Zygmunt Bauman: Individually, Together. In Beck, U., & Beck-Gernsheim, E. *Individualization: Institutionalized individualism and its social and political consequences*. London: SAGE.
- Beck, U., & Beck-Gernsheim, E. (2002). *Individualization: Institutionalized individualism and its social and political consequences*. London: SAGE.
- Berg-Sørensen, A. (2012). Hermeneutik og Fænomenologi. In Jacobsen, M. H., Lippert-Rasmussen, K. & Nedergaard, P. (Eds.), *Videnskabsteori i statskundskab, sociologi og forvaltning* (2. ed. pp. 215-244). København: Hans Reitzels Forlag.
- Bjarkam, C. R. (2015). *Neuroanatomi*. København: Munksgaard.
- Bock, G. R., & Whelan, J. (Eds.). (1991). *The childhood environment and adult disease: Ciba Foundation Symposium 156*. Chichester, England: Wiley.
- Bohn, A., & Berntsen, D. (2013). *The future is bright and predictable: The development of prospective life stories across childhood and adolescence*. *Developmental Psychology*, 49(7), 1232. doi: 10.1037/a0030212.
- Boolsen, M. W & Jacobsen, M. H. (2012). Positivism. In Jacobsen, M. H., Lippert-Rasmussen, K. & Nedergaard, P. (Eds.), *Videnskabsteori i statskundskab, sociologi og forvaltning* (2. ed. pp. 99-135). København: Hans Reitzels Forlag.
- Bowlby, J. (1954). *The effect of separation from the mother in early life*. *Irish Journal of Medical Science*, 121-6.
- Bowlby, J. (1970). *Disruption of Affectional Bonds and Its Effects on Behavior*. *Journal of Contemporary Psychotherapy*. Voh 2, No. 2, pp. 75-8.
- Bowlby, J. (2008). *En sikker base: Tilknytningsteoriens kliniske anvendelser*. Frederiksberg: Det Lille Forlag.

- Breedlove, S. M. & Watson, N. V. (2013). *Biological psychology: An introduction to behavioral, cognitive, and clinical neuroscience*. Sunderland, MA: Sinauer.
- Brinkmann, S. (2008). *Identitet: Udfordringer i forbrugersamfundet*. Aarhus N: Klim.
- Brinkmann, S., & Petersen, A. (2015). *Diagnoser: Perspektiver, kritik og diskussion*. Aarhus N: Forlaget Klim.
- Brinkmann, S., & Tanggaard, L. (2010). *Kvalitative metoder: En grundbog*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Brinkmann, S., & Tanggaard, L. (2015). Kvalitet i kvalitative studier. In Brinkmann, S., & Tanggaard, L. *Kvalitative metoder: En grundbog*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Broberg, A., Mothander, P. R., Granqvist, P. & Ivarsson, T. (2010). *Tilknytning i praksis: Tilknytningsteoriens anvendelse i forskning og klinisk arbejde*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Bruner, J. (2004). *Life as Narrative*. *Social Research: An International Quarterly*, 71(3), 691-710.
- Christensen, A. I., Ekholm, O., Davidsen, M. & Juel, K. (2012). *Sundhed og sygelighed i Danmark & udviklingen siden 1987*. Statens institut for Folkesundhed, Syddansk Universitet. København 2012.
- Crone, E. A., & Dahl, R. E. (2012). *Understanding adolescence as a period of social-affective engagement and goal flexibility*. *Nature Reviews Neuroscience*, 13(9), 636–650. <https://doi.org/10.1038/nrn3313>.
- Danmarks Statistik. (2016). *It-anvendelse i befolkningen: Tema brug af sociale medier 2016*. Lokaliseret 21. April, 2018, fra <https://www.dst.dk/Site/Dst/Udgivelser/nyt/GetPdf.aspx?cid=28056>.
- Danske Regioner. (2016). *Benchmarking af psykiatrien 2016*.
- Dickens, C. (2012). *David Copperfield*. København: Rosinante.
- Due, P., Diderichsen, F., Meilstrup, C., Nordentoft, C., Obel, C. & Sandbæk, A. (2014). *Børn og unges mentale helbred: Forekomst af psykiske symptomer og lidelser og mulige forebyggelsesindsatser*. København: Vidensråd for forebyggelse.
- Ehrenberg, A. (2010). *Det udmattede selv: Depression og samfund*. København: Informations Forlag.
- Elbech, M. (2009). *Mew – Eskapismens musikalske malermestre*. Gaffa. Tilgået den 17/5 – 2018 via <http://gaffa.dk/artikel/33728>.
- Erwin, P. (2000). *Venskab – blandt børn og unge*. København: Hans Reitzels Forlag.

- Fireman, G. D., McVay, T. E., & Flanagan, O. J. (2003). *Narrative and consciousness: literature, psychology and the brain*. Oxford University Press.
- Fonagy, P., & Target, M. (2002). *Early Intervention and the Development of Self-Regulation*. *Psychoanalytic Inquiry*, 22(3), 307-335. doi: 10.1080/07351692209348990.
- Freeman, M. & Brockmeier, J. (2001). Narrative Integrity, Autobiographical identity and the meaning of the "good life". In J. Brockmeier & D. Carbaugh (Eds). *Narrative Identity. Studies in autobiography, self and culture*. Amsterdam, Netherlands: John Benjamin Publishing Company.
- Gergen, M. M. & Gergen, K. J. (2006). *Narratives in action*. *Narrative Inquiry*, 16:1, 112–121.
- Giddens, A. (1992). *Intimitetens forandring*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Habermas, T., & Bluck, S. (2000). *Getting a life: The emergence of the life story in adolescence*. *Psychological Bulletin*, 126, 748-769.
- Hermansen, M. (1998). Historie og fortolkning. In Hermansen, M. & Tufte, B. *Fortælling og Fortolkning – videnskabsteoretisk set*. Viborg: Danmarks Universitetsforlag.
- Hermansen, M., & Rendtorff, J. D. (2002). *En hermeneutisk brobygger: Tekster af Paul Ricoeur*. Århus: Klim.
- Hertz, S. (2017). *Børn og unge, psykiatri og samfund*. København: Akademisk Forlag.
- Honneth, A. (2003). *Behovet for anerkendelse*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Honneth, A. (2010). Forord. In Ehrenberg, A. *Det udmattede selv – depression og samfund*. København: Informations Forlag.
- Inglis, D., & Thorpe, C. (2012). *An invitation to social theory*. Cambridge, UK: Polity Press.
- Jacobsen, B., Tanggaard, L. & Brinkmann, S. (2015). Fænomenologi. In Brinkmann, S., & Tanggaard, L. *Kvalitative metoder: En grundbog*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Johansson, T. (2010). Utilfredshedens logik. In Nielsen, J. C., Sørensen, N. U., Katznelson, N., & Lindstrøm, M. D. *Den svære ungdom – 10 eksperter om unges trivsel og mistrivsel*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Johnsen, R. & Christiansen, M. B (2015). Lidelsens billedbog – diagnosernes brug i hverdagssproget. In Brinkmann, S. & Petersen, A. *Diagnoser: Perspektiver, Kritik og Diskussion*. Aarhus N: Klim.
- Juslin, P. N. & Västfjäll, D. (2008). *Emotional responses to music: The need to consider underlying mechanisms*. *Behavioral and Brain Sciences* (2008), 31, 559–621.
- Jørgensen, C. R. (2002). *Psykologien i Senmoderniteten*. København: Hans Reitzels Forlag.

- Jørgensen, C. R. (2008). *Identitet: Psykologiske og kulturanalytiske perspektiver*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Jørgensen, P. S. (2005). Familieliv – i en stresset kultur. In Sørensen, A. D., & Thomsen, H. J. *Det svære liv: Om lidelsen i den moderne kultur*. Århus: Aarhus Universitetsforlag.
- Kahneman, D. (2014). *At tænke - hurtigt og langsomt*. København: Lindhardt og Ringhof Forlag A/S.
- Knausgård, K. O. (2015). *Min kamp. Bog 6*. København: Lindhardt & Ringhof Forlag A/S.
- Koch, I. (2010). Unge og Ungdomsproblemer. In Nielsen, J. C., Sørensen, N. U., Katznelson, N., & Lindstrøm, M. D. *Den svære ungdom – 10 eksperter om unges trivsel og mistrivsel*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Kragh, J. V., Simonsen, E. & Møhl, B. (2017). Psykiatriens historie i Danmark. In Simonsen, E. & Møhl, B. *Grundbog i Psykiatri*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Kvale, S. & Brinkmann, S. (2009): *Interview. Introduktion til et håndværk*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Langdridge, D. (2007). *Phenomenological Psychology: Theory, Research and Method*. Harlow: Pearson Education.
- Larsen, M. C. (2009). *Sociale netværkssider og digital ungdomskultur: Når unge praktiserer venskab på nettet*. Mediekultur, bind 47, 45.
- Lasgaard, M. (2010). Den endeløse ensomhed. In Nielsen, J. C., Sørensen, N. U., Katznelson, N., & Lindstrøm, M. D. *Den svære ungdom – 10 eksperter om unges trivsel og mistrivsel*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Lasgaard, M. & Elklit, A. (2009). *Prototypic Features of Loneliness in a Stratified Sample of Adolescents*. *Interpersona 3 (Suppl.1)*, 85-110.
- Lasgaard, M., Friis, K. & Shevlin, M. (2016). "Where are all the lonely people?" *A population-based study of high-risk groups across the life span*. *Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology* (2016), 51:1373–1384.
- Lasgaard, M., Nielsen, A., Eriksen, M. E., Goossens, L. (2010). *Loneliness and Social Support in Adolescent Boys with Autism Spectrum Disorders*. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 40: 218–226.
- Lieberman, M. D. (2013). *Social – Why Our Brains are Wired to Connect*. New York: Oxford University Press.
- Lindhardt, A. (2011). *Etik og værdier i psykiatrien*. København: Psykiatrifonden.

- Lindhardt, A. (2017). Psykiatriens Organisering. In Simonsen, E. & Møhl, B. *Grundbog i Psykiatri*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Lipsky, D. (2010). *Although of course you end up becoming yourself: A road trip with David Foster Wallace*. New York: Broadway Books.
- Løgstrup, K. E. (1956): *Den Etske Fordring*. København: Gyldendal.
- Mathiesen, B. B. & Rosenbaum, B. (2010). Psykodynamik og neurovidenskab. In Simonsen, E. & Møhl, B. *Grundbog i Psykiatri*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Marsh, H. (2015). *Do No Harm: Stories of Life, Death, and Brain Surgery*. New York: Thomas Dunne Books, St. Martins Press.
- McAdams, D. P. D. (2001). The psychology of life stories. In *Review of General Psychology*, 5(2), 100–122. <https://doi.org/10.1037//1089-2680.5.2.100>.
- McAdams, D. P., & McLean, K. C. (2013). Narrative Identity. *Current Directions in Psychological Science*, 22(3), 233–238.
- McDonell, T. (2017). *The accidental life: An editors notes on writing and writers*. New York: Vintage Books, a division of Penguin Random House LLC.
- McLean, K. C., Pasupathi, M., & Pals, J. L. (2007). *Selves creating stories creating selves: A process model of self-development*. *Personality and Social Psychology Review*, 11, 262-278.
- Moody, E. J. (2001). Internet Use and Its Relationship to Loneliness. *Cyberpsychology & Behavior* 2001, Vol. 4, nr. 3: 393-401.
- Møhl, B. & Simonsen, E. (2010). Med mennesket i centrum. In Møhl, B. & Simonsen, E. *Grundbog i Psykiatri*. Hans Reitzels Forlag.
- Neimeyer, R. A. & Tschudi, F. (2003). Community and Coherence: Narrative Contributions to the Psychology of Conflict and Loss. In Fireman, G. D., McVay, T. E., & Flanagan, O. *J. Narrative and Consciousness: Literature, Psychology and the Brain*. Oxford: Oxford University Press.
- Nestler, E. J. (2012). Stress makes its molecular mark. *Nature*, 490(7419), 171-2. doi: 10.1038/490171a.
- Nielsen, J. C., Sørensen, N. U., Katznelson, N., & Lindstrøm, M. D. (2010) *Den svære ungdom – 10 eksperter om unges trivsel og mistrivsel*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Open Science Collaboration. (2015). *Estimating the reproducibility of psychological science*. *Science*, 349. Doi: 10.1126/science.aac4716.
- Perry, J. C. (2001). Defence mechanism rating scales: Instrument til klinisk vurdering af de psykiske forsvarsmekanismer (5. ed.). Århus: Psykoterapeutisk Forlag.

- Petersen, A. (2015). *Omkring diagnosekulturen – depression som seismograf for samtiden*. Dansk Sociologi, Nr. 1/26. årg.
- Poulsen, A. (2010). *Ungdommen i Udviklingspsykologien*. Psyke & Logos, 31, 45-63
- Regeringens udvalg om psykiatri (2013). *Indsatsen for mennesker med psykiske lidelser – kapacitet, sammenhæng og struktur: Bilagsrapport 1*.
- Rendtorff, J. D. (1998). "Det sårede Cogito" – Paul Riceours subjekttermeneutik. In Hermansen, M. & Tufte, B. (Eds), *Fortælling og Fortolkning – Videnskabsteoretisk Set*. Viborg: Danmarks Universitetsforlag.
- Ricoeur, P. (1991). *Narrative Identity*. Philosophy Today, 35(1), 73–81.
- Riis, O. (2012). Kvalitet i kvalitative studier. In Jacobsen, M. H. & Jensen, S. Q. (Eds), *Kvalitative Udfordringer*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Riss-Hansen, J. R. (2007). Tilknytningens betydning for etablering af nære relationer. In Ritchie, T. *Relationer i psykologien*. Værløse: Billesø & Baltzer.
- Rosenberg, R. (2010). Genetik, miljøfaktorer og patofysiologi. In Simonsen, E. & Møhl, B. (Eds.), *Grundbog i Psykiatri* (1.ed., pp. 79-99). København: Hans Reitzels Forlag.
- Rubin, D. C. & Greenberg, D. L. (2003). The Role of Narrative in Recollection: A View from Cognitive Psychology and Neuropsychology. In Fireman, G. D., McVay, T. E., & Flanagan, O. J. *Narrative and Consciousness: Literature, Psychology and the Brain*. Oxford: Oxford University Press.
- Ruppenthal, G. C., Arling, G. L., Harlow, H. F., Sackett, G. P. & Suomi, S. J. (1976). *A 10-year perspective of motherless-mother monkey behavior*. Journal of Abnormal Psychology, 85(4), 341. doi: 10.1037/0021-843X.85.4.341.
- Rutter, M. (1996). *Connections between child and adult psychopathology*. European Child & Adolescent Psychiatry, supplement 1. Steinkopff Verlag.
- Rutter, M., & Rutter, M. (1997). *Den livslange udvikling: Forandring og kontinuitet*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Sacks, O. (2017). *River of Consciousness, The*. London: Pan Macmillan.
- Schiller, D., Monfils, M. H., Raio, C. M., Johnson, D. C., Ledoux, J. E., & Phelps, E. A. (2010). Preventing the return of fear in humans using reconsolidation update mechanisms. *Nature*, 463(7277), 49-53. doi: 10.1038/nature08637.
- Schore, J. R. & Schore, A. N. (2008). *Modern Attachment Theory: The Central Role of Affect Regulation in Development and Treatment*. Clinical Social Work Journal, 36:9–20.

- Skowronski, J. J., & Walker, W. R. (2004). How Describing Autobiographical Events Can Affect Autobiographical Memories. *Social Cognition*, 22(5), 555-590. doi: 10.1521/soco.22.5.555.50764.
- Sløk, J. (1993). *Kirkegaard – humanismens tænker*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Stephensen, I. (2005). *Sociale relationer – En beskyttende faktor for børn og unge*. Center for Selvmordsforskning, Faktaserien nr. 16.
- Sundhedsdatastyrelsen (2018). *Prævalens, incidens og aktivitet i sundhedsvæsenet: For børn og unge med angst eller depression, ADHD og spiseforstyrrelser*.
- Taylor, C. (2002). *Modernitetens ubehag: Autenticitetens etik*. Århus: Philosophia.
- Thomsen, J. P. & Andrade, S. B. (2016). *Uddannelsesmobilitet i Danmark*. Det Nationale Forskningscenter For Velværd (SFI).
- Thomsen, P. H. (2015). Børne- og Ungdomspsykiatriske Diagnoser. In Brinkmann, S., & Petersen, A. (2015). *Diagnoser: Perspektiver, kritik og diskussion*. Aarhus N: Klim.
- Tomasello, M. (2009). *Why we cooperate*. Cambridge, Massachusetts: Boston Review/The MIT Press.
- Tranströmer, T. (2015). *Samlede Tranströmer*. København: Rosinante.
- Vallgård, S. (2016). Det danske sundhedsvæsen. In Vallgård, S. & Krasnik, A. *Sundhedsvæsen og sundhedspolitik*. København: Munksgaard.
- Van den Bos, E., Duijvenvoorde, A. C. K., Westenberg, P. M. (2016). *Effects of Adolescent Sociocognitive Development on the Cortisol Response to Social Evaluation*. *Developmental Psychology*, Vol 52(7), Jul 2016, 1151-1163.
- Wallace, D. F. (2014). *Dette er vand*. Aarhus: Klim.
- Winther-Lindqvist, D. (2010). *På tærsklen til et ungdomsliv - social identitet og fremmelighed*. Psyke & Logos, 2010, 31, 147-173.
- Wulf, A. (2016). *The invention of nature: Alexander von Humboldts new world*. New York: Vintage Books.
- Waadegaard, M., & Petersen, T. (2002). *Dieting and Desire for Weight Loss Among Adolescents in Denmark: A Questionnaire Survey*. *European Eating Disorders Review*, 10, 329–346.
- Waadegaard, M., Davidsen, M., & Kjølner, M. (2009). *Obesity and prevalence of risk behaviour for eating disorders among young Danish women*. *Scandinavian Journal of Public Health*, 37(7), 736–743.

Wright, C. J., Clark, G. I., Rock, A. J., & Coventry, W. L. (2017). *Intolerance of uncertainty mediates the relationship between adult attachment and worry*. *Personality and individual differences*, 112, 97-102. doi: 10.1016/j.paid.2017.02.039.

Zahavi, D., & Grünbaum, T. (2011). Fænomenologisk psykologi – den filosofiske tradition. In Karpatschof, B., & Katzenelson, B. (2011). *Klassisk og moderne psykologisk teori*. København: Hans Reitzels Forlag.